„Asociațiunea pentru literatura română și cultura poporului român".

Biblioteca poporală

Editura „Asociațiunii".

SIBIIU,
Tiparul tipografiei archidiecesane.
1900.

ÎNSCIINȚARE.

„Biblioteca Poporală“ *al cărei început îl formează **„Povestirile“** de față, a fost inițiată prin conclusul Nr. 106 din 4 Maiu 1899 al comitetului central al „Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român“. Ea urmăresce scopul de a da poporului dela țeară o lectură bună și ieftină, care să desvoalte în el gustul de cetire, să-i dee distracție și instrucțiuni folositoare și totodată să-i ridice și nobiliteze simțul și judecata morală.*

Pentru provederea „Bibliotecii Poporale“ cu scrieri corespundětoare trebuințelor poporului, Asociațiunea publică din timp în timp concurs. Scrierile ce întrunesc condițiunile concursului, se premiază și se tipăresc pe spesele Asociațiunii.

Numere din „Biblioteca Poporală“ se pot procura dela biroul Asociațiunii în Sibiiu, strada Morii Nr. 8 și prin toate librăriile românesci.

Sibiiu, în August 1900.

«Asociațiunea»

pentru literatura română și cultura poporului român.

Povestiri

din

viața țĕranilór români

de

IOAN POP RETEGANUL.

BĂLTOSUL.

Lumea asta-i tare rea; dacă dă cineva de o pagubă, apoi ea-i mai scoate şi nume slab. Aşa s'a întêmplat cu mulţi şi aşa s'a întêmplat şi cu Pavel Păscuţu dela noi din sat.

Până n'a ajuns la noi focuita asta de comasare, toţi îi ḑiceau Pavel Păscuţu, fiind-că pe el îl chema Pavel, iar pe tată-so-l chema Pascu; dela comasare 'n coace însă toţi îi ḑic „*Băltosul*". La început se cam nĕcăjea, când îi ḑiceau oamenii băltosul, dar acum s'a obicinuit cu acest nume, şi-l poartă bun bucuros. Şi nu era modru să nu se nĕcăjască la început de acest nume, că numele acesta l'a căpătat din o pricină, de care bietul creştin se scărpină mult în cap.

Adecă lucrul fu aşa:

Inainte de comasare avuse bietul om cam 3 jugĕre de loc, veḑi bine nu tot la olaltă, ci în vre-o 10 parcele, unele mai mici, altele mai mari, unele de fên, altele de bucate, dar toate bine grijite, bine gunoite şi lucrate omenesce. Din comasare i-se veniră în loc de 3 jugĕre chiar 7, dar ce şi cum? In locul pămêntului celui bun ce-l avusese, acum i-se venì o pustietate goală, pe care nimeni n'a lucrat'o de când lumea. Pân' la comasare fusese loc grofesc, sub nume de loc stĕrp, dar acum pustietatea ceia

se vení oamenilor; grofului îi deteră inginerii pentru ea locul cel bun al oamenilor. Tabla de loc, ce o căpătă Pavel Păscuţu din comasare, era aproape de tĕul (lacul) cel fără fund, spre mieaḑă noapte dela el. Ţermurele tĕului, ca de 3—400 de paşi, era un podereiu spinos, nelucrat din veci, acoperit de nesce spini mici împungĕtori, de nici vitele nu întrau pintre ei. Dela podereiul acesta spre miaḑă-ḑi e tĕul cel fără fund: un lac rotund, fără trestie ori papură pe margini, pururea limpede, nu scade şi nu cresce 'n veci. Ḑic oamenii, că tĕul acesta n'are fund, şi ce scapă odată acolo, nu mai poate eşi 'n veci, fiind ţĕrmurii tare nalţi. Se spune, că aci, unde-i lacul acesta, să fi fost cândva „*mănăstirea patorilor*“ (oare nu patĕrilor, dela *patĕr*, cum se numesc călugării catolici?), din care pricină şi la locul din giurul lacului îi ḑic pator-dêmb. Dar mănăstirea s'a cufundat deodată 'n pământ şi în locul ei s'a ivit tĕul cel fără fund. Poate pentru pĕcatele oamenilor, poate pentru ale călugărilor, a făçut Dḑeu aceasta minune. Cine mai scie?

Dela tĕul cel fără fund, cum am mai ḑis, spre mieaḑă-noapte este un podereiu spinos ca de 3—4 sute paşi de lat, şi lung până 'n vale şi până mai la tren. Dela podereiu spre miaḑă-noapte se întinde o baltă mare ca de 6 jughere. Balta aceasta cu podereiul cel spinos ce-i între ea şi între tĕul cel fără fund, o deteră inginerii lui Pavel Păscuţu drept moşie pentru locurile cele bune, ce le avuse. Acum ţine-te Pavele! Trăesce ca broascele în baltă, că numai cu porumbrele de pe spinii cei pitici nu-i putea trăi, ear locşorul tĕu cel bun e în mâna altora!

Nĕcăjitu-sa de moarte bietul om când s'a vĕḑut pus cu moşia-n baltă, recurat'a, plânsu-sa-n dreapta, jeluitu-sa-n

stânga, dar fără de folos. Dreptatea o mâncase lupul de mult, ear oamenii, în loc sĕ-l mângăie, i-au mai pus şi poreclă „Băltosul“, că nu-i era destul de mare nĕcazul şi paguba.

Băltosul avea trei ficiori şi o fată. Feciorul cel mai mare chiar venise din cătane, când au dat inginerii balta în samă la tată-so. Şi vĕḑênd el, că tată-so nu ajunge la nimic cu tânguelile şi cu jalbele, a ḑis către el aşa: tată, nu mai umblă înzădar văetându-te, ca o babă, că nici un folos nu avem din toate văetările dtale; cu jalbe şi cu advocaţi încă nu umbla, că de nu altă, ni-om mânca şi văcuţele şi tot cu balta vom rĕmânea, fără hai să chibsuim noi, n'ar fi modru şi putinţă să facem din balta dracului loc ca locurile, să ne facă, de nu bucate, barem fên bun, că acela-i ca şi bucatele: vindem fên şi cumpĕrăm bucate de nu avem alt modru să ţinem, pentru pildă, vite multe şi bune, să le dăm cu preţ şi din ele să ne ţinem casa de bucate. Am vĕḑut eu, tată, pe unde am cătănit, multe de toate, şi bune şi rele; am vĕḑut hotară bune, făcênd roadă slabă, din lenea celor ce le aveau; şi am vĕḑut hotară slabe, făcênd roade bune, dacă omul muncesce din inimă. Că parcă dta ne învĕţai, că pămêntul tot e al lui Dḑeu sfântul, şi Sfinţia Sa poate da roade bune, şi în pămêntul ce ni se pare slab, numai să-l muncim cum să cade.

Aşa-i, dragul tati, rĕspunse badea Pavel amărît, dar balta numai broasce face şi spinii numai porumbrele; apoi cu broasce şi cu porumbrele greu ţii casă.

Din vorbă-n vorbă veniră la hotărirea să-şi cerce norocul cu balta, doar de pot face din ea loc roditor; de n'or putea — să nu se căiască, cel puţin, că n'au cercat; apoi fie mila Domnului!

Aceasta era toamna, după culesul bucatelor, când au întrat oamenii în noauĕle lor pământuri, după comasare. Era o toamnă bună, caldă, sbicită. Cei ce căpătase ceşi-cevaşi loc mai bunişor, arau şi sĕmănau bucate de toamnă, grâu şi sĕcară. Deci se luà şi badea Pavel cu cei trei feciori ai lui, cu sĕcuri şi cu sape, şi merseră la tabla lor cea noauă. O incungiurară de câteva ori înjurând pe ingineri şi pe judecători şi în urmă veniră la convingerea, că cu înjurături locul nu s'a face mai bun. Deci se pusĕră pe muncă.

Ţermurele cel spinos îl lăzuìră, scoteau spinii cu rădĕcină cu tot şi rĕmânea pământul săpat şi gras de-ţi era mai mare dragul a te uita la el. Şi munciră, bătrânul cu cei trei feciori, vre-o trei sĕptămâni de a rêndul şi făcură ţermurele ca un strat şi adunară vre-o 8 grămeḑi mari de spini cu cioate. Vremea ţinea tot bună. Era aproape de postul Crăciunului şi gândiai că-i în luna lui Maiu, atâta era de frumos. Numai noaptea brumà de se aspria câte o leacă, dar preste ḑi era ca-n dricul verei. După ce gătară de lăzuìt ţermurele bălţii, ochiră şi chibsuiră ei, că oare care-i mai jos, tăul cel fără fund, ori balta lor? Şi li se parea că totuşi tăul cel fără fund e mai jos de cât balta. Vremea era tot bună. Deci să hotărîră să facă ei un şanţ afund din marginea tăului până-n marginea bălţii, să împreune adecă tăul cu balta. Şi se pusĕră la muncă numai ei patru. Şi munciră bărbătesce, şi când erau trecute doauĕ sĕptămâni din postul Crăciunului, şanţul fu gata, lat ca de un jumĕtate de stângin şi afund cât cerea trebuinţa. Şi pământul, care cum îl scoteau feciorii din şanţ, bătrânul îl tot ducea cu carul cu vacele şi-l deşerta-n baltă. Când era şanţul gata, vĕḑură

cu multă bucurie, că ḑĕu balta lor este cu un metru bun mai sus decât tăul cel fără fund. Atunci şi începură vêntoasele tomnii, cu ele ploi şi viscole, şi într'o bună dimineaţă pământul fu acoperit de omĕt.

Sătenii se minunau de munca cea procletă[1]), ce pusĕră badea Pavel cu feciorii lui, şi dedeau din cap; unii ḑiceau că înzădar şi-au frânt cele oase; alţii 'şi dau însă cu părerea, că munca şi răbdarea le rĕsplătesce Dumneḑeu cu înbelşugare.

Cât fu iernița de lungă, badea Pavel cu feciorii lui tot cărară gunoiu şi-l făcură grămeḑi pe lângă baltă. Pe la blagoveştenii oamenii prinseră a eşì cu plugurile şi a sĕmâna măzărichie, orz şi cucuruz, că la noi nu prea samână nimenea ovĕs. Badea Pavel încă eşì la balta lui, dar fără plug, numai cu carul şi cu grapa şi cu cei trei feciori vînjoşi. Şi tot ţĕrmurele cel lăzuît din toamnă îl sĕmănară cu păpuşoiu şi-l grăpară bine, de-l făcură ca un strat de legume. Ear gunoiul îl împrăsciară frumos cu furcile cele de fier în balta — care acum era scursă, de ai fi jurat că n'a fost baltă. O greblară feciorii şi o asĕmĕnară şi făcură aşeḑătura ca palma, apoi o lăsară în scirea Domnului.

Când fu colea pe la Stul-George eşise cucuruzul lor din pământ gras şi negru de verde, iar balta era ca o holdă de verde. Când fu pe la Ispas cucuruzul lor era săpat de întâia oară, iar colea în sĕptămâna Rusalelor nu sciau de ce lucru să se apuce mai întâiu: apucas'ar să sape cucuruzul de a doaua oară, ori băgas'ar cu coasele în iarbă, că în baltă — Doamne — era iarba până-n genunche,

[1]) procletă = crâncenă, foarte mare, grozavă.

iarbă grasă şi frumoasă, numai cam rară. Deci s'au pus şi dimineaţa până cătră prânz doboreau iarbă cu coasa, dela prânz pân la ugină săpau la cucuruz, dela ugină până pe înserate iar doboriau la iarbă. Astfel că ei, când fură gata cu sapa de a doaua, erau gata şi cu cositul şi făcutul fênului, şi pe Stul Petru fênul lor era claie la şură, o claie mare-mare, ca cele boeresci. Şi era fên bun — Doamne — verde şi moale ca mětasa. Au băgat însă de seamă că ploile le spală balta şi duc gunoiul în tăul cel fără fund. Deci şanţul l'au astupat cu spini, iar spinii i-au bătut cu pisulugul. De atunci, de câte ori plouà prea mult, tot deauna se strecura apa încet-încet printre spini, şi aşa locul lor rěmânea nici prea jilav, nici prea sěc, iar gunoiul nu mai puté fugì în tău.

Toamna, cine mai avea ciucalăi frumoşi ca Băltosul? Ciucalăi mari, decâte un jumătate cot şi groşi ca mâna. Avù vre-o şese cară de cucuruz, cât nu avuse nici într'o toamnă până atunci. Apoi în baltă adunà două rênduri de otavă, de avù atâta potop de nutreţ, cât ar fi fost de ajuns la trei gazde ca el.

Acum nu mai era supărat Băltosul, ca acu-i anul; acum mulţămia lui Dḑeu, că a dat gând inginerilor, de l'au pus în baltă cu moşia.

Pe ţěrmurele cel lăzuit, după ce culeseră cucuruzul, sěmânară grâu de toamnă. Şi se făcu — Doamne — mai *buiac*[1]) decât ori la cine dela noi din sat, că era pământul nou, hodinit.

Aḑi nu mai e nici un spin pe ţěrmurele bălţii; în locul

[1]) buiac = gras, mare şi gros.

spinilor veḑi holde frumoase. Nici baltă nu mai e; în locul bălţii e trifoişte, cât să mai ai doi ochi să te uiţi la ea.

La Pavel Păscuţu însă i-a rěmas numele Băltosul. Şi nu se supěră, că balta-i dă nutreţ de poate ţinea vite multe şi bune, iar ţěrmurele-i dă bucate cu-mbelşugare.

Vedeţi ce face munca îndelungată cu ajutorul lui Dḑeu? Luaţi pildă dela Băltosul!

POVESTEA MĔRULUI.

Ḑice că erau odată doi oameni de curênd căsătoriţi, un bărbat şi o muiere. Erau tineri şi frumoşi amêndoi şi şedeau numai singuri într'o căsuţă la marginea satului. Era iarna prin Februarie, când plesniau şi copacii de frig. Ei şedeau într'o seară amêndoi la foc şi povestiau, ca tinerii de curênd luaţi, că numai în câşlegile acelea se luară.

— Tu Floare, ḑice Mitru, — că aşa le era numele, — tu Floare, după cum n'am avut nici unul parte de părinţi cu stare, ci din slujit ne-am făcut ce biată avem, băinicele şi bucăcioare, noi tot nu suntem tare sĕraci. Un reu e mai mare, că ni se gată lemnele şi numai în spate ori cu săniuţa de a mână cu greu e de adus; chiar mie unuia-mi vine tare peste mână, că am fost dedat a căra lemne tot cu carul ori cu sania, că n'am slujit la calici. De te învoesci şi tu, eu ḑic să tăem mĕrul cel mare din grădină, că numai umbră face, de nici cucuruz nu s'a face în *aretul*[1]) lui, cât îşi aruncă umbra. Din el avem lemne p'o sĕptămână, iar pân atunci întrăm în Mărţişor şi doară va mai muia Dumneḑeu focuitul ĕst de frig; ce ḑici şi tu?

— Ce să ḑic? rĕspunse Floarea, tu trebue să sci mai bine, că doară eşti bărbat. De gândesci, că aşa va fi mai bine, taie-l, că-n aretul lui drept şi mai drept că bucatele

[1]) în aretul = în preajma, în apropriarea.

nu s'or puté face de umbră. Dar şi fără pomi e rĕu, că veḑi tu, că n'avem numai mĕrul acela, nici un prun, nici un cireş, nimic în lume. Vai, şi — după cum îmi spunea mătuşa, mulţi pomi au fost în grădina asta, când au murit ai mei de coleră. Dar de atunci e mult, în casă tot Jidani au şeḑut, apoi Jidanii nu pun pomi, ci-i taie şi pe cari îi află. Ei au ars şi grajdurile şi gardurile şi pomii, numai mĕrul acesta l'au cruţat, — semn, că-i neam bun de pomi.

— D'apoi tu nu i-ai gustat poamele nici odată?

— Nu, Mitre, nu i le-am gustat, că eu am remas mică la ţiţă de mama. Până am fost de vre-o ḑece ani, m'a crescut mătuşa Frăsina din Valea dosului, atunci a murit şi ea şi am tot slujit în sate strĕine până acum la Crăciun, iar după Bobotează ne-am luat şi ne-am tras aci, că casa era părăsită din toamna albă, precum scii. N'am dar de unde sci, ce póame face, că nici n'am întrebat pe nimenea. Deci, tu fă cum creḑi că-i mai bine, ori îl taie, ori îl lasă. Dar par că mi-ar fi jele după el, că numai singur a rĕmas din câţi spun că au fost. Altcum, de-l tai, avem din el lemne pe vre-o sĕptămână, că-i mare; de nu-l tai, i-om vedea poamele la cea veară. Lemne-i mai aduce şi cu săniuţa de a mână, îi mai şi plăti la cele gazde să ne aducă, ori că ni-or da sania şi vitele să ne aducem lemne, şi la cea vară noi le-om face ḑile de lucru.

Aşa povestiau ómenii nostri, cari erau îngroziţi de greul iernei, că nu aveau lemne, nici vite cu ce să-şi aducă, şi nici bani nu prea aveau, că amêndoi fuseseră băiaţi sĕraci. Ce-i drept, îi drept, ea avea căsuţa aceea, cu grădina pe care sta, dar el nu avea nici atâta, că nici nu scia de unde se trage. Unii ḑiceau că-i Rus, a rĕmas p'aci

de când a fost pe la ei foamete, l-au adus părinţii în braţe şi l-au lăsat la o babă. Baba l-a crescut până a fost de 5—6 ani, atunci ea a murit, iar el, Mitru, a rěmas pe uliţile oamenilor. Neamurile babei împărţiră ce biată rěmase de ea, dar lui Mitru nu-i făcură parte, destul că „l-a scos din penele cele rele“, ḑiceau ele. Aşa a crescut ca copilul nimărui până a fost ca de 8—9 ani. Atunci îl luà un om la miei, apoi la oi, în urmă slugí când la unul, când la altul, până s'a făcut cât oamenii. La asentare nu-l strigară nicăiri. Harnic de lucru era, dar şi uşorel era, că simbria o scotea duminecile cu *ţirăita*,[1]) aḑi 1 fl. mâne altul; banii-i bea cu feciorii, iar când venia Crăciunul, se trezia cu hăinicelele. Dacă şi cel din urmă stăpân i-ar fi dat simbria cu ţirăita, cum cerea el, atâta ar fi avut şi când s'a însurat, de a luat pe Floarea, hainele de pe el şi un rênd nouě nouţe, mai mult nimica. Dar acela nu i-a dat până la Crăciun mai nici un ban şi aşa avu cu ce-şi face nunta şi să cumpere un purcel gras de tăiat.

Ea avea căsuţa aceea şi bani cruţaţi din slujit vre-o 80 fl. cari erau la popa spre păstrare, şi la care nu voia a se întinde până i-a cădé o fărîmă de loc sě cumpere, că loc la câmp nu avea.

Acum el ar fi ḑis bucuros cătră ea să scoată 2—3 fl. dela popa, să cumpere lemne, dar îi era „oare cumva pe la nas“[2]), deci îşi puse carul în pietrii să taie měrul cel mare

---

[1]) cu ţirăita = tot câte puţinel.

[2]) îi era „oare cumva pe la nas“, în loc de: îi era ruşine; i-ar putea fi oare cumva la nas; mě mir că nu-ţi-i oare cumva. . . .

din grădină. Dimineaţa după ce mâncà mămăliguţă cu costiţe de porc, îşi aprinse pipa, îşi trase mânuşile cele de pănură pe mâni, luà toporul de sub laviţă şi merse aţă la měr. Měrul era chiar în mijlocul grădinei. Ométul era mai de un stat de om, iar crengile měrului, încărcate de omět, erau chiar până jos la pătura cea albă, ba vêrfurile crengilor erau îngropate de tot în zăpadă. Străbătù Mitru până lângă měr, prin cel omăt mare, cum străbătù, dar printre crengi, să se apropie de trupină, ba să mai poată. Cercà pe ici, cercà pe dincolo, — nu poate şi pace, că crengile de giur împregiur erau până la faţa ométului, ba chiar îngropate în omět, şi ométul îngheţat în giurul lor. — Atunci îi plesnì lui Mitru prin minte: de ce am eu topor în mână, să nu-mi pot face cu el loc până lângă trupină? Şi ridicà toporul, dar — minune! Atunci auḑi un glas lămurit, care parcă venia din vêrful měrului:

„Stai, să nu cutezi să tai, c-āţi tai norocul“. Şi se înfiorà Mitru şi-i cădù pipa din gură de spaimă, şi toporul din mână încă-i cădù şi-şi ridicà în nescire căciula de pe cap şi-şi făcù cruce ḑicênd în gândul seu: „Doamne miluesce-ne“! Dar cuvênt din gura lui nu putù scoate de frică şi de spaimă.

Incet cu-ncetul se desmetecì, îşi luà toporul şi pipa şi se duse înděrět acasă. Când era pe pragul tinḑii se mai uità odată la měr, ear la urechiă-i sunau tot vorbele: „De-l tai îţi tai norocul“. Când ajunse în casă era galbin ca ceara. Floarea se uità la el mirată, şi îl întrebà: Dar ce eşti aşa galbin, doară ţi s'a întêmplat ceva?

Ear el îi spuse întêmplarea din fir în pěr şi-i spuse şi aceea că: „n'a tăia měrul pentru cât bine-i în lume, chiar

mere pădureţe de ar face, că numai adi câtă frică şi spaimă l'a mâncat, apoi adause: „De bună seamă-i cel necurat sub rădăcinele lui, şi acela n'a lăsat nici pe Jidani să-l taie, după ce toţi pomii ceilalţi i-au tăiat".

Preste câte-va dile scia satul tot de păţania lui Mitru şi merse vestea până la moş popa, a cărui grădină mare mergea şi da cu fundul de grădina lui Mitru. Cum audi popa, de una ca asta, îndată chemà pe Mitru cu soţia lui la el şi le dise: Fiule Mitre! Am audit şi eu svonul ce-i prin sat, unii cred că mĕru-i nezdravên, el ţi-a dis că de-l tai, îţi tai norocul; alţii cred că cel necurat ţi-a strigat vorbele acelea şi că el e sub rădăcina mĕrului: alţii spun alte bazaconii, dar uită fĕtul meu adevĕrul:

Când mergeai tu cu toporul pe umĕr la mĕr, eu eram la claia cea de fên din fundul grădinei; mĕ gândiam, că oare să încep claia aceia, ori pe una dela şură. Eu ţi-am gâcit gândul, că adecă tu vrei să tai mĕrul, şi ţi-am strigat: „De-l tai — îţi tai norocul!" Şi ţie bag sama ţi s'a năzărit că din mĕr ai audit glasul. Ai făcut bine, că nu l'ai tăiat, şi uite de ce: Mĕr, să facă mere scumpe ca acela, nu-i în tot satul. Voi nu sciţi, dar sciu eu. Jidanii, ce şedusеră acolo în casa voastră, le culegeau cu mâna mĕr de mĕr, şi le vindeau pe bani scumpi. Apoi cât e de mare face în alt an şi 40 şi 50 de mierţe. Şi face mai în tot anul. Şi mierţa de mere de acelea se vinde atunci toamna câte cu 2 fl., că-s frumoase şi bune şi se ţin pân la Rusale. Eu am câte-va mere de acelea, mi-a dat Jidanul o mierţă întreagă astă toamnă, eată vĕ dau câte 2 la fie-care din voi, să sciţi ce comoară-i în grădina voastră.

Aşa le spusĕ moşu popa. Ear ei se bucurară foarte, sărutară mâna domnului părinte, şi-şi luară remas bun dela el făgăduindu-i, că vor grijì de pomul acela.

Aşa şi făcură, îl îngrijiră, ca nu cumva să i se întâmple ceva, ear primăvara îngrădiră grădina omenesce, ca să nu poată străbate la mĕrul lor cel scump capre ori alte dobitoace. Dar şi avură fericirea de a se bucura de roadele lui. Că primăvara înflori ca un struţ, care-i mai frumos, apoi făcu mere multe-multe şi cresceau ca din poveste. Şi grija Mitru de ele, dormia nopţile tot sub mĕr, ca Arghir din poveste sub mĕrul cel cu mere de aur, ca nu cumva să vină nesce prăşcăi [1]) întrecuţi să le doboare. Şi venì toamna şi merele erau frumoase, de te-ai fi tot uitat la ele, ci.... nu erau bune de nimic; cine-şi încleşta dinţi-n unul, îl arunca cât colo şi-n diua aceea nici pâne nu-i trebuia, atâta-i strepedia dinţii. Mitru prindea a trage la îndoeală vorba lui moş popa, dar Floarea-i spunea să aibă răbdare până s'or coace. Şi Floarea avù dreptate. Că odată, cam pe la Sân-Mihaiu, când prind oamenii a culege cucuruzele, chemà moş popa pe Mitru la el şi-i dise: Mă Mitre, a sosit vremea să mai şi capeţi ceva pentru osteneala ta de o vară, ce ai pus'o grijind mĕrul. Aci a venit un domn din ţări depărtate, el adună mere şi le duce în ţara lor, pachetate în lădi ca oauĕle. Cum trecea prin satul nostru cu căruţa să meargă la Ardeal în Săsime după mere, a vĕdut şi mĕrul tĕu cel încărcat şi mi-a lăsat vorbă că de vrei să le vindi să nu

[1]) Prăşcăi = juni, holtei; cu deosebire la cei ulicariţi şi gărdurariţi, cari nopţile umblă prin grădinile oamenilor, furând poame şi făcênd alte nădzrăvenii, se dice la Someş — praşcăi, sing. praşcău.

te grăbesci cu culesul lor că, el preste 8 ḑile e înapoi şi s'a abate nesmintit pe la tine; ce ḑici, vinde-i merele ori ba?

— D'apoi cum să nu le vînd, domnule părinte, numai nu sciu de-i vor plăcea ori ba, că sunt tari ca piatra şi amare leşioase. Veḑi dta cât se vĕd de frumoase şi de lăcomoase, dar — de mi-i crede — eu nici unul n'am putut mânca, parcă nu-s de un neam cu cele ce ni le ai dat dta astă earnă.

— Aşa-i Mitre, acum sunt tarí ca piatra, dar chiar de aceea sunt mai scumpe, că se pot ţinea până la primăvară când nu mai este nici o poamă. O să-i placă Neamţului, le cunoasce el, că-i speculant de poame, şi ţi le-a plătì bine.

Preste vre-o opt ḑile, când s'apropia de amiaḑi, se opri înaintea casei lui Mitru o trăsură şi-n ea Moş-popa cu doi domni streini. Mitru cu Floarea erau acasă, le deschisĕ poarta şi intrară cu trăsura înlăuntru.

— Ţi-am adus cumpĕrători la mere, Mitre, ḑise popa.

— D'apoi bine ai făcut, părinte, Dḑeu te ţină — respunsĕ Floarea cu Mitru de-odată. Placă-vĕ-n casă ori în grădină.

— Vom merge-n grădină, Floare, să vedem mai de aproape merele, ḑise Moş popa.

Şi intrară în grădină şi căutară Nemţii merele, ear unul din ei ḑise „gut", şi Mitru înţelese că „gut" nu poate fi rĕu, şi deteră la têrg şi vîndù merele de pe mĕr cu mierţa, câte mierţe vor fi de mere culese cu mâna, de atâtea ori să capete câte 2 fl., ear cele ce vor cădea jos să rĕmână lui Mitru, dar şi el şi nevasta lui să dee ajutor la cules.

Şi se apucară bărbătesce la cules. Nemţii mai aduseră patru culegători şi se puseră jur împrejurul mĕrului şi culeseră bărbătesce. Fie-care avea o traistă de grumazi cu baiera îndĕrĕpt în cât traista sta dinainte şi cu mâna lua merele de pe mĕr, tot mĕr de mĕr, şi le punea în traistă, ear traista, care cum era plină, o deşerta în saci mari câte de patru mierţe. Când sacul era plin, îl legau şi-l puneau cu băgare de seamă pe carul popii, care venise să ducă merele Nemţilor până-n satul vecin, unde aveau magazin, şi de unde le pachetau în lăḑi şi le trimeteau cu trenul în ţara lor. Şi după ce nu mai ajungeau de jos, să culeagă merele, se urcară pe scaune, apoi pe scări şi în urmă se urcară în mĕr sus. Şi umplură 25 de saci tot de mere culese cu mâna, şi ca 3 saci culese Mitru cu Foarea de cele ce căḑură pe jos şi şi le puseră bine, sĕ le aibă când vor fi bune.

Şi leau dat Nemţii pe mere de 25 de ori tot câte 8 fl., adecă 200 fl. şi le-au spus aşa: grijiţi mĕrul acesta, că-i un pom scump, şi vedeţi de mai cresceţi mulţi meri de neamul acestuia, că numai rar căpătăm aşa bun fel de mere.

Mitru cu Floarea se uitară uimiţi la grămada de bani ce le venise din senin, ca de pomană. Eară preotul le ḑise: Veḑi, Mitre, că-ţi tăiai norocul, de tăiai mĕrul acesta, că el este o comoară, care de-i lua-o odată — mai nici un folos nu ai; dar de-i lăsa-o şi-i griji-o bine, ţi-a da camĕtă bună mai în tot anul, câte ḑile vei avea, ba, de-i fi cuminte, şi copiĭ de copiiĭ tĕi pot trage camătă din comoara aceasta, numai să o scie grijì.

Mulţumiră deci lui Moş Popa de învĕţătură, şi povăţuiţi de el, cumpĕrară pămênt pe banii câştigaţi atât de uşor,

îşi măriră grădina, o umplură de pomi tot din cei mai aleşi şi trăiră ḑile multe şi bune.

La multă lume a spus Mitru povestea lui cu mĕrul; multă lume luà pildă din povestea lui şi în scurtă vreme satul întreg se umplù de meri, şi lumea prinsĕ a nu mai ḑice satului aceluia altcum, de cât „*Mĕrul*", şi aşa-i ḑic până în ḑiua de aḑi; de alt nume nimenea nu scie.

Cine nu crede, meargă numai în Bănat şi întrebe unde-i satul acela, la care-i ḑic „*Mĕrul*", şi toţi l'or îndrepta.

MIHAIU PUŞCAŞUL.

Doamne, Doamne! Cum să mai schimbă toate în lume! Bine a ḑis, cine a ḑis, că Dumneḑeu tot încarcă şi descarcă, ia dela unul şi dă la altul.

De s'ar scula morţii din groapă şi ar vedea, cine-i aḑi în lăcaşurile lor de odată, cei mai mulţi ar murí numai decât de nĕcas şi de jale, vĕḑênd într'acui mână a ajuns agonisita lor. Dar de s'ar scula moş Mihnea, tatăl lui Mihaiu puşcaşul dela noi din sat, s'ar *pocozí*[1]) lumea, ce ar face el, când'ar vedea, că în casa lui şi în lăcaşul lui, care el le-a lăsat la Mihaiu al lui, aḑi şed streinii, ear Mihaiul lui, e pustiit prin lume, despărţit de binele lui, *zărăstit*[2]) din satul lui.

Hm! Sĕracul moş Mihnea, cu mare greu s'a mai despărţit el de lume; jale-i mai era de agonisita lui cea multă, par că simţia, că harnicul sĕu de fecior nu i-a lua folosul. A şi ḑis pe patul de moarte, cătră cei ce erau atunci în casă: „ţineţi minte, oameni buni, că Mihaiul meu, din tot binele ce-il las, cu nimica s'a alege; îi vĕd eu firea, îi cunosc *agodul*[3]), că om din el nu va fi în veci, măcar că mi-am dat toată truda să-l fac om şi să-l las călduţ".

---

1) pocozi = mira, minuna, spăimênta.
2) zărăstit = a să zărăstí = a-şi pierde urma, a lua lumea-n cap.
3) agodul = năravul, învĕţatul, firea.

Cu aceste vorbe închise Mihnea ochii, ear prorocia lui de pe patul de moarte, s'a împlinit întocmai.

Vai, şi ce om mai era moş Mihnea, şi ce nemernic s'a mai ales din feciorul lui! Apoi să mai ḑică omul, că ce sameni, aceea rĕsare? De unde?! S'au rĕit vremile, sameni grâu ales şi seceri tăciune! Vorba ăluia:

De când îs crâşmele-'n lume
Sameni grâu, seceri tăciune!

Moş Mihnea era unul din Românii ce slugise la domni tot câte douĕ ḑile 'n sĕptĕmână, fiind-că avea moşie mare şi-i era casa chiar în fruntea piaţului. Era om bun *mânânţălul*[1]), dar sprinten ca un prisnel şi lucrător, Doamne, cât nu l'ar fi întrecut om în lume şi de ar fi fost cât un deal. Apoi păstrător era moş Mihnea ca o furnică şi bisericos şi postelnic ca un călugăr. Lega banul cu şepte aţe, dacă-i întra 'n mână şi nu era Duminecă ori sĕrbătoare lăsată de Dumneḑeu sfântul, să nu mérgă la biserică, totdeauna cu prescuri legate într'o merindare albă ca omĕtul, cu vergi roşii pe margini, cu vin din viea lui într'o glajă, cu tămâie în hârtiuţă şi după şerpar cu luminărică de ceară, făcută 'n casă din ceară curată dela stupii lui.

La vecernie încă mergea moş Mihnea în toate Sâmbetele şi Duminecile seara, şi în toate sĕrbătorile. Drept şi mai drept că p'atunci şi făcea popa vecernia ori de câte ori se cădea, adecă în toate Sâmbetele şi Duminecile seara, în toate sĕrbătorile seara şi în ajunul tuturor sĕrbătorilor. Dar acum s'a lăsat acel obiceiu bun bĕtrânesc, nu

[1]) mânânţălul = mărunţel, mic de statură şi subţirel.

mai face vecernie, îi pare bine că gată cu slujba de dimineaţa, care încă — Doamne iartă-mĕ şi nu mĕ scrie 'n osêndă — numai cât o îndrugă, nu o face cum s'ar cădea, cu glas respicat, ca să priceapă creştinii toată vorba.

Apoi, când întră posturile? şi cari sunt ḑilele de ajun preste an? Moş Mihnea scia din cap mai bine de cât popa din carte. Şi postia moş Mihnea toate posturile: postul mare, postul sfinţilor apostoli Petru şi Pavel, postul sântă Măriei mari, postul sântă Măriei mici, postul Crucii, postul Crăciunului, apoi postia Vinerea şi Miercurea, că aşa-i scris în carte, că Românul să postească aceste douĕ ḑile în sĕptĕmână, ear moş Mihnea — pre lângă acestea — mai postia şi Lunia, ca să-i dea Dumneḑeu noroc în sĕmênături şi sănătate 'n oase.

Apoi cucernic ce era moş Mihnea! Cum se scula, el ḑicênd ocinaşele (rugăciunile) se 'mbrăca, rugându-se se spăla, rugându-se îşi punea trebile dimineţii la rênd, cât cei sglobii[1]) şi nebuni îl luase 'nainte şi ḑiceau, că moş Mihnea dimineaţa umblând prin curte ori pe la grajd începe: „Tatăl nostru, care eşti în ceriu... mĕ Mihai, mĕ, data'i la vite?... sfinţască-se numele tĕu... mĕ, meri de le scoate apă!... viie împĕrăţia ta... dă mai iute mĕ!“

Şi nu eşia nici odată cu carul din ogradă până nu-şi ridica pălăria şi făcêndu-şi cruce cu faţa către rĕsărit de soare ḑicea: „Doamne sfinte şi sfânt rĕsărit de soare, ajută-mi“.

Şi-i ajuta D-ḑeu, că holdele lui erau rodite, viile încărcate, stupii plini, şi vitele-i umpleau staulul şi grajdul.

[1]) sglobii = întrecuţi, nepricepuţi.

După ce a dat Dḑeu sfântul de scăpară bieţii oameni de iobăgie, moş Mihnea de bucurie a dat un an închiat liturgii la 7 biserici din giur în toate Joile.

Şi lucra moş Mihnea de când se scoală ciocârlia până prinde a cânta priveghitoarea, şi lucra şi se ruga, şi postia şi cruţa, şi se înavuţì de era ca un boer,

Dar nici el, nici lelea Solomie, fie ertată şi mâie pe unde-a înserat, nu-şi lĕpădară portul, nici datinile. Cu opinci l'am apucat şi cu opinci a îmblat până a închis ochii, şi cu cioareci albi din lână dela oile lui, şi cu suman cernit de lelea Solomia, şi cu pieptar alb fără podoabe, din piele de pe miorile lui, şi cu căciulă neagră de miel din mieii lui şi cu cămaşe de pânză de cânepă, groasă, ţiitoare, făcută la el în casă. Ear lelea Solomie încă tot cu catrinţă a umblat şi din'ainte cu şurţ de pânză făcut de mâna ei. Numai năframa din cap şi ciubotele din picioare erau pe ea haine de cumpĕrat, celelalte toate erau făcute de mâna ei.

Avut'a moş Mihnea cu lelea Solomia şi copii, dar n'au avut noroc de ei, unul după altul le-a murit vre-o 5—6 copii, tot când erau mai drăguţi, de prindeau a îmbla în picioare. Dat'au slujbe, fost'au pe la mănăstiri: Chiar şi la mănăstirea din *Nicula* au fost, doară-doară s'a milostivi Dḑeu să le dee noroc la copii, dar pace! Care copil cum îl avea, trăia doi-trei ani, şi muria.

In urma urmelor — după ce-şi luase mandatul [1]) de a mai avea copii, ear cei ce-i avuseră le muriră — când erau luaţi de vre-o 20 de ani, le mai dăruì Dḑeu un pruncuţ,

[1]) a-şi lua mandatul = a-şi lua nedejdea; iaţi mandatul = puneţi pofta-n cui = culcă-te p'aceea ureche = renunţă la acel plan.

parte bărbătească, chiar pe la arhanghelii Mihail şi Gavril. Bucuria lor era mare, dar şi o ţir [1]) de îngăimăceală se întâmplà, când veni vremea să-i pună numele. Moş Mihnea ar fi vrut că la pruncuţ să-i fie numele Gavrilă, c'apoi i-ar fi ḑis Gavrişi ca la tată-so; lelea Solomia ḑicea, că să-i pună numele Mihăilă, ca sĕ-i poată ḑice Mihaiu, doar'a fi cântăreţ mare ca diacul Mihaiu, pe care lelea Solomia totdeauna-l ascultá plângênd când cânta din strană „fericirile" şi alte cântări sfinte. In urmă, spunêndu-le popa că şi-n carte Mihăilă-i pus întâiu, apoi Gavrilă, îi puseră numele Mihăilă şi-i ḑiseră Mihaiu, ca la diacul.

Şi purtà lelea Solomia pe Mihaiu pe la toate mânăstirile şi-l închinà la toate icoanele, şi dădu slujbe pentru el să fie sănătos şi să aibă viaţă-ndelungată. Şi cresceа băiatul ca din apă şi era ţinut cu ce-i vrea inima şi era scutit ca lumina din ochii lor. Şi venì vremea de era Mihaiu de şease ani, şi-l duse moş Mihnea la dascălul din sat la învĕţătură. Şi lelea Solomie da mai în fiecare ḑi câte un ban la dascălul, ca să-l dee lui Mihaiu, doară-doară va 'ndrăgì şcoala. Ear moş Mihnea îi da dascălului caşi, urdă şi mierţe de grâu, ca să-l înveţe mai pe pont [2]) de cât pe ceialalţi copii. Nu l'ar fi pus la ceva lucru, pentru cât bine-i în lume. „Va avea el vreme şi de lucru, după ce va mai cresce; amu, până împlinesce 12 ani, nu-l rup dela învĕţătură". Aşa ḑicea moş Mihnea, ear lelea Solomia îşi da cu părerea că ea a scos din gură mai întâiu acea vorbă rumĕgată.

[1]) o ţiră, o ţir, un pic, un picuţ, o leacă = puţin.
[2]) mai pe pont = mai cu tragere de inimă, mai pe sus, mai ales.

Şi, ce să ḑică omul, în şcoală făcea Mihaiu spor mai bun de cât alţi copii de vrêsta lui, că dascălul sta mai mult de el, de cât de alţii şi avea cărţi şi hârtii de tot felul, că lelea Solomia-i cumpăra ori ce ar fi poftit. Când era de 12 ani, cânta în strană lângă dascălul şi ḑicea apostolul, ear lelea Solomia şi moş Mihnea, când îl auḑiau, plângeau de bucurie, şi ḑiceau: Doamne ţine-ni-l!

După ce trecu de 12 ani, îl ţinură acasă, să înveţe trebile găzdăşagului, că numai pe el îl aveau şi lui trebuia să-i rĕmână toată agonisita. Dar p'acasă puţină treabă făcea. De-l trimetea măsa să dee nutreţ la un viţel, el se juca cu viţelul, de-l învĕţa înpungător; de-l trimetea la tăietor după vre-o două lemne, sta şi se juca cu sĕcurea, ciocârtind unde numai nimeria; de-l trimetea p'un ceas-două la vite, el âmbla după cuiburi de pasere prin păduri, iar vitele le lăsa în ierburile oamenilor, de avea ce plăti moş Mihnea, după el, ori le ţinea la vale în *stanişte*, [1]) moarte de foame, şi el se scălda cât era ḑiuliţa de mare; de-l ducea tată-so la plug ca pogăniciu, să mâie vitele, cum da căldura începea a se *scâncì*, [2]) mai că-i e foame, mai că-l strînge opinca, mai că-l doare capul, până-n urmă-l lăsa tată-so acasă şi mai bine ara singur, de cât să-l auḑă *scâncindu-se* lângă el.

Când vedea moş Mihnea marafeturile lui Mihaiu, ḑicea către lelea Solomia: Tu muiere hăi! Tu, din copilul ăsta al nostru s'a alege un pierde-vară; tu, veḑi că-i mai cât mine de mare şi nimic nu prinde, nimic nu lucră. Eu când

[1]) stanişte = locul unde se odihnesc vitele de amiaḑi în căldurile verii.

[2]) a se scănci = aş-i arĕta neplăcerea în mod de jumĕtate plângĕtor.

eram de vrĕsta lui, săpam în brazda domnească şi seceram şi adunam fên; ear el nici sĕ mâie boii la plug nu vrea; oare ce s'a alege din el?

— D'apoi lasă-l, moşnege — începea lelea Solomia — lasă-l în treaba lui, avem din darul lui Dḑeu argaţi destui cari să lucreze şi pentru el; îi tînĕr, săracul, veḑi-l că-i numai ca o canură, lasă-l că s'a sătura el de lucru, numai să-l ţînă Dumneḑeu.

Sătura sătura! ḑicea moş Mihnea, dar de nu s'a deprinde de mic la lucru, cum vom închide noi ochii, va prăpădí tot ce i-a remânea de noi, apoi sciu că s'a sătura de lucrat în brazdă străină.

— Puştea pe limbă-ţi! rĕspundea lelea Solomia repede; ce şi cutezi a grăí aşa posne! Ai grije că-i grăí într'un ceas reu! Cui are să seamene, ca să se facă prăpădit? Că neam de neamul nostru tot oameni harnici au fost şi oameni de omenie. Nu cobí a rĕu, că-i pĕcat de moarte vîjule! [1])

Aşa trecù ḑi după ḑi, sĕptămână după sĕptămână, lună după lună, an după an şi Mihaiu se făcù cât oamenii de mare, dar nu scia nici săpa cum sĕ cade, nici secera, nici cosí, nici mulge oi, nici strînge caş, nici fierbe o jintiţă, nici îmblătí, nici sĕmăna, nici chiar ţinea de coarnele plugului nu scia omenesce, ci umbla de colea până colea, iar bietul tată-so *zlotia* [2]) şi se *zolia* din noapte-n noapte. Incă vara tot mai mergea şi Mihaiu la câmp cât de silă-cât de milă, cât de voie, cât mai mult de ruşine, dar sporul cel

[1]) vîj = om bătrân, moşneag.

[2]) a zlotí = a umbla cu toată rîvna, a lucra cu tot zelul.

făcea, l'ar fi făcut și dormind la umbră. — La căratul bucatelor de pe câmp și a nutrețelor, atunci era harnic și Mihaiu, că mergea pocnind din sbiciu a falã pe lângă cei patru boi cât patru cămile de mari, dar cu furca nu arunca în car, nici pe stog, ca să nu i se *scurmezuească* [1]) cumva junghiurile; să clădească carul oristogul încă nu se încumĕta, că nu scia, nici nu-și bătea capul să-nvețe a clădí. Deci tot sporul ce-l făcea, era, că ținea codoriștea sbiciului în mână, ca să nu se piardă; sluga arunca cu furca, ear bĕtrânul clădia.

Dar Duminecele și sĕrbătorile nime nu era mai întâiu decât el, — gătat colea găzdăcește, — la biserică; cânta în strană de mângăia pe părinți pentru *nĕsărăngurile* [2]) de preste sĕptămână, apoi după prânz tot el era cel dintâiu la joc. El începe jocul iuind:

Cine m'o făcut pe mine
Dee-i Dḑeu tot bine,
Că m'o făcut om frumos
Fetelor de bun folos,
Și m'o făcut după șură
Să-mi dee fetele gură!

Și fetele rîdeau și se cotiau și se uitau numai pe sub gene la el, care de care se-mbulzia să joace cu el, care de care să-i între-n voie, că ori cum, dar era feciorul lui Mihnea, singur singurel la părinți, apoi Mihnea era numai unul singur la noi în sat, iar ca Mihnea puțini se aflau și prin satele vecine, numai ici colea câte unul, ca de sĕmênță.

---

[1]) scurmezueasca = ivească. scormonească, se nu-l apuce.
[2]) năsărânguri = bazaconii, lucruri nedemne de cel ce le face.

Sĕrile nime nu *horia* [1]) frumos ca Mihaiul lui moș Mihnea, în șeḑĕtori nime nu era opșegos [2]) ca el, că cetia opșagurile de pe scrisoare și mai spunea și din cap. Așa trecù vremea până era de doauĕḑeci de ani de-l scriseră să meargă la asentare. Dar atâta s'a sbătut moș Mihnea, împins de lelea Solomie, până l'au vĕḑut scăpat, cu drept de-al însura. — „M'o suit la patru sute bune scoaterea lui Mihaiu", ḑicea moș Mihnea către oameni, „dar ce să fac, îmi era jale să-l sciu dus cătană, că numai pe el îl am."

„Amu ești cât oamenii, dragul mamii", ḑicea lelea Solomiă către Mihaiu, „amu veḑi de-ți află o fată potrivită și te însoară, că amu numai cu muiere ți-i detor Dḑeu. Noi suntem bătrâni și am dori să te vedem așeḑat, până nu ne mutăm în ceea lume."

Și Mihaiu nu așteptă mult îmbiat. Dar la noi în sat nici o fată nu i se părea destul de potrivită pentru el. Deci merse tocmai în al șeptelea sat, cale de o ḑi, preste apă dela noi, în satul numit Prăbușita. Dar este o ḑicătoare:

„Prăbușita-i peste apă,
Nu mai afli-un om de treabă!"

Și ḑicala asta se potrivi de minune cu Melania cea frumoasă, cu nevasta lui Mihaiu, la care s'ar fi potrivit și mai minunat cântecul:

Lesne a fi lelea frumoasă,
Podu-i țese, podu-i coasă,
Podu-i face și cămașă;
Cămașa din brâu în sus,
Făcută-i pe cucuruz:

---

[1]) a horí = a cânta cântece poporale horí.
[2]) opșegos = sfătos, drăcos, care scia multe ori că iscodesce multe drăcii, comedii, faime.

Poalele din brâu în jos,
Făcute-s pe grâu frumos;
Dar fuiorul cum l'a tors?
Coborênd pe scară-n jos
C'un blid mare de fărină
Și c'un dărab de slănină!"

Că frumoasă era Melania, nu-i vorbă, ba încă era prea frumoasă și făloasă; tot gătată âmbla și tot rîḑênd, dar nici să fi umblat Mihaiu cu opinci de fier și cu bâtă de oțel, n'ar fi aflat o fată după firea lui, ca pe Melania.

După ce-și cunoscù moș Mihnea bine nora, ḑicea clătind din cap: „și-a aflat sacul-petecul!"

Nu-i vorbă, până trăi bĕtrâna, lelea Solomie, mergeau lucrurile casei strună; și până trăí moș Mihnea, mergea găzdășagul, că-l mână el cum scia; dar lelea Solomia murí, că omul nu poate trăí cât lumea, și cum murí lelea Solomia, îndată se cunoscù că ea nu mai este; laptele nu mai era așa smântânos, găinile încetară de a se oua, brânza trecea mai repede, puii-i mâncau ciorile, pe cocoș îl omorî uliul, stupii nu mai roiau, porcii nu mai dau atâta grăsime, ear bucatele le mâncau mai tare șoarecii, se treceau de n'apucau să se încuibeze gârgărița 'n ele; se vede că baba dusese *mana* dela toate. Ear după-ce murí și moș Mihnea, gândiai, că apa mână averea rĕmasă de el.

Mai întâiu și 'ntâiu de toate, după-ce murí bĕtrânul, se puse Mihaiu și-și cumpĕră pușcă. De atunci l'a poreclit satul: *Mihaiu Pușcașul*, că până 'ntraceea Român dela noi nu ținea pușcă'n casă. Și umbla Mihaiu cu pușca pe „dealul viilor" după iepuri, pe la „boerescul" și pe la „tĕul cel fără fund" după rațe, pe miriștii și pe ogoare după porumbi sĕlbatici. O ḑi ca alta era tot dus. Dimineața-și umplea

traista de merinde și plosca de vinars, își făcea fișaguri[1]) și hai, cu un. căpău după el. Că, deodată cu pușca, cumpĕrase și un căpău și o traistă vênătorească dela o unguroaică vĕduvă, al cărei bărbat fusese vênător; dăduse pe ele câteva mĕsuri de grâu, mai ceva brânză și slănină. Când îl vedeau bĕtrânii dela noi omorînd vremea cea scumpă cu pușca, clătinau numai din cap și ḑiceau: sĕrace Mihne, cum ți-a pușca Mihaiu tot binele, ce i l'ai lăsat.

Âmblând Mihaiu tot cu pușca cât fu vĕruța de mare, nu putea să-și vaḑă și de lucrul câmpului, deci moșia și-o dete 'n parte; cucuruzu 'n douĕ, una la cel ce lucră și una la gazdă; fênul în trei: una la lucrător și douĕ la gazdă; otava 'n douĕ, grâul în douĕ; ear când fu toamna să trezí că n'are nici pe jumĕtate atâta strânsură, după cum avea tată-so. El vedea acest lucru, dar se mângăia singur: Nu mi se plătesce sĕ lucrez eu moșia; singur — îs singur; lucrătorii-s scumpi, trebue să stai tot cu mâna 'n pungă; apoi de ce să-mi frâng cele oase și să mĕ frămênt, când pot trăí de a gata?

Dar din bucatele adunate, cea mai mare parte se ducea în boltă și la crîșmă cu legăturița și cu cupa, de cât la moară cu sacul; și din nutrețul adunat mai mult mergea cu legătura pe la Jidani, decât cu furca la vitele lui. Astfel, când fu de către primăvară, trebui să cumpere bucate pentru casă și nutreț pentru víte. Dar de unde să iee bani? Că banii nu fug pe câmp ca iepurii, să poată pușca după ei.

---

[1]) fișaguri = umpluturi de pușcă.

Dar omul cu avere nemişcătoare, moşierul, de unde n'a căpăta bani, numai de şi-a căsca gura? Prepânaţia era numai a treia casă dela el, prepânatorul era om de omenie, da bani împrumut pe camătă puţină, numai o piţulă (ḑece cruceri) lua pe sĕptămână după 5 fl. Deci merge la prepânatorul: Jupâne, mi s'au ciuntat bucatele şi fên încă am cam puţin, să mĕ folosesci pân la Sân-Georz de vre-o doi bani, parte pe camătă, că atunci vînd miei şi ţi-i dau omenesce.

— Bucuros, Mihaiu, ţie-ţi dau ori când, că te sciu cine esci şi din ce oameni te tragi. Ba bucate-ţi pot da chiar eu, grâu, cucuruz, sĕcară, ce doresci, şi la cea vară 'mi vei da ceva camătă după ele.

Aşa făcură têrg cu Jidanul, după ḑece mierţe de grâu jumătăţit, să-i dee la vară după ce a-mblătì, doauĕ-ḑeci de mierţe de grâu curat, ori preţul lor, după cum va fi în têrg. Şi-i dădu ḑece mierţe de cucuruz, ca la cea toamnă sĕ-i dee doauă-ḑeci de mierţe, ori preţul lor cum va fi în têrg; şi-i dădu 20 fl. bani gata, după care avea sĕ-i dee pe toată sĕptămână patru piţule camătă, până-i va putea da capul banilor.

Mihaiu merse voios acasă cu bani şi cu bucate: „Veḑi Melanie, ce omenie am eu ori unde! Nici n'am apucat a ḑice bine, şi mi-a şi dat jupânul Juda bani şi mi-a umplut sacii de bucate. Apoi bani eftini, că ce-s patru piţule pe sĕptămână? Ear bucatele i le-om da tot bucate, colo la cules. Acum merg şi cumpĕr pe banii aceştia fên, că numai pe câte-va ḑile mai avem.

—„Ba tu lasă banii să stee, că doară ne trebuesc în casă, dute tu şi ia fên în credinţă, că aşa ia toată lumea, ear la cea vară i-om plăti".

Aşa-l învĕţă scumpa lui Melania, ear el fu bun bucuros, că-i deschise ochii să vaḑă, că şi fără bani în mână poate avea fên la vite. Deci merse aţă la armanul *Patrubani* care avea jireḑi de fên adunate pe o nimica din vară, ear acum le da pe preţuri îndoite şi întreite. Intrà în casă la arman.

— Bună ḑiua domnişor!

— Să trăesci Mihaiu, vino de şeḑi. Oare în ce să 'nsemn, că abaţi şi dta odată pela noi? Amu trebue să bei un păhar de vin cu mine. Adă Roji, o litră de vin, să închinăm cu Mihaiu, că-i om şi-i din oameni de frunte. Doamne, bine mai trăiam cu moş Mihnea, fie ertat.

Şi aduse armanca Roji o litră de vin, şi armanul umplu douĕ păhare, unul lui şi unul lui Mihaiu. Când luà Mihaiu păharul în mână, aude dela spate: „cucu!" „cucu!" Şi mai scăpà păharul din mână, aşa se întoarsă de repede să vaḑă cine a cântat ca cucul? Că era încă omĕt p'afară şi vremea cucilor nu venise, ear el auḑia: „cucu!" „cucu!" Adecă un ceas de celea cu cuc bătea ceasurile şi cânta ca cucul.

Auḑise Mihaiu, că sunt ceasuri cu cuc, dar de vĕḑut nu vĕḑuse nici unul. Deci se înholbà lung timp mirat, apoi ḑise:

— Domnişor, scump e ceasul acesta?

— Ba, numai 20 fl. am dat pe el, doar ai vrea să ai şi dta aşa unul? Iţi aduc eu, când merg la Cluj.

—Dacă-ḑi n'ar strica să am unul, că ḑĕu e lucru frumos să auḑi tu cucul în toată una vreme, dar amu nu mi să vîjesc[1]) bani; fără, îndată ce fac samă de bani, îţi aduc să-mi cumperi unul chiar ca ĕsta.

[1]) a se vîji = a se întêmpla dar şi a se potriví d. e. nu mi se vîjesc bani; nu mi se vîjesc ciórecii (= mi-s prea mari ori prea mici), nu ne vîjim în vorbe = nu ne înţelegem.

— Şcii ce, Mihaiu, dacă dumniata chiar vrei să ai ceas cu cuc, ţi-l dau pe ĕsta, mi-l vei plăti dta, că mult e până-i lumea. Ear până-mi vei putea plătì banii îmi vei da câte o felicea de lapte în toată ḑiua, că nu-i cel lucru mare, eşti gazdă, ai vaci cu lapte în toată una vreme.

Şi têrgul fu gata. Făcu Mihaiu o obligaţiune cu mâna lui — că doară şcia carte — şi de părere de bine că are ceas cu cuc, cum nime nu mai are în sat, era cât p'aci să uite că el a venit după fên la Arman. Dar aruncând ochii pe fereastră afară, zărì stogurile cele mari de fên ale Armanului şi-şi aduse aminte. Apoi ḑise: Era cât p'aci să uit, domnişor, după ce venii la dta, aş avea lipsă de o clăiţă de fên, aşa de vre-o 4—5 carĕ, nu m'ai putea folosi până la cea vară?

Cum să nu, Mihaiu, că doară eşti din oameni?! Aşa-i la gazde, cu ierna asta lungă, li se ciuntă nutreţele, şi vitele ar fi pĕcat de moarte să le lepede ori să le năcăjească cu foamea. Hai să vedem, ce claie ai socoti că ţi-ar fi deajuns.

Şi merg la fên şi din douĕ vorbe fu têrgul gata. Luà o claie de fên ca de 5 cărucene de mare, cu 70 fl. pe asceptare până la Ilie prorocul. Apoi dădù şi pe acei bani însĕmnătură scrisă de mâna lui, că doară de aceea scia scrie, să nu mai trebuească să alerge pe la scriitori şi să le mai dee şi lor plată pentru scrisoare şi să-i înfunde de beutură.

Mihaiu era acum om în pace. Avea nutreţ la vite, avea bucate pentru căseni şi avea şi bani în casă; ba mai avea un lucru de care nime nu mai avea la noi în sat, avea ceas cu cuc, care minteni-minteni cânta: cucu, cucu!

Deci putea lua puşca de a umĕr şi să meargă în dragă voia lui. Şi mergea mai în toată ḑiua, şi aducea, când un iepure, când o raţă sĕlbatică, pe care le da îndată pe vinars ori pe tutun, dar de cele mai multe ori nu aducea nimic. Era pururea voios, pururea opşegos, de casă vedea muierea cum scia ea, cu sluga, că fără slugă cum s'o lăsa el, feciorul lui moş Mihnea?

Fiindu-i casa aproape de prepănatie şi fiind el om cu carte, om care scie scrisoare, Dumineca era la el têrg întreg, de când a-nchis tatăso ochii. Unul venea să auḑă cucul în casă, un lucru care la început nu-l prea creḑură oamenii, dar dupăce vĕḑură, se minunară şi se strîngeau la el ca la minune; alt om venia să'i facă Mihaiu o leacă de scrisoare, că a luat fên în credinţă dela armanul şi-i trebue să dee contrătuş; altul venia să-i scrie o carte la fecior în cătane, şi care cum întra, cerea mai întâiu glaja şi aducea o feliţă [1]) de vinars, cât la el în casă era crîşmă-ntreagă. Veḑi bine, din vinarsul adus trebuia să bee şi Mihaiu şi Melania, ear ei nu se lăsau mult îmbiaţi, astfel că pe când venia seara, ei erau curcă ca curcile de beţi. Lunea apoi trebuia să bee din pungă, ca să se vindece. — Aşa mergea ḑi de ḑi, ear vitele erau lăsate în grija slugii.

A dat Dḑeu şi-a venit primăvara. Altă lume a prins a căra gunoiu şi a eşí la plug. Mihaiu vîndù gunoiul, iar pămêntul îl dete-n parte. Vení vremea de slobozit stupii, ai lui nu voiră să iese din coşniţe, că îngeţase preste iarnă fiind lăsaţi descoperiţi şi cu vrana slobodă. — Melania ḑicea, că ei n'au noroc la stupi, că socră-sa a fost strigoie

[1] o feliţă = o jumĕtate de litră.

pe stupi, de aceea s'au tot înpuținat după moartea ei, până în urmă s'au scăpat cu totul de ei. — Vení vremea ca Melania să pună closce — că alte mueri aveau pui mărișori, — și puse, dar nu-i scoase nici un puiu, că cocoșul l'a fost tăiat la lăsarea de sěc. — Vení timpul să fete oile că trecuse cei patruḍeci de sfinți, oile lui Mihaiu era așa de slabe, de nu-și puteau hrăní mieii, n'aveau lapte și-și pierdeau lânile de hămișite, ce erau. Mulți mei îi și muriră de foame. — „N'am noroc la oi", ḍicea Mihaiu, „în zădar m'oiu trudí ținêndu-le, n'am noroc la ele și pace". Își și vîndú oile cu un preț de nimic, ear baniii dădu pe *pere-mere*[1]). Dar nu plătí din bani nici Jidanului nici Armanului, că-i trebuiau banii-n casă, mai pe carne și beutură, mai pe haine scumpe lui și la Melania lui cea frumoasă; aceia încă nu-i cerură banii, că la el erau banii la om de omenie, puteau sta cât de mult, că nu era primejdie de a se păgubí.

Dar vení vremea secerei. Secerișul în acel an preste tot fu slăbuț, iar holdele lui Mihaiu nu puteau fi mai bune, decât ale altora. Pe lângă aceea, el avea să capete numai jumětate din strînsură, ca locul îi era dat în parte. — Când fu la îmblătit, věḍù, că de dă jidanului douěḍeci de mierțe, pentru cele ḍece, ce le luase împrumut, atunci lui nu-i mai rěmâne nimic. Deci merse la jidan și schimbà grâul în bani, dădù adecă obligație jidanului, că-i detoresce 40 fl. prețul a 20 mierțe de grâu, cu adaosul că după ei are de dat pe toată sěptămâna patru pițule[2]) usură; acum îi scăḍù

[1]) pere-mere = nimicuri, lucruri fără ceva valoare practică.
[2]) pițula, un ban de metal în valoare de 10 cruceri.

usura numai la o pițulă pe sěptămână după 10 fl. Tot așa făcù și cu Armanul. Pițulele, ce trebuia să i le dee pe sěptămână, dar nu i le a dat, le adunà la capital și se făcù o sumă mare — mare. Dar lui Mihaiu ce-i păsa? Avea pușcă și ceas cu cuc! De oi se desbărase,[1]) încet încet vendù și din vite, până rěmase cu o singură vacă, dar pentru aceea tot voios era atât el, cât și Melania lui cea frumoasă, care în tot anul îl dăruia cu câte un copil, ba odată chiar cu doi gemeni.

După câțiva ani era Mihaiu Pușcașul fără pic de coadă de vită în ogradă, și la Jidan și la Arman era până în grumazi înglodat în datorii.

Acum nu mai mergea el la ei, dar prinseră a vení ei la el. Odată vení Armanul să-și vadă ceasul cel cu cuc, care încă nu era plătit, dar pentru el socotia pe toată ḍiua 5 creițari, prețul unei felițe de lapte după cei 20 fl. cu care-i vîndù ceasul. Nu-i vorbă, ceasul minteni-minteni făcea „cucu", „cucu". Dar la Mihaiu nu-i mai scăpa să-l asculte, începuse a-i intra apă rece în urechi. Cu Armanul se impăcară lesne, făcură socoata pentru banii fênului și pentru ai ceasului, cu camete cu tot și — ca să-i dee Armanul obligațiile înděrět — îi dădù un loc de trei ḍile de plug, ce-l avea chiar în capul satului, lângă drumul cel mare. Acolo și-a și făcut Armanul casă, și poartă negoț cu beuturi, fên, ověs, piei ș. a. negoațe.

Mai greu putù face pace cu Jidanul, că lui îi trebuiau numai bani, și încă bani mulți, că usura crescuse de era

[1]) a se desbăra = a se lipsí, a se despărți; d. e. de abia m'am putut desbăra de el.

cu mult mai mare de cât capul banilor. Dar în urmă şi cu el făcù pace, că vîndù o holdâ de grâu ca de 6 ḑile de plug, arată şi sĕmânată gata, plătí pe Jidanul şi-i mai rĕmaseră şi lui douĕ sute bune.

— Cu banii aceştia o să-mi cumpĕr căruţă cu cai, me fac cărăuş, că cărăuşul e tot cu banu în mână; apoi calu-i bun şi de aceea, că — cum ḑice în colindă:

„El te duce şi te-aduce
Şi în treḑie şi în beţie
Poartă oase pĕcătoase“!

Deci se puse şi-şi cumpĕrà doi cai şi hamuri şi biciu, iar carul şi-l prefăcù în căruţă şi hi! băiate. Dar lucrul naibii! El nu se pricepea la cumpĕrarea de cai, el scia numai vinde vite şi locuri pe patru şuştaci [1]) dar agodul [2]) cailor nu-l pricepea. Un cal, din ce-i ce cumpĕrase, era cu suspin, iar celalalt bĕtrân, de odată cu Ciceul; unul nu putea mânca bine, iar celalalt, cum da o leacă la fugă, se ostenia şi gâfăia de gândiai că trage de moarte. In scurtă vreme se alese cu două pei de cal.

— N'am noroc nici la cai! — ḑicea el, „apoi dacă na-i noroc, dă-le în trăsnet dobitoace“!

Se lăsà deci de cărăuşit; âmbla cu cea puşcă şi asculta cum îi cântă cucul din păriete. Feciorii, când treceau sara pe lângă casa lui, cântau:

„Cucul cântă, mierla ḑice
Nu-ţi bea banii mĕi voinice“!

---

[1]) pe patru şuştaci = sub preţul cel adevĕrat, opus de „în focul vênăt“ = sus peste preţul cel adevĕrat.
[2]) agodul = nĕravul, rêndul.

Iar el, de nu era culcat, deschidea fereastra şi-i petrecea din înjurături, sciind că lui i sună cânteca.

Dar toate ca toate, odată trebuí să o păţească şi cu puşca. Dreptul de vênat la câmp îl ţinea el în arêndă dela sat, pentru puţinică plată, dar prin pădurile grofesci n'avea drept să vîneze, acolo vîná numai groful cu príetinii lui. Se întêmplà însă odată iarna, că mergênd tot pe o urmă de epure, se apropie de tufiş, iar din tufiş iasă un *godin*[1]) sĕlbatic ca de un an, atât de aproape de el, cât cu o puşcătură îl şi doborî la pămênt. Bucuria lui! Face ce face şi-l duce acasă şi-l pune la fum. Dar „câmpu-i cu ochi, şi pădurea cu urechi“! Nu trecù nici o sĕptămână şi-i chemat la lege la scaunul cel mare. Se mirà, că oare de ce-i chiemat? Dar cum ajunge acolo i se spune. Tu eşti Mihaiu Puşcaşul?

— Eu, Măria ta!

— Dar dacă eşti puşcaş, nu scii tu, că în pădurea grofului nu-i iertat să pusci?

— Că n'am fost prin pădure.

— Dar porcul cel sĕlbatic de unde l-ai puşcat, din baltă?

Că teacă, că pungă, dă să îndruge la minciuni, dar scaunul îl judecà la o sută bună *gloabă* şi la închisoare de 14 ḑile.

Închisoarea o suferí, cum amarul lui o suferí, dar de unde să dee suta? De asta nimeni nu-l întreba, ci în timp de 30 ḑile trebuia să ducă suta la groful acasă. Vîndù deci un fînaţ scump şi duse suta la groful.

---

[1]) godin = mascur de un an.

„Aceasta-i bună de capul meu“, socotea Mihaiu Puşcaşul. „O las în trăsnet puşcă“... Dar totuşi se mai socotí că pe hotar poate merge şi pe lângă lacuri. Şi iarăşi prinse a âmbla cu puşca. Dar acasă sărăcia prindea a-şi arăta ghiarĕle, deci el era îngândurat. Odată însă vení Mihaiu voios acasă dela vînat. Doară vînase ceva? Ba! Dar se întîlnise cu Miron faurul, care-şi avea casa pe o uliţă dosnică şi preste mână pentru măestria lui. Deci ḑise ca în glumă cătră Mihaiu: Mĕ Mihaiu, hai' să facem schimb; dă-mi casa ta că-ţi dau pe a mea şi-ţi mai dau ceva adaos; ţie-ţi e tot una, în care uliţă şeḑi, dar eu cu măestria mea stau rĕu, unde stau.

— Ce-mi dai adaus? întrebà Mihaiu voios.

— Ce sĕ-ţi dau?

— Să-mi dai douĕ sute bune.

— Ba douĕ nu cred să-ţi pot da, fără să-ţi dau 150.

— Adă mâna, şi noroc să dee D-ḑeu!

Şi dădură mâna şi merseră numai de cât la notarĕş de făcură contractele şi beură aldămaşul şi Mihaiu primì 150 fl. Când vení acasă, spuse tot într'un suflet muerei despre têrgul cel bun şi arĕtà atâta hăram de ban — pe nimica. Ea se bucurà de vederea banilor şi prinseră la traiu bun şi-şi cumpĕrà haine alese cum nu mai avea nimeni pe apele noastre, şi se mutară în casa faurului Miron, ear faurul în casa lor.

E mai bine ací — se mângăia Mihaiu, — grădina-i mai mare şi nu suntem tot în toiul lumei, cum eram, când eram în piaţă.

Dar altcum sta lucrul. Casa, ce i-o dete faurul, era o casă veche, mai numai varul şi curăţenia făuriţei o ţinea în sus, apoi nici era grajd, nici şură, numai un cotecior pentru porci. Dar lui Mihaiu nici nu-i erau de lipsă grajduri şi şuri, chiar şi coteţul îi era de prisos, „*n'avea noroc la nimic*“, aşa ḑicea el. Dar, ce-i drept nu-i minciună, grădina era mai mare şi aproape de vale. Casa ce o dădu însĕ el faurului, era casă găzdăcească, cu odăi mari, cu tindă mare, cu pivniţă, cu grajduri, şuri, fântână, coteţe, şi era în fruntea piaţului; ear grădina, se părea, cei drept, mai mică, dar numai se părea mai mică, fiind plină de olete [1]), pre când ceea-i părea mai mare, fiind goală.

Până în primăvară gătă banii, ce-i căpătase adaus din schimbul casei, ear loc avea puţin şi la lucrul pământului nu punea mâna de loc. Deci, cât biată loc mai avea, îl dete-n parte, cel de cucuruz, ear cel de grâu şi fênaţele le dădu în arendă pe bani gata, un loc cu 5 fl., altul cu 8 fl. şi banii, care cum îi căpăta, îi tocà. Dar acum trebuia să pună la ceva osul. Ii plesni prin minte, că el are cap bun, ar puté învĕţa bărdăşitul. — „Bărdaşii sunt tot cu banu-n mână“, ḑicea Mihaiu, deci se puse şi cum dădu un fênaţ în arendă, îşi cumpĕrà sĕcuri, ferestrău şi 2 copcii, cu care prind lemnele de capră, când cioplesc. Ast-fel întrarmat cu unelte de bărdaş, mergea şi ciop lea cu meşterii.

Meşterii, veḑi bine, au lipsă de multe feluri de oameni, că pe cei ce nu sciu cioplì bine, îi pun de taie cu spata, cioplesc din întreg şi-i folosesc la ridicat. Astfel Mihaiu Puşcaşul lăsà puşca-n cuiu lângă ceasul cel cu cuc şi mergea cu uneltele-n spate, fălos că e meşter.

[1]) *olete* se ḑic cu o vorbă toate supraedificatele; are numai numĕrul plural.

Sciut lucru este, că meşterii noştri mai cu nimic s'aleg din lucrul cu barda, dar trăesc cel puţin bine. Că stăpânul la care lucră, le dă vinars de 3—4 ori pe ḑi, apoi le dă şi de mâncare şi bani, ear banii-i beau Dumineca şi în sĕrbători, şi când vine earna se treḑesc cu uneltele tocite cu hainele toate sdrenţe şi cu podul gol; vorba ăluia:

Nici la şură nu-i strânsură
Cât să iee-un puiu în gură,
In cămară-i ca şi-afară,
In podlaş-ca-n inimaş,
In pod poţi âmbla desculţă
Că nu ti-mpunge-n grăunţe;
Poţi âmbla fără lumină
Că nu ti-i lovi-n slănină.

Aşa fu şi la Mihaiu când venì iarna; dar era gras, că-l îngrăşase traiul cel bun şi-l bugezisĕ beutura cea multă ce o băgase-n el, cât fu vara de mare. De primăvara până toamna târḑiu căpătă în fiecare Dumineca câte 2—3 fl., dar cum îi căpăta, aşa se duceau, mai pe bucate la femeie şi copii, mai mult însĕ pe tutun şi pe vinars în Dumineci şi sĕrbători când nu era la lucru.

Fiind lucrul aşa, mai vîndù loc şi-şi cumpĕrà haine călduroase şi purcel de Crăciun şi ceva bucate. Acu-i mai rĕmase doauă locuri mari şi frumoase, cari, ḑicea el, nu le a da cu nici un preţ. Dar nu se ţinù de vorbă, că colo pela Anul nou vîndù unul şi din acelea doauĕ şi trăí ḑile albe cu banii, cei căpătă şi umbla la vênat, iar cucu'i tot cânta: „cucu!" „cucu!"

Colo după Bobotează-i vine vestea să meargă la Prăbuşita, că socru-so trage de moarte. Acum bani avea, haine bune avea, cum îşi vînduse unul din cele doauĕ locuri deci se puse şi-şi ia un cărăuş cu sanie cu cai şi-şi încarcă copii şi femeea pe sanie şi hi la Prăbuşiţa!

Intr'adevĕr că socru-so era greu bolnav, dar totuşi putea încă bine grăi, deci îi ḑise, după ce-l vĕḑù lângă patul lui: dragul meu ginere, eu poate c'oi murí, că-s bĕtrân şi slab. Dar eată-ţi spun, ţie ţi se cuvine parte din moşia mea, partea Melanii, aceea parte tu sĕ nu o vinḑi, ci o ţine, că ai copii mulţi şi mai poţi avé dela Dḑeu; pe unii-i ve-i aşeḑa acolo, iar pe alţii-i vei aduce aci. Aici nu-i rĕu pentru omul harnic, că avem pădure sătească, de nu trebue să cumpĕrăm lemne; avem sărătură şi păşunat mult şi bun, şi omul harnic aci poate uşor ţiné vite multe şi bune; deci nu vinde zestrea Melaniei, că pămêntul nu cresce, dar oamenii se-nmulţesc.

Nu voiu vinde-o, socrule.

Şeḑură ei câteva ḑile prin Prăbuşiţa, apoi veniră acasă. Dar nu trecură 2—3 sĕptămâni şi le vení scirea, să meargă la-ngropăciunea moşneagului. Şi s'a dus atât Mihaiu cât şi Melania cu droaia cea de copii cu tot. Şi îngropară pe moşneag, apoi împărţiră cele rĕmase după el, că Melania mai avea trei fraţi şi o soră, toţi aşeḑaţi, dar neîmpărţiţi. Acum se împărţiră ei. Lui Mihaiu i-se vení din împărţanie doauĕ locuri, ca de cinci cară de cucuruz amêndoauĕ, şi un fênaţ ca de 8 cară de fên, apoi parte din casă şi din grădină şi o vacă cu viţel. Tot câte atâta — de nu mai bine — căpătă fiecare frate şi soră a Melaniei, că fusesa gazdă bună moşneagul.

Dar un frate de a Melaniei, un cumnat de al lui Mihaiu ce era cojocar, ḑisă cătră Mihaiu aşa: „Mĕ cumnate, aci ai o leacă de moşie, acolo la voi încă ai o leacă, şi în

doauĕ locuri e greu de purtat găzdăşagul. Uite, eu sunt cojocar, aci-i satul mai mărginos nu-i aşa în dricul şesului, ca la voi, apoi nici nu avem têrguri, ca voi; hai să facem noi un têrg: Dă-mi tu casa cu grădina şi cu locul ce-l mai ai la voi şi eu îţi dau toată partea mea de moşie de aici, cu partea din casă şi din grădină şi cu vacă cu tot; atunci ai aici loc de 10 carĕ de cucuruz şi de 16 cară de fên, şi din cele doauĕ vaci iar te poţi face gazdă.

Cojocarul avù dreptate, aşa n'ar fi fost nici unul înşelat, dacă ar fi fost Mihaiu om. Dar el tot el a rĕmas. Că nu mult s'a gândit şi a făcut têrg cu cumnatu-so cu cojocariul, care se mutà la noi în sat şi-i om ca oamenii, gazdă de frunte, iar el, adecă Mihaiu Puşcaşul s'a mutat în Prăbuşita, unde s'a şi prăbuşit de tot, că vinars şi pe acolo este, iar fără muncă nici acolo nu mai cresc bucatele pe garduri şi nu se ţin vitele cu stele de pe čeriu. Când eşia din sat, de s'a mutat la Prăbuşita l-a apucat o jale şi prinsĕ a cânta:

„La toţi le-a cântat cucul
Numai mie gangurul
Să mĕ duc, să-mi las satul.
La toţi le-a cântat mierla,
Numai mie pupĕza
Să me duc să-mi las casa“.

Şi-a lăsat satul şi s'a dus şi dus e pănă în ḑiua de aḑi. Nu se mai arată pe aici. Cine scie pe unde-i mai cântă cucul. Spun oamenii, că-i rĕu străbătut, n'are nimic, tot a vêndut ce numai a avut preţ, iar acum trăesce ca *botaş*, adecă mână vitele neguţătorilor dela un têrg la altul; ḑi-noapte, iarna vara-i tot pe drum, dela un têrg la altul, iar Melania-i găzdoaie nu sciu la cine acolo în Prăbuşita,

că copiii toţi îi sunt acum mărişori şi slujesc pe la cei creştini.

Acum de s'ar scula moş Mihnea şi ar vedea cine-i în casa lui şi în binele lui, şi de ar vedea, ce fecior harnic s'a ales din Mihaiul lui, ar murì de groază şi de ruşine; noroc pe el, că morţii nu mai pot eşí din groapă.

SFAT BUN LA TIMP POTRIVIT.

Bietul Pavel al Vlădescilor căḑuse în mare primejdie. Din ce, din ce nu, destul că se urcase sĕrăcia preste capul lui şí nu avea nici un modru să scape de ea. Cercat'a bietul creştin în tot chipul, dar când nu-i noroc, nu-i, şi pace. In zădar este atunci ori-ce încercare. Şi bietul Pavel nu avea noroc. Boreasa'i zăcuse câţiva ani de a rândul, copii avea mulţi, moşiă puţină şi slăbuţ lucrată, ca a omului ce are mai multe necazuri de cât bucături. Şi Pavel aşa era. El trebuia să fie la droaia de copii şi tată şi mamă, el trebuia să fie la casă stăpân şi argat, mare şi mic. Şi nu era bine de capul lui. Că de când dăinuia lucrurile pe la el aşa, de atunci tot cumpĕra pâne colo de pe la Crăciun, până dă Dḑeu alta noauă. Dar când da Dḑeu pâne nouă, pe seama lui Pavel da mai puţină, de cât i-ar fi trebuit; ogoarĕle lui sloboziau puţin, ca ogoarĕle omului sĕrac şi necăjit. Pentru pâne vîndu-se vită după vită până nu-i mai rĕmase de cât o vacă. Era o vacă bĕtrână şi numai cu un corn.

—„Pe asta n'o mai dau, că-mi îndulcesce casa cât de cât". Aşa se gândia bietul Pavel. Dar necazul şi nevoia te duc unde lor li-i voia. Se gătà pâinea bietului Pavel. Copii strigau: tată, dă-ne mâncare. Boreasa din pat plângea de mila lor şi bietul creştin âmbla ca prin pământ de ru-

şine şi de necaz, că n'are ce da copiilor de mâncare. De el nici că se gândia. De mânca o dată în ḑi o leacă de mămăliguţă cu o ceapă sărată, îi era destul până-n altă ḑi. Dar i se scurgea inima de mila boresei şi a copiilor. Dar numai cu supărarea se alegea, nu putea nici de càt urní rĕul din spate. Ce să mai vêndă, să facă bani de pâne? In zădar îşi sfărâma mintea, că aceea nici un sfat nu-i mai da. Era negru ca pămêntul de nĕcaz.

In una din ḑile, cum sta eară aşa îngândurat, îi venì în minte că preotul e om avut şi cu inimă bună, doar de l'a scoate din necaz, te miri în ce chip, ca cel ce scie şi poate, dacă vrea. S'a dus deci la preotul, cum merge creştinul ori de ce dă, ori de bine, ori de rĕu. Şi spuse preotului din fir în pĕr tot necazul lui.

— Preotul îl ascultă ca un bun părinte şi apoi îi ḑise: cu dumniata e rĕu, Pavele, de bună seamă e rĕu, dar Dḑeu e bun şi puternic, şi pre cei buni îi scoate din toate nĕcazurile. Drept este că dta ai lipsă numai decât de ajutor; dar oare cum să facem? Câte-va mĕsuri de secară nu ḑic că nu ţi-aş putea da şi eu, dar numai cu atâta dta nu eşti ajutorat. Ai avea lipsă de bani, să poţi aduce doctor la biata beteagă şi să ai pe ce-i aduce leacuri şi câte o leacă de mâncare mai bună, după cum cere boala, că numai cu pâne goală nu traesce omul bolnav. Drept aceea de bani trebue să veḑi, că fără bani nu poţi eşì la adevĕr, ori ce te-ai face.

— Bine vĕd, domnule părinte, că-i aşa, dar de unde bani? De merg la jidanul, el îmi dă, nui vorbă, dar atunci sănătate bună casă şi moşie! Aş vinde o luncă bună, ce am, da nu mĕ-ndur, că-i tare bună de fên; face atâta potop

de fên în tot anul, apoi otavă — mai multă ca fên. Aş da-o aceea-n zălog că o cere unul şi altul, dar mĕ îmbíe cu-o nimică toată. Să o îngreun tare încă mi-e groază, că de unde să fac apoi bani s'o rescumpăr. Cu bani puţini nu es la iveală. In toată forma mi-am frămêntat mintea, dar singur Dḑeu mĕ scie ce să aleg.

— Uite Pavele, noi putem face un têrg bun la olaltă, têrg bun pentru amêndoi. Dumneata dai lunca în zălog la biserică şi biserica-ţi dă până-n 300 fl. împrumut pentru ea. Apoi biserica nu-i jidan, îţi dă carte subscrisă de mine şi de epitropi, că în minuta când îi vei da banii, lunca-ţi merge ear dtale să faci cu ea ce vei voì, dar până atunci s'o folosască biserica. Ce ḑici? Bine o fi?

— Bine, domnule părinte, ar fi tare bine, că din 300 fl. mi-aş putea împlinì toate lipsele, mi-aş putea cumpĕra şi o părechiuşă de juncani, să nu 'mi rĕmână locul nelucrat, aş putea aduce la biata muiere doftor şi doftorii. Dar apoi oare de unde şi când voiu putea eu face banii să-mi rescumpĕr lunca? Asta mĕ coace, domnule părinte.

De unde? Dḑeu ţi-a arĕta calea, numai să fii tot cu minte şi cruţător, cum ai fost până acum şi să ţi-se întreme boreasa. Cu doftorii şi cu grije mai bunişoară ţi s'a însănătoşa muerea, vor mai cresce copii, veţi muncì toţi, nu ca acum, când mâncare la toţi v'ar trebuì, da de lucrat nu puteţi mai níci unul, cum s'ar cădea.

După cum le fu înţelesul, aşa se şi întâmplà. Preotul îi dete deocamdată câteva mĕsuri de secară, să aibă pâne-n casă numai de cât, şi la sĕptămâna îl chemà şi în faţa epitropilor îi numĕrà 300 fl. din banii bisericii.

Din minuta aceea lunca lui Pavel o folosì biserica mulţi ani de-a rêndul. Dar Pavel se folosì bine, îşi cumpĕrà cele de lipsă, aduse muerii doftor şi leacuri şi-şi cumpărà o părechie de juncani cu care putù lucra omenesce. Incetul i se întremà şi muierea şi lucrurile-i mergeau din ḑi în ḑi mai bine. Numai un lucru îl supăra: era tare îngreunată lunca cea bună şi amu — fiind că n'o folosia el — nici nu mai avea fên mult, cu ce să poată ţinea vite multe, din care să poată face apoi bani, ca să şi-o poată rescumpĕra. După cât locşor avea în folosinţa lui, numai cu mare greu îşi putea aduna pâne pentru familiă şi nutreţ pentru doi boi şi o vacă. Aşa dară de luncă era sănătate bună să o mai rescumpere dela biserică. Şi lunca era mare şi bună şi cu un capĕt mergea chiar în drumul ţĕrei, la capul din sus al satului, unde-i locul mai frumos. Ar fi şi încăput pe ea două gospodării cinstite. Işi făcuse badea Pavel planul aşa, că pe lunca aceea să facă douĕ case pentru cei doi fecioraşi mai mărişori, ce avea, pe fată să o înzestreze cu ceva vite, mai cu o moină-douĕ, ear fecioraşul cel mai mic, de va avea ḑile, să rĕmână în vatra părintească. Planul badii Pavel nu era rĕu, dar rĕu fu necasul care-l făcuse să zălogească lunca cea frumoasă şi scumpă.

Trecuse vre-o 4—5 ani de când zălogise lunca la biserică şi încă nici un ban nu putuse plătí din cele 300 fl. Vitele încă nu i se înmulţise, că bine că vaca-i da în tot anul câte un viţel, dar abia putea aştepta până să-l înţarce şi-l şi vindea să plătească dările şi alte nevoi ce vin droaie preste bietul creştin până-i om între oameni. Boii erau tot aceia, nici mai mulţi, nici mai puţini. O nădejde avea în copii, că amu copii erau eşiţi din penele

cele rele cum se ḑice. Cei mai mărişori erau unul de 14 celalalt de 13 ani trecuţi, fetiţa era ca de 10 ani şi copilul cel mezin ca de 8 ani. Vom muncí acum toţi, işi ḑicea badea Pavel, şi încet cu-ncetul doară vom putea scutura datoria ceea.

Odată însĕ, ca din întêmplare, se-ntêlnesce badea Pavel cu preotul în câmp. Din vorbă-n vorbă ajung şi la cele 300 fl. O să le plătesc cu-ncetul, ḑise badea Pavel, că amu prind a-mi fi şi copii de muncă; cei doi au gătat cu scoala din sat, pot bine cetí şi scrie, amu-i învĕţ la lucru, la prăşit, la secerat, la adunat de fên; preste vreo doi ani i-oiu deprinde şi la cosit şi la îmblătit, şi îndată-mi va fi mai uşor. Până atunci vor mai cresce şi ceialalţi doi, fetiţa şi copilul cel meḑin, şi odată vom fi 6 de muncă, nu ca pân'acum numai unul, că până erau copii mici, muerea mai numai p'acasă era, să grijească de ei. De acum scap de asupra nĕcasului şi prindem a plătí şi din datorie.

— Imi pare bine, Pavele, că ai aşa mare nădejde şi încredere în copii, că de aceea şi dă Dḑeu copii la om, ca să-i fie spre mângăiere şi ajutorire. Se vede că dta ţi-ai crescut şi-ţi creşti bine copii, de ai toată nădejdea-n ei. Dar oare n'ar fi bine să faci dta altfel, să nu ţii copìii acasă ci să-i dai la învĕţături, că — precât îmi aduc aminte din scoală — ei au cap bun, sunt isteţi şi de omenie.

— Bucuros i-aş da la învĕţături, Domnule părinte, ci nu pot, mĕ strêng curelele. . .

— Hm! Dar de ţi-aş spune un lucru bun, de ţi-aş da un sfat înţelept, primí l'ai dta?

— Primí, Domnule părinte, şi ţi-aş fi mulţămitor în toată vieaţa.

— Bine, Pavele, acum hai să şedem colea jos pe pagisce, să vorbim noi ca oamenii, cari se pot înţelege.

Şi s'au aşeḑat amêndoi pe pagisce, şi preotul a început aşa: Uite Pavele, satul nostru e sat mare, cu oameni cu stare şi cu socoteală, dar toţi sunt gospodari, lucrători de pământ, şi toată agonisita le merge în mâni streine, tot banul fuge la têrg. Şi de ce? Fiindcă stăm tot pe lângă lucrurile rĕmase din moşi strămoşi, nu ne mişcăm după cum cer vremile de aḑi. Că, veḑi dta Pavele, de ai lipsă de un pieptar, de o ciobotă, de o sculă cât de mare ori mică, de un plug, car, ba de ai de potcovit numai un cal cum se cere, trebue să mergi la têrg, că la noi, în satul nostru, şi în toate satele vecine sunt numai plugari şi iar plugari. Oare nu ar fi mai bine să avem aici rotarul nostru, faurul nostru, cojocarul nostru, ciobotarul nostru? Atunci banul ar rĕmânea în satul nostru, la oamenii nostrii; gospodariul n'ar fi silit să alerge tot la têrg pentru câte toate, n'ar trebuí să pearḑă atâtea ḑile de lucru şi agonisita lui ar rĕmâné aci, la fii nostri, la fraţii nostrii. Ce ḑici, Pavele, la vorbele ce ţi le-am spus?

— Ce să ḑic, domnule părinte, pricep şi eu că ar fi bine cum ḑici dumniata, că ḑeu multă vreme pierdem noi alergând tot la têrg pentru câte toate şi mult hăram de ban ducem noi acolo.

— Noa veḑi Pavele, acum vĕd că m'ai priceput. Hai deci să rupem ghiaţa! Dumniata ai doi copii cum mai buni de dat să-nveţe măestriile. Dă-te dta şi pe cel mai mare-l înveaţă rotăria, să scie el face cară şi căruţe, pluguri şi grape, juguri şi rĕsboaie şi toate uneltele de lemn. Iar pe cel de al doilea-l dă să înveţe făurăritul, să scie el lega

cară și căruțe, să scie face pluguri și grape, lanțuri și săcuri, să scie potcoví cai și boi, cu un cuvênt, să scie bine și frumos lucra cu fierul. Cel meḑin, când i-a vení vremea colo după ce a eși din scoală, îl dă să învețe cojocoritul. Pe asta cale dta dai celor trei copii ai dtale trei averi mari, iar satului dai trei măestri buni. Ei vor lucra pentru sat, iar satul va lucra pentru ei. Banul creștinului tot va merge în punga lor. Iar ei, avênd fiecare măestrie bună, vor căpăta fetele cele mai cinstite și mai cu avere din sat; pre când remânênd numai pre lângă economie, avênd dta moșie puțină, mai fiind și aceea îngreunată la biserică cu 300 fl., nu sciu ḑeu cum s'or ridica de asupra něcazului, nu sciu cum s'or însurá — când le-a vení vremea — și cu cine, că fetele cele cu zestre se mărită după feciori avuți, iar ai dtale vor fi sěraci, de nu le dai o măestrie bună.

Pavel sta gânditor și asculta vorbele preotului de gândiai că l'ar sorbí cu ochii. Iar după ce gătà preotul de vorbit, suspinà una lung și începù:

— Dumneḑeu te țină, domnule părinte, mi-ai luminat mintea, dar mi-ai băgat și un ghimpe la inimă.

— Cum așa, fětul meu!

— D'apoi așa, că n'am răbdare până să věd învoís'a muierea să dăm copiii la măestrie și vrea vor copiii să meargă? Și mě mai tem de un lucru, măestrul va poftí plată pentru învěțătură, și va pofti să dee copiilor merinde de acasă și haine mai alese de cum purtăm noi Românii, și sěrăcuțul de mine — n'o să pot învinge cu cheltuelile și preste vr'un an-doi m'oi treḑí că-mi vin copiii acasă, nici învěțați, nici neînvěțați, numai oameni stricați. Că

măestria n'ar învěța-o, iar economia, și câtă biată o sciu, vor uita-o. Astai-i, domnule părinte, ce me roade la inimă, că altcum bucuros m'ași învoí să-i duc, că bine věd eu că domnul părinte ne voesce numai binele.

— Veḑi, fětul meu, numai să se învoiască boreasa și copiii, apoi celelalte lasă-le în grija mea.

*
* *

Într'aceea ḑi seara era mare sfară în casa badii Pavel. Dumnialui spuse muerei și copiilor sfatul avut cu popa. Lelea Nastasia se bucura și nu prea, că-i era jele să-și depărteze copii de ea. Cu necaz — ḑicea dniaei — i-am scos din penele cele rele, acum ne sunt de folos, de ce oare să-i înstrăinăm? Vor trăí și ei, cum trăim noi și cum au trăit părinții nostri.

Dar badea Pavel îi rěspundea așa: cum trăiră părinții nostri, noi nu trăim; iar cum trăim noi, copii nostri nu mai pot trăí, că oamenii se tot înmulțesc, numěrul lor tot cresce, dar pămêntul nu cresce. Ogoarele se tot împart, care în douě care în trei, care în patru, până vor rěmâné numai câte de un pas de late. Apoi chiar noi, moșie avem puțină, și, din câtă biată avem, partea cea mai bună-i zălogită. Dumneḑeu scie avé-vom ḑile împărțite să o rescumpěrăm, ori ba? Apoi chiar să o putem rěscumpěra, noi o ducem cum amarul nostru o ducem, dar ei cum amarul lor vor trăí de pe ea, după ce vor împărțí-o în patru-cinci părți? Cât s'a vení la unul? De aceea bine ḑice popa, la feciorași le dăm câte o măestrie, iar fetița vom cresce-o în frica lui Dumneḑeu și — ce-i va fi împărțită — vom mai vedé.

— Eu me fac rotar, ḑise Teofil, copilul cel mai mare al badii Pavel. Să fac eu cară şi căruţe cât să se ducă vestea şi povestea.

— Eu me fac faur, respunse Vasilică, feciorașul cel de al doilea al badii Pavel; carăle şi căruţele, ce le-a face Teofil, eu le-oiu lega în fier şi le-oiu văpsì să fie ca cele dela tîrg.

— Ba eu sciu ce m'oiu face.... grăí Ionică, cel mai mic din copii badii Pavel.

— Ce, dragul mamii? îl întrebà lelea Nastasia.

— Eu m'oiu face de ceia, ce fac cioboate şi pieptare. Toţi rîseră de Ionică. Dar tată-so-i spuse aşa: Tu Ionică deocamdată ai să umbli la şcoală şi să te porţi bine. Când vei fi cât fraţii tĕi, vom mai vedé ce gând ţi-a rênduí Dumneḑeu. Altcum trebue să scií că nu tot acela măestru face cioboatele, care face şi pieptarele. Cioboatele le face ciobotarul, iar pieptarele le face cojocariul.

* * *

Dumineca, după eşirea din biserică, preotul chiemà tot poporul la şcoală, că are să le împărtăşească o veste bună. Toţi se adunară la şcoală, chiar şi muerile şi copii se duseră, să vaḑă ce le va spune domnul părinte. Câţi nu încăpură în şcoală, stătură pe afară pe lângă păreţi, aproape de fereştri. După ce intrară, câţi încăpură, preotul începù astfel:

Dragii mei poporeni! V'am chemat pentru un lucru mare. Avem să punem la cale un lucru bun, de care noi avem mare trebuinţă şi care aḑi lipsesce din satul nostru.

Toţi sătenii ascultau cu cea mai mare luare aminte, că oare ce lucru mare şi bun poate fi acela, de care le-a spune domnul părintele.

— Avem lipsă, dragii mei, de măestri buni în satul nostru, ca să nu alergăm tot la tîrg pentru toate trebuinţele noastre. Şi măestri aceştia trebue să ni-i facem din fiii poporului nostru ca să nu meargă agonisita noastră tot în mâni streine şi noi să nu ne mai pierdem atâtea ḑile scumpe de lucru umblând pe la tîrg. Iată am şi aflat doi copii buni de aceea treabă, care vreau a învĕţa: unul rotăria şi altul făuria, sunt copiii lui Pavel al Vlădescilor. Îi vom duce la tîrg la măestri buni, în 3—4 ani vor învĕţa măestria, apoi îi vom aduce acasă aici în satul nostru să ne fie nouă spre ajutor şi lor spre folos. Dar, precum bine sciţi, Pavel nu e om avut, a avut de a se lupta cu mari greutăţi până şi-a crescut copiii de-s în cât se vĕd. Drept aceea eu m'am gândit aşa, ca să dăm din lada satului ori din a bisericei, ce s'ar cădé, până vor învĕţa acei doi copii măestria. S'a vení poate până în 80 coroane pe an pentru unul. Ce ḑiceţi dvoastră, învoiţi sunteţi să ne crescem deocamdată pe aceşti măestri?

La aceste vorbe înţelepte ale preotului se ridică primarul şi vorbí aşa:

Domnule părinte şi cinstiţi oameni de omenie!

După a mea părere un sfat mai bun decât acesta numai Dumneḑeu ni-ar fi putut da. Mulţămim domnului părinte de sfat şi ve rog să hotărîm ca din averea satului să se dee pe tot anul câte o sută de coroane unui copil bun din satul nostru, care va voí să înveţe vre-o măestrie de care avem lipsă la noi în sat. Dar apoi, acei băiaţi,

dimpreună cu părinţii lor, să dee obligăţiune la sat, că după ce vor învĕţa măestria, la noi în sat se vor aşeḑa de măestrii, ca satul nostru să aibă folos de învĕţătura lor, după ce satul nostru pune cheltuiala pentru învĕţătura lor. Învoiţi sunteţi, oameni buni şi domnule părinte?

— Învoiţi! resună glasul poporului, iar glasul poporului e glasul lui Dumneḑeu.

Lucrul era hotărît. Dar oamenii şi cu deosebire muerile, sciu că aveau amu de ce povestì. Unii ḑiceau că-i bun lucru acesta care l'au pus la cale preotul cu primarul, alţii îl aflau lucru de prisos. E bine, ḑiceau unii, să ai tu maeştri tĕi în sat, că alergi la ei ḑiua-noapte, cu bani fără bani. Dacă-i de aici, te cunoasce, îţi mai lucrează şi pe aşteptare, dar la têrg trebue să mergi tot cu banul în mână că têrgoveţul ḑice: nu sciu cine esci, nu te cunosc, plătesce că apoi fac. — Alţii ḑiceau: D'apoi çum am trăit pân'amu, şi de amu-n colo putem trăì. De nu avem bani, nu mergem la têrg. Apoi de pomană sciu că nici cei ce vor fi dela noi nu ne or lucrà. Ba încă ni-or lucra şi mai scump, c'or ḑice aşa: de cât să-şi pearḑă sătenii ḑiua de lucru, mai bine-mi plătesc mie mai mult cu câţi-va cruceri de cât se cade! Apoi nici n'or mai sci ei lucra ca orăşenii!

D'apoi muerile cum îşi mai frământau capul şi cum le mai àmbla gura! Una-şi da cu părerea, că nu şi-ar face copilul ţigan, pentru cât bine-i în lume. Alta o călca pe picior: tu, ţigan-neţigan, dar faurul dă cu ciocanul şi capătă banul.

* * *

Peste patru ani de ḑile vin dela oraş doi fraţi îmbrăcaţi orăşenesce şi cu feţele rumene şi sănătoase de ai

fi jurat că-s ţinuţi numai cu colac în lapte dulce şi că nici un lucru n'au prins în mână de când sunt. Erau feciorii lui Pavel al Vlădescilor, Teofil rotariul şi Vasilică faurul, veniau sĕ se aşeḑe ca măestri în satul lor, că trecuse un an de când gătasc de învĕţat la măestru şi mai stătură un an închìat pe la alţi măestri, unde lucrară pe plată. Bucuria părinţilor era mare că au doi drăguţi de feciori frumoşi şi bine învĕţaţi, cât şi un popă s'ar fi mândrit cu ei. Se şi duse badea Pavel cu ei la domnul părintele să-şi arete odoarele. Mult se bucurà şi domnul părintele vĕḑîndu-i aşa frumoşi şi voinici, cu vorbe alese şi cu purtări bune.

— Mĕ bucur, ḑise domnul părintele, mĕ bucur din suflet dragii mei, că v'a ajutat Dḑeu de aţi învĕţat măestria cum se cade şi aţi sosit voinici în satul nostru. Acum să punem lucrurile la cale, ca să facem rênd de încăperi unde să lucraţi, apoi vĕ puneţi la lucru cu toată nădejdea. Un lucru e mai greu, că adecă nu sunteţi scăpaţi de miliţie, dar şi preste aceasta vom trece noi cumva la timpul sĕu, numai fiţi cu frica lui Dḑeu, fiţi harnici şi cruţători, ca să fiţi satului nostru spre fală, ear părinţilor vostri spre bucurie şi mângăiere.

Aceasta era primăvara în sĕptămâna Pascilor. Şi când fu Miercuri după Paşti, într'un şopru cioplea un voinic lat în spate, cu mănecile sufulcate, cioplea la osii de car şi la obede de roată şi la spiţe, şi cânta frumos:

Taie butani şi fă spiţe
Mĕi rotar cu lungi cosiţe
Să sĕ ducă dura-dura
Mişeii şi sĕcătura.

Oamenii se uitau la el cu drag şi se minunau de iuţeala cu care-ncheie roate şi face tot, ce-i aduceau ei de

lucru. — Intr'o făurişte înciripată-n pripă bătea cu ciocanul alt flăcău frumos la fierul scânteitor şi nădea fierĕ de plug, trăgea şine pe roate, făcea potcoave şi câte şi mai câte.

Satul era fălos că are măestrii lui, feciori dela ei din sat. Şi le veniau atâta de lucru în cât fură siliţi a trimite carte la oraş pe la ortaci de ai lor să vină la ei în lucru pe plată bună. In scurtă vreme în şoprul rotariului ciopliau câte 2—3 flăcăi, ear în făurisce ciocăneau câte 2—3 fauri tineri. Cine era acum fălos ca badea Pavel? Banii veniau ca ploaia şi când fu toamna erau plătite cele 300 fl. la biserică şi lunca le rĕmase slobodă.

Preste iarnă sătenii se sfătuiră şi adunară lemne şi peatră, cât să-şi poată face în primăvară cei doi fraţi case omenesci şi lucrătoare cum se cade, colo-n lunca lor cea frumoasă. Şi-şi făcură. Că doară la un sat de oameni harnici cât lucru este? Câte cară şi căruţe vin făcute din nou; dar apoi câte trebue tocmite, reparate?

Dar vestea le merse şi prin satele vecine. Auḑiră oamenii că aceşti doi fraţi lucrează bine, şi ieftin, şi că-n preţ de bani primesc păpuşoiu şi sĕcară, grâu, orz şi ovĕs. Şi drept e că şi primiau ori ce. Şi-i năvăliră oamenii din satele vecine cu lucru, şi-şi umplură hambarele de gândiai că fiecare din ei mână câte un plug cu patru boi.

Dar se începù acum altă zarvă prin sat. Fiecare fruntaş, care avea fată mare, ar fi voit să iee pe unul din cei doi fraţi de ginere. Fetele încă se gândiau la ei, că erau tineri şi frumoşi, lucrători buni şi oameni de omenie. Dar necasul era că nu erau scăpaţi de miliţie, alt-cum de loc i-ar fi şi însurat, să nu-i scape pe alte sate.

Atunci preotul vorbí cu primariul şi cu fruntaşii satului şi făcură o rugare chiar la înălţatul împĕrat, unde cerură cumcă pe cei doi fraţi, pe cari satul pe cheltuiala lui şi pentru al lui folos i-a învĕţat măestria, să-i lase dela miliţie, ca să se poată satul folosí de ei şi ca să se mai îndemne şi alţi tineri a învĕţa meseriile, fără care poporul este foarte păgubit. Înălţatul împĕrat primí rugarea şi hotărí cumcă acei doi tineri scutiţi să fie de miliţe, dar apoi ei, în timp de 12 ani să dee scoalei fiecare câte 20 fl. pe an, acei bani să se folosească pentru încălţăminte la scolarii sĕraci. Întreg satul se bucură de rĕspunsul înălţatului împĕrat,

Nu mult după aceea se făcură doauĕ nunţi; rotarul Teofil se cunună cu fata primariului, iar faurul Vasilică cu fata dascălului. Părintele fu nănaş mare la amêndoauĕ părechile. Veselie şi bucurie era în satul întreg.

Acum sunt în satul acela vr-o opt măestri de frunte, toţi Români, toţi fii ai poporului. Toţi au casă frumoasă de pieatră, toţi au ce lucra tot mereu, dar şi folos au din lucrul lor. Aḑi nu mai merge Românul la têrg după ciobote, că i-le face ciobotarul lor din sat; nu mai merge nici după pieptar ori cojoc, că are doi cojocari mai buni decât cei din oraş; nu merge după hamuri ori după curele, că este la ei un curĕlar, care şi pe la têrguri umblă cu marfă aleasă. Apoi fauri sunt doi şi rotari încă doi. Şi toţi au de lucru şi toţi au folos. Dar folosul cel mai mare îl au economii noştri, gospodarii, că au în sat tot ce le trebue, nu sunt siliţi să alerge la oraş pe vreme bună şi pe vreme rea, pentru câte toate. Un lucru le mai lipsesce, nu au

dughiană, prăvăliă, dar spune părintele că deschide una un fiu al dsale, care a învĕțat nu sciu unde, departe, trebile nogustăriei. Atunci satul lor va fi ca un oraș, atunci banul săteanului va merge numai la fii și frații lui, atunci strein nu s'a puté încuiba între ei și vor fi fericiți.

Când se gândesc fruntașii satului la ce era acu-s ḑece ani și ce e aḑi în sat ḑic părintelui: „Bună sĕmînță a-i sĕmănat, sfinția ta!“ Iar el le rĕspunde: „În bun pământ a căḑut, dragii mei!“

CUPRINSUL.

Pag.

Nr. 2. 20 fil.

ASOCIAȚIUNEA
pentru literatura română și cultura poporului român.

BIBLIOTECA * * * *
* * * * POPORALĂ

POVESTIRI (II)
din viața țĕranilor români

de
Ioan Pop Reteganul.

SIBIIU, 1901.
Editura Asociațiunii.

„Asociațiunea pentru literatura română și cultura poporului român".

Biblioteca poporală

Editura „Asociațiunii".

SIBIIU,
Tipariul tipografiei archidiecesane.
1901.

NECHITA SASUL.

Naiba a mai vědut Sas, sě-l cheme Nechită! Și totuși la noi este unul, de-i dic Nechita Sasul. Numai cât el nu-i Sas ca Sașii, ci-i Român, da-i dic așa fiind că are multe obiceiuri, ce nu samĕnă de loc cu ale noastre, cele românesci. Așa, bună oară, de i-se sfârtică o leacă cojocul cel de purtat, el nu mai aleargă numai de cât la cojocar cu el, se pune colo seara după cină și îndată pune pe el un petec de pânză. Oamenii, când il vĕd a doua di, bufnesc în rîs și cotindu-se nu se pot răbda să nu dică: uite, mĕ, ce lună are Nechita Sasul în spate? De i-se rupe o bulfeie la jug, el nu stă mult pe gânduri, își ciocârtesce una cum poate, numai să nu stee cu jugul jos. De-i dice cineva: Vai, ce mai bulfeie ai la jug! Ce meșter mare ți-a făcut'o, să merg să-mi facă și mie una? El vede că'n batjocură'l întreabă, deci așa-í și respunde: „Ție-ți fac eu una chiar ca asta, dar tu să te pui în jug“.

E om unic în felul seu, Nechita Sasul. Dar oare de ce-i dic Sas, după ce el e Român ca toți Românii? Oh! aceasta-i o poveste veche. Vreați să o sciți? Ean ascultați, rogu-vĕ:

Nechita-i feciorul lui Onul Albului. Tată-so era gazdă bună, avea moșie mare, dar avea și doue rênduri de copii, că avuse doue muieri. Dela muierea cea de ântâiu avu pe Nechita și patru fete; dela muierea de-a doua avu alți patru feciori și doue fete. Când se însură Onul Albului a

doua oară, era Nechita ca de 7 ani, ear surorile lui mai mici. Muerea de a doua a lui Onu Albului era o muiere harnică, ce să dică omul, dar foc de poravă, toată era pară de foc. Aşa fiind lucrul, trebile gospodăriei lui Onu Albului mergeau strună de bine, dar copii lui cei dela muerea dintâiu umblau dobzaţi cu vină şi fără vină, de-i luaseră frica şi se temeau de ea mai tare decât de ciumă. Şi încă poftia să-i dică mamă! Şi mamă-i diceau, ce să facă, de frică bucuros.

Aşa fiind lucrul, după ce mai crescu Nechita de era ca de 11 ani, după o bătaie sdravĕnă ce mâncase dela mama lui cea de plop cu inimă de soc, a luat lumea 'n cap şi nime nu i-a mai audit de nume multă vreme, doară vr'o 10 ani. Şi uitase lumea că Onu Albului a avut un copil dela muierea cea de ântâiu, ce-i diceau Nechita. Căutatu-l'a fost Onul, ca un om, că, ori cum, era sânge din sângele lui, dar pace! Nici de nume nu i-au audit.

Intr'o primăvară însă, când duc feciorii la asentare, se iví şi Nechita. Dar nu era de a'l cunoasce. Era mare şi sdravĕn şi frumos şi îmbrăcat altcum, cam ca Saşii. Toţi prinseră a-i dice Sasul. Tată-so se bucura, că-l vede, dar maşteră-sa ar fi fost mai bucuroasă de nu l'ar fi vĕdut în veci, ca să nu-i mai facă şi lui parte din moşie. Dar nu mult stătu Nechita acasă. Că în scurtă vreme fu asentarea, şi-l luară la vênători. El, după-ce vĕdu că-i luat, se însciinţă că el ar voi numai decât să fie chemat înlăuntru. Şi dorinţa i-se împlini. Il duseră. Şi iar nu se audí de el trei ani de dile. Atunci veni cu dreptăţi că şi-a împlinit cătănia omenesce şi are drept să se însoare. Dar acum era alt necaz: de s'a însura, unde să se aşede? Tată-so bucuros l'ar fi avut de ajutor la muncă, dar într'atâta spuză de copii el nu se încumeta să între; afară de aceea nici maşteră-sa n'a dis nici baremi cu jumĕtate gura, să nu meargă, să şadă cu ei. Deci vorbi el cu tată-so aşa: „Tată, am crescut pre unde mi-a ajutat Dumnedeu, dacă n'am avut parte de mama mea cea bună. Acum m'am săturat de streini. Vreau să me aşez pe fărină. Dă-mi ce te vei îndura din averea rĕmasă de mama, să me aşez şi eu ca oamenii“.

Şi Onul i-a spus aşa: „Fĕtul meu, Nechită, din ce ni-a dat Dumnedeu, parte-ţi fac, fără mult nu ţi-se cade, de o parte că sunteţi fraţi mulţi, şi la toţi li se cuvine câte ceva, de altă parte, vedi tu, când prindeai a fi şi tu de ceva folos, ai apucat lumea-'n cap şi atâta te-am mai vĕdut. Fără, uite, eu îţi dau douĕ vaci şi ţi-oiu face căsuţă colo pe fênaţul cel din capul satului, şi ţi-oiu da o mălăină ca de 2 cară bune de cucuruz, şi holda cea de sĕcară, ce-i sub vii. Mai mult nu-ţi pot da, că nu-i de unde“. — „Nici nu poftesc mai mult tată, mulţămesc şi de atâta“.

Cu înţelesul acesta erau împăcaţi amêndoi şi măştăroaia încă, că ea 'şi dicea aşa: Fênaţul cel din capul satului nu-i cel loc bun, numai cât îi mare, dar mai în tot anul iasă valea şi-l molesce mai până la jumĕtate; holda cea de sub vii încă-i nesce loc trândos, numai mălăina-i mai bunişoară; dar nu-mi pasă deie i-o, numai să nu-l sciu în aretul[1]) casei mele.

Şi se căsători Nechita. Luă pe Ana lui Pavel Prisnel. Voinică fată şi harnică, dar erau la tată-so numai opt fete,

[1]) în aretul = în preajma, în apropierea...

din care ea cea mai mare. Apoi unde-s opt fete la casă, gazdă să fie tată-so să poată resbi cu cheltuelile și cu zestrea, până să și-le poată mărita. Era, ce-i drept, Pavel Prisnel om cu bună stare, dar de ar fi stat a rupe din moșie când a măritat pe Ana, remânea în drum când ar fi ajuns să mărite pe cea mai mică. Deci nu-i dădu decât nimica toată: ceva hăinicele, 2—3 oi și ia! ceva nimicuri. Dar să ḑică că i-o dat ceva lucru de preț mai mare, vr'o vită mare, vr'o holdă, feri Doamne! — „Nu dau“ ḑicea Pavel Prisnel, „până după moarte nimic; atunci de a fi ce împărți, părți veți face, de unde nu — Dumneḑeu face părțile cele mari la toți, cari muncesc dela inimă.“

Așa Nechita se veḑu cu muere, și Ana lui Pavel Prisnel cu bărbat. În 2—3 săptămâni le era casa gata, o căsuță cât un cuib de țarcă, dar era a lor. Și-și făcură o poiețică pentru vaci, un stăurel pentru oi, cotecior pentru purcel și erau gazde în rênd.

Dar Nechita era altă fire de om, nu ca oamenii dela noi. El punea altcum lucrurile la cale, nu cum erau deprinși oamenii dela noi. De aceea oamenii dela noi cam suceau din cap când îl vedeau ce face.

Și rogu-te, cum n'ar fi sucit din cap, când el făcea lucrurile pe dos? Indată ce se așeză în căsuță, lucrul cel de întâiu îi fu că sparse țelina.

Ce drăguț de fênaț a stricat Nechita Onului! ḑiceau oamenii. Ear tată-so și socru-so îl chiar mustrară: „Ce ai nebunit de stricași drăguță de luncă ca asta! De pe ea adunai nutreț la vituțe! Amu la véră unde-i cosi?“ — „Unde a vrea Dumneḑeu.“

— D'apoi, cum ți-i săra, așa-i mânca!

Mălăina ceea, îndată ce-și culese cucuruzul, o arà afund și o sĕmână cu sĕcară.

— Da amu ce făcuși? îl întrebă tată-so; fên nu-i avea la véră, că ți-ai spart lunca, mălaiu nu-i avea, că mălăina a-i sĕmănat'o cu sĕcară. Ce a fi de capul teu?

— Cea vrea Dumneḑeu!

— Bine, cum ți-i săra, așa-i mânca!

Era toamna târḑiu. El ceru dela socru-so doi boi și doi dela tată-so și merse la holda cea mare de sub vii și în vr'o 5 ḑile o arà afund afund, de scoase deasupra pământ, care de când lumea nu-l vĕḑuse soarele.

Omul acesta-i smintit! își ḑiceau oamenii. Să are el acum toamna târḑiu, și apoi așa afund! Te miri ce a sĕmâna!

Dar Nechita nu sĕmănă nimic în ogor, îl lăsă așa până primăvéra. Oamenii n'aveau de ce vorbi, numai de el și de lucrurile lui.

Cât gunoiu făcu preste earnă dela vite, tot îl împrăscià pe arătura din grădină. Despre acest lucru nime nu mai ḑicea nimic, nici că-i bine, nici că-i rĕu.

Dar nu era bine desprimăvărat și Nechita mai arà odată lunca pe curmeḑiș, și făcu straturi, ca la Sași. Și trase atâta potop de cărări, de toată lunca era cărări și pe lângă cărări aduse, de unde aduse, tufe de strugurei, și de agriș, și de smieură; ear straturile le umplu cu ceapă, aiu, morcovi, cărălabe, varză, celer, crastaveți, ardeiu și câte drăcării toate.

Când vĕḑură oamenii una ca asta, sta să jore că-i smintit Nechita Sasul.

Dar nici nu puteau ḑice altcum, căci-pricepeau ei că în grădină să aibă omul una alta, dar atâtea drăcării și în

aşa mare mĕsură cine a mai vĕḑut? Ce să facă cu ele? Dóră nu-i chiar Sas să umble pe la tîrguri cu ele?

Atâta nu fu de ajuns. Dar colo după Blagoveşteni făcu Nechita altă nefăcută. Cum holda lui cea mare era sub vii, chiar dea lungul gardului viilor, el se puse şi o încungiură de spini şi măceşi cu rădăcină, ear în holdă aduse din gardurile viilor şi din tufişuri atât'a haram de pruni şi meri şi peri pădureţi, de-şi făcu locul ca o pădure. Printre ei sĕmănă cucuruz amestecat cu fasole şi cu bostani.

Omul acesta-i smintit! Ḑiceau oamenii. Ear tată-so şi socru-s'o nici nu mai voiau a da faţă cu el, le era lor ruşine, de ceea ce vedeau că face el.

Ba uitaţi-vĕ ce le era dat să mai vaḑă? Când era sĕcara cea de toamnă ca de o palmă bună, el luă un sac în spate şi merse de a lungul holdei, toată călcându-o, toată dripălindu-o, sĕmănând ceva din sac, neşte sĕmânţă ca cea de mac. Atunci nu se mai putu răbda tată-so să nu înceapă la el: Mĕ Nechită, mă, tu cu marafeturile tale mĕ faci de nu mai cutez a eşi între oameni de ruşine! Fênaţul cel scump l'ai stricat şi l'ai umplut cu ceapă; locul cel scump de sub vii l'ai umplut de spini, acum te apucaşi şi călcaşi holda în picioare, ca caii: Nu-i modru, fără ţi-a luat Dumneḑeu mintea! Ce-a fi de capul tĕu?"

— „Ce a vrea Dumneḑeu!"

— „Apoi Dumneḑeu îţi aibă scirea că eu nu mi-oiu mai sfărma capul cu tine, că vorbele mele la tine vĕd că's numai mazere aruncată 'n părete."

Dar ce să vedeţi?

Intr'o Joi după ameaḑi tot scoate Nechita cu Ana lui ceva din grădină până umple carul şi Vineri de cu noapte

merg la tîrg amêndoi. Şi era greu pe car de abia păşiau vacile. Nici pomană să meargă careva în car. Şi de odată cu ḑiua sunt în oraş şi-şi desfac marfa. Adecă era ceapă verde, sălată, păstăi de mazere şi câte mai câte, de toţi se mirau de ce le vedea ochii. Incă nu fusese la oraş nici Sas în acea primăvară cu legume verḑi. Şi le vîndu ca piperul. Cât ai bate în pălmi făcu vr'o doueḑeci de coroane. Tocmai îşi numĕra banii pe ruda carului, când nimeri tată-so în tîrg cu un viţel de un an şi dând cu ochii de el se abătu în acolo. „Da ce faci Nechită?"

— Numĕr bani.

— Ce ai vêndut, doară mânzălăul cel dela suraia?

— Ba nu, că la acela vreau sĕ-i iau soţ, dar am adus ceva legume.

— Şi cât ai scos?

— Eată, 21 de coroane şi 12 griţari.

— Ba 21 de draci pe ceapă ca condeele şi pe sălată veştedă!

— Că n'a fost veştedă. Apoi doar am adus şi mazere.

— De unde mazere? Că numai o mierţă ţi-am fost dat ast toamnă când te-ai însurat; doară a-ţi şi mâncat din ea.

Că nu de aceea, ci mazere cu păstăi.

— D'apoi bine-i.

— Tată, bouţul ĕsta al D-tale s'ar viji cu cela al meu dela suraia, ce ceri pe el?

— Ce-mi da tu, ean să vĕd?

— D'apoi nu-i vrednic mai mult ca 20 de coroane, că-i slab ernat.

— Mĕ, şi să sciu că'n tîrg capĕt de doue ori p'atâta, ţie ţi'l dau cu 20 de coroane, că vai greu ai muncit până

ai scos din nimicuri cu griţariu atâţa bani; apoi doară eşti al meu.

A doua ḑi era plin satul că Nechita Sasul a făcut pe sălată bani de un viţel întreg într'o singură Vinere. Mulţi credeau, mulţi nu credeau, ḑiceau că Onul i-a dat de pomană viţelul şi numai se laudă că i l'a plătit ca să nu mai rîdă satul de bietul Nechita.

Dar la sĕptĕmână ear merse Nechita la tîrg cu carul încărcat de verdeţuri, şi iar adună o pungă de griţari, de-i era greu şerparul de ei, că de-ar fi avut rênd să-i schimbe, ar fi fost doară până'n 30 de coroane. Asta o vĕḑu un vecin al lui, care fuse la tîrg cu o mierţă de fasole şi numai câte cu 80 de griţari îl îmbia pe ea, iar Nechita şi Ana tot mereu băgau griţari în pungă; de ici cinci pe o grămăjoară de sălată, de colo opt pe o grămăjoară de mazere verde; de dincolo 3 cr. pe 5 morcovi ca 5 fuse. Şi tot aşa până colo pe la prânḑul cel bun, când sta să se bată 2 jidovenci dela cea din urmă legăturiţă de ridichi de lună cât nucile de mari şi roşii ca para focului. Nechita sta să prindă vacile să plece acasă şi vecinu-so ancă nu-şi vîndu-se fasolea. — Să mi-o pui în car, Nechită, să n'o duc în spate, destul c'am adus'o în coace de-a jaba.

— Las'că ţi-o vînd eu.

— Ean să te vĕd.

Indată scoase un blidişel ca de o litră şi'l umplu de fasole.

Vine o babă. Ce ai de vêndut, voinice? — Fasole albă ca omĕtul, şi dulce ca smântâna şi eftină, numai 6 griţari litra.

— Dă-o cu 5.

— Adă banii, babă, şi ştiu că mi-i pomení, ce fasole bună-ţi dau.

— Vine alta; cu cât îmi dai 5 litre?

— Cu 3 piţule.

— Ba cu 25 de griţari.

— Adă banii.

Şi nu trece un cias şi scoase pe fasolea vecinu-so 3 coroane, şi el ar fi dat-o şi cu două.

Acum se umplu satul că Nechita-i cu spirituş, că uite, vecinu-so, Pavelu Chivi, nu căpăta pe o mierţă de fasole numai 80 de griţari, şi Nechita i-a făcut pe ea cât baţi în palme 3 coroane.

— E cu spirituş şi pace!

Acum ear vorbiau oamenii de el, spuneau că umblă cu spirituş. Unii spuneau că el cât a fost dus în lume a slugit la un şolomonar, ca să'l învețe meşteşuguri.

Cât fu primăvéra şi vara de lungă, nu era nici o Vinere să nu facă el baremi 10 coroane. Ear colo în postul Sântă Măriei aduse într'o Vinere chiar 40 de coroane, că dusese la tîrg un car de pepeni dulci şi — cum nu erau póme în acel an — îi vîndu în mama focului de scumpi.

Iar după ce seceră secara, se minunau oamenii că miriştea lui este verde de gândeai că-i un fênaţ care-i mai gras. Şi aşa era. Că el sĕmănase în holdă trifoiu, care numai acum îl vedeau, după ce a secerat holda. Făcu atâta nutreţ bun!

E cu spirituş, ḑiceau oamenii.

Toamna, după ce-şi culese cucuruzul din locul de sub vii, îl ară ear bine şi afund şi-l sĕmănă cu sĕcară. Printre pomi putea umbla bine cu plugul că erau tot de 15 metri

departe unul de altul, şi unde nu se putea apropia cu plugul, ca să nu taie vr'un pom, acolo săpa cu sapa. Pomii mai toţi erau prinşi, ear în locul celor ce nu prinsese, puse alţi noi. Primăvéra, altoí pe toţi.

E strigoiu! ḑiceau oamenii, strigoiu pe sĕmănaturi şi strigoiu pe pomi. Nu vedeţi că ori pe ce-şi pune mâna, toate-i es la fel, după cum şi-le gândesce.

Intr'o Vineri, după ce-şi vêndu câteva sute de căpăţini de varḑă, se duse prin tîrgul de vite să vaḑă cum se plătesc vitele. Şi dădu cu ochii de un jidan din satul vecin cu-o bivoliţă de funie. — De ce-ai scos bivoliţa-n têrg, Moise?

— Să o vînd.

— Şi de ce o dai, doară are vr'un nĕrav.

— Ba n'are ḑeu asta, dar nu-s stăpân de ea. Am 6 copii, la aceia le trebue lapte şi bivoliţa mi-a stărpit amu de o sĕptămână şi până preste patru luni de ḑile nu fată, să-mi deie lapte. Deci venii să o vînd să-mi cumpĕr vaci cu lapte, că eu nu-s în stare a o ţiné stearpă câte 3—4 luni de ḑile.

— Şi ḑi-i blândă bivoliţa?

— Blândă ca o oaie.

— Şi dă binişor lapte?

— Doară, de n'ar fi dat, nu o ţineam eu, om sĕrac, cu o gloată de copii! Numai pentru lapte am ţinut'o.

— Şi ce-ai cere pe ea?

— 80 de fl.

— Ba 65 îţi dau, ce-a da têrgul şi norocul, aceea-a fi.

Din ceea-n ceea se apropiară de preţ şi seara întră Nechita cu bivoliţa-n sat. Toţi oamenii mergeau la el ca la comedie. Mulţi nu voiră a crede că un Român şi-a băga în curte o aşa bidiganie proastă.

„Esta ştie meşteşuguri!“ ḑiceau oamenii, vĕḑênd cât de fără frică âmblă şi Nechita şi Ana lui pe lângă biata bivoliţă, care sta ca mielul la scărpinat şi mânca cu lăcomie la trifoiu, după ce fusese mai hămisită la Jidanul.

Nu trecu mult şi cumpĕră Nechita doi cai şi din car făcu căruţă.

— Esta-i dracu-n tălpi! ḑiceau acum oamenii, âmblă cu ce n'a âmblat neam de neamul nostru!

Şi se apucà Nechita de lucru. De dimineaţa până seara tot căra la gunoiu, parte dela el, parte de pe la alţii, de-şi umplu locul cel de sub vii; mergênd în colo ducea gunoiu, venind înapoi aducea piatră, mare ori mică, cum putea; când era drumul bun, de putea merge pe părăul cucului, aducea lespeḑi mari şi frumoase; când era drumul mai rĕu, de nu putea întra pe părăul cucului, aducea piatră de vale, ca napii de mare şi ca ulcelele, şi mai mare, şi mai mică, cum îi era în cale şi o făcea grămadă înaintea casei. Oamenii se mirau şi de una ca asta. Că, îşi ḑiceau ei, să ducă omul gunoiu pe loc este lucru folositor, dar gunoiu ca gunoiul, balegar dela grajd. Ei, dar Nechita duce câte grinzaie rele, câte gunoie puturoase de pe la cei jidani, câte adunături de pe drumuri.

Apoi, îşi mai ḑiceau ei, că aduce un car — douĕ de prund, treacă ducă-se, că şi noi aducem pe dinaintea uşii, că aşa se cuvine; dar de ce să înfulice el atâta hăram de peatră? Ce să facă cu ea? Casa i-e mai nouă, că numai când s'a însurat i-a făcut'o tatăs'o, grajdul asemenea! Şi chiar de ar fi silit să-şi facă casă, ştiu că nu şi-a face-o de piatră, că nu i-a dat cele sute multe tată-s'o, nici socru-s'o!

El cam audia ce dic oamenii, dar rîdea pe sub musteţe şi nu dicea nimic.

La câţi-va ani pomii cei mulţi prinseră a face poame, ear grădina lui era vestită în tótă împrejurimea. Dela oraş venia domnii ca la minune, la grădina lui, şi toţi se minunau, de unde atâta înţelepciune într'un cap de Român prost, fără învĕţătură?!

Intr'o primăvară, la vr'o 15 ani decând era însurat, numai vĕd oamenii că Nechita aduce într'o Dumineca sara dela oraş o căruţă plină de orăşeni, toţi stropiţi cu var pe haine, toţi cu unelte de zidărit. Erau zidari. Îi aducea Nechita să-i facă casă de piatră. Acum să fi-ţi vĕdut cum veneau oamenii de se înholbau ca la luna nouă, la ceea-ce vedeau.

Şi în vre-o doue luni de dile fu gata o casă mare de piatră, ca o biserică, şi acoperită cu ţigle şi în vêrf cruce de tinichea, de sclipia în soare ca argintul. Când vĕdură oamenii crucea în vêrful casei, pricepură că totuşi Nechita nu umblă cu puterea diavolului; dar de unde atât bănet, să-şi poată face casă de piatră atât de scumpă şi de mare şi de frumoasă? Că avea doară 6 chilii mari şi mici, şi pre sub toată casa erau pivniţe, ba şi sub streşini erau scocuri de tinichea, ca să nu cadă apa lângă zid. Aceste doară erau pe bani. De unde are el atâţa bani, şi mai are, că uite cumpĕrà şi o moină colo lângă a lui în rĕstoci şi se tocmí cu zidarii să vină să-i facă şi grajd de peatră încă în iastvară? Nu-i alt modru fără a aflat bani. — Da, a aflat comori, te miri unde, că numai din ceapa şi din legumele dintr'un petec de grădină, nu putea face ce a făcut.

Când fu la sfinţirea caselor, că creştinul nu întră în casă nouă până nu o sfinţesce, atunci fu mare ospĕţ la

casa lui Nechita Sasul. Mai tot satul fu poftit. Şi veniră toţi cei poftiţi, de o parte căci era într'o serbătoare, la diua sântului mucenic Dumitru, ear de altă parte să vadă cu ce s'a arĕta Nechita Sasul la un prasnic ca acela? Dar remaseră uimiţi de cele ce le era dat să vadă la casa lui. Nici la popa în casă nu vĕdură ei lucruri mai alese şi mai scumpe decât la Nechita. Mesele, scaunele, lădile, ferestrile, uşile, toate erau zugrăvite. Apoi vase, dar apoi mâncări şi beuturi?! Vinars de prune şi de vişine, vin de struguri şi de mere, carne friptă de berbece şi de găliţă, pâne ca colacul, — să tot trăieşti să nu mai mori! Şi mâncat-au oamenii, şi închinat-au şi beut-au până se mai coloboteau. Atunci după ce li-se deslegară limbile, şoptí un cumĕtru către popa: părinte, mult bine are vĕrul Nechita, nu-i modru fără a aflat o comoară. Dar el cu voia şoptí cam tărişor, de audiră mai toţi. Nechita încă audì şi le şi respunse numai de cât, cu un păhar în mână:

Cinstite părinte şi cinstiţi oameni de omenie!

Se vorbesce mult prin sat că eu am aflat comori. Vreau să ve lămuresc. Dar aşa să ştiţi, că pre cât de drept este că-i adi Si-Medrul, aşa de drept este ceea-ce voiu spune.

Eu am fost dece ani de dile slugă la un Sas. Acolo am învĕţat ceea ce vedeţi că am făcut aici. Dela el am învĕţat a face bani, dela el şi ai păstra. Eată, eu am făcut în anul cel de întâiu din grădină aproape la 200 fl., şi de aci 'n colo cel puţin atâta, dacă nu mai mult. De pe prune făcui în al 5-lea an vre-o 40 fl. şi de aci în colo tot mai mult şi mai mult. Din mere şi pere făcui în al 8-lea an după ce i-am pus vre-o 20 fl., ear de aci încolo tot mai mult. Acu-s 15 ani de când m'am legat de lume, chiar

adi se împlinesc 15 ani. Pomii mei sunt de 14 ani puşi. Şi uitaţi-ve oameni buni, în sĕptămâna trecută scoseiu din postă 600 fl. bani uscaţi cum mi-au venit din ţara nemţască pe poame. Trimit 300 mierţe de mere pătule, toată mierţa cu 2 fl. Şi 'mi mai rĕmân şi mie de mâncare şi de dus la oraş, de cele ce nu le putui culege cu mâna. Şi am de făcut vinars de prune cel puţin 50 de vedre. Apoi ştiţi că la mine stau banii ca şi la Sas, că doară de aceea 'mi diceţi Sasul. Pipător nu sunt. Vinarsul nu-l beu în veci, câte o leacă de vin de 'mi trebue cândva, beu din al meu, ci rar beu, că mai bucuros mânc poame, decât să beu vin. Acum pricepeţi de unde avui bani de făcui ce se vede? Dumnedeu mi-a dat, că m'a învĕţat a-i face şi a-i cruţa. Faceţi şi voi ca mine, bucuros vĕ învĕţ şi pe voi şi pe copii vostri fără nici o plată.

Audind poporul vorbele lui, stau cu gura căscată şi l'ar fi tot ascultat şi fie-care-şi punea 'n gând să facă ca Nechita. Dar a făcut doară careva? Mergeţi şi vedeţi mai are cineva ce are Nechita Sasul? Nici casă ca el, nici vite ca la el, nici moşie lucrată ca a lui, nici bani în ladă ca la el. Dar de făloşi? Oh, cu fala îl întrece mai şi cel din urmă flămênd. Că el din portul lui nu iasă nici să ştie că l'a umplea cineva cu galbini. „Purtând opinci şi suman şi cioareci mi-am adaus, ce biată ce am, şi cu acest port voiu să es din lume. Cine va rĕmâné după mine, umble cum i-a rênduí Dumnedeu".

Aşa respunde celor ce'l întreabă de ce nu se îmbracă şi el mai după cum e lumea de acum.

Ştiţi acum povestea lui Nechita Sasul?

BĂNCILE.

E Vineri dimineaţa, în Vinerea Floriilor. Afară plouă, dar plouă de Luni de către diuă şi acum e Vineri, şi ploaia nu mai încetează; parc'ar fi perirea lumei.

Badea Grigore sta îngândurat în şură, rădimat de car. Cine l'ar fi vĕdut, ar fi gândit că el se uită la oblonul grajdului, în care o vacă şi doi boi bĕtrâni şi slabi rod nesce ogrinji. Dar nu se uita acolo; nu se uita nicăiri, sta cu ochii pironiţi şi se gândia la vremile cele rele, ce l'au ajuns.

Hm! hm! se gândia el, ce vremi rele! Acu-i anul pe asta vreme podul grajdului era plin de fên, podul şurei plin de otavă, afară mai aveam doi pupi de turjeni, în podul casei era o slănină mare ne'nceputǎ şi cărnuri afumate, ear hambarele-mi erau pline de bucate. Şi eram toţi sănĕtoşi şi mila Domnului era cu noi.

Adi? Doamne iartă-mĕ şi nu mĕ scrie în osêndă! Par'că şi Dumnedeu şi-a uitat de amărîtul de mine. Vara trecută fu rea, toamna ni-a adus puţin, iarna s'a pus dela Si-Medru, acu-i Vinerea Floriilor, poimâne's Blagoveşteniile, vremea aratului a sosit, dar poate-se? Afară tot ploaua, pămêntu-i plin de apă, până să se sbiciască trebue baremi doue septĕmâni, dar nu-i nutreţ la boi, nu-s bucate'n casă, nu-i grăsime 'n pod şi nu-i sănătate 'n oase. Ce amarul meu m'oi sci face? Baremi pe Pavel de nu l'ar fi dus în

focuita ai de cătunie, el ar fi muncit, că-i tare şi îndemnos la lucru, ar fi făcut el şi pentru mine, dar aşa?... Eu boleac, boreasa boleacă, Susănica — mică cum e — trebue să grigească de noi şi să ne facă câte o leacă de mâncăruşă, dar ce biata ei să ne facă? Că din o leacă de fasole şi din câte-va mierţe de baraboi înainte nimic n'avem. Nici tu curechiu, nici tu lapte, nici brânză, nici porc afumat, ba nici bucate, numai ca de seminţă. Să ne fie bucatele pe două septemâni, mai mult nu cred, că doară n'om mânca şi sămênţa? Tot mě gândesc, ce să mě sciu face? Dar la vite ce se dau? Vai, vai!.. Incă până ţine postul mâncăm nu mâncăm, şi trece o ḑi după alta; dar va vení dulcele, sunt aici sfintele Pasci, cu ce amarul ne-om sci îndulci? Că boleci, cum suntem, dar câte o lecuţă de mâncăruşă bună de dulce tot am mânca, dar de unde?

Aşa se gândia badea Grigore stând răḑimat de car în şură.

De odată-i vení un gând şi se însenină o leacă. Apoi îşi luà furca cea de fier în mână şi, purtându-o drept băţ, eşi încetinel din şură şi liocei prin cea tină, încet-încet până la popa.

— „Bună ḑiua domnule părinte!"

— „Să trăesci, bade Grigore, treci şi şeḑi!"

— „Şadă binele şi sănětatea, domnule părinte, dar n'am venit să şed, am venit să me jeluesc, ce amarul m'oiu sci face, că a ajuns něcasul deasupra mea şi nu-l pot urní, ori cât îmi sfărm ěst cap?

— „D'apoi cum, bade Grigore, tot bolesci?

— „Bolesc, domnule părinte, bolesc şi eu şi boreasa; Pavel, precum scii sfinţia sa, e în cătane şi noi aci ne

prăpădim de boală şi de necasuri. Nutreţul vitelor s'a gătat, amu le hămisesc cu foamea; numai nesce ogrinji rei, ce au remas dela vitele vecinilor, le dau, dar şi aceia's pe gătate. Apoi nici noi căsenii nu avem mai nimic de rêndul gurii. Bucate am avut puţine, cu focuita ast de boală am mai şi vêndut din ele; porcul de Crăciun l'a dus jucuţăul *) pentru dare, că dac'am bolit n'am putut face bani la termin. Mai pe scurt: Suntem înglodaţi în necaz, mai înglodaţi decât un car unde-i molul mai mare. Invaţă-mě ce amarul meu m'oiu sci face? Că ţi-a fi şi pomană, domnule părinte".

— „D'apoi cu d-ta 'i rěu, bade Grigore, fără Dumneḑeu e bun şi pe omul de omenie 'l scoate din něcaz. Uite, bade Grigore, dumnitale — după a mea chibzuială — nu-ţi stau deocamdată numai două căi, pe care să eşi din něcaz: ori sě vinḑi ceva, ori să iai bani împrumut, că fără bani d-ta nu poţi eşi din necaz".

— „Aşa m'am gândit şi eu, domnule părinte; dar ce să vênd? Vaca-i slabă, puţin aş căpěta pe ea, nici atàta cu cât să-mi cumpěr fên la boi, că şi vitele cele bune sunt ieftine, d'apoi ale mele, că-i numai pielea pe os, ca pe vitele ţinute cu ogrinji de pomană? A-şi vinde-o moină, dar de o vênd nu o mai am, şi ce-o ḑice Pavel, când a veni din cătane şi a vedea, că din puţina moşie, ce aveam, am vêndut un loc".

— „Atunci, bade Grigore, nu-ţi rěmâne alta, decât să iai bani împrumut. Uite, s'a făcut o bancă de bani în oraş unde pun bani cei ce au şi se tem că i-or fura cineva de i-or ţiné acasă şi de unde scot bani cei něcăjiţi dacă-s

*) jucuţău = esecutor.

oameni de omenie. Cel ce pune banii la bancă, capătă după ei dobândă; ear cel ce ia bani dela bancă, dă el o leacă de camětă, nu prea mare, cam 8—10 fl. pe an după 100 fl. Dumniata încă-i căpěta, de bună samă, ţi-oiu face eu scrisoare. De socoţi, eu îţi fac scrisorile cum că eşti om de omenie şi ai stăricică neîngreunată, apoi, mâne am de mers şi eu în oraş şi te iau şi pe d-ta în căruţă cu mine şi pe mâne sară eşti cu bani".

— „Dumneḍeu te ţină, domnule părinte, şi-ţi dee Dumneḍeu sănătate! M'oiu duce să mě înţeleg cu boreasa şi-ciu veni şi ţi-oiu spune, cum ni-am hotărît".

Badea Grigore eşi dela preotul mai puţin îngândurat, decum întrase. — Voiu lua o sută împrumut, ḍicea el, din ea mi-oiu acoperi necasurile, mi-oiu cumpera nutreţ la vite şi bucate şi de dulce 'n casă. Apoi voiu ţiné boii bine şi colo la Sân-Petru i-oiu vinde cu preţ bun şi din ei voiu rupe suta băncii şi-oiu duce-o 'napoi, ear din ce mi-a rěmâné mi-oiu cumpěra o vacă, lângă care o am, să nu rěmân cu jugul de tot jos. Apoi din douě vaci de-oiu avé parte de noroc, ear pot eu cresce doi boi, că parcă şi pe acěştia eu i-am crescut.

Aşa se gândia el, mergênd dela popa aţă acasă pe mijlocul drumului şi nici nu băgà de seamă, că pe lângă el trecu repede, ca o porumbiţă 'n sbor, fata popii, Anica, cu o merindare mare albă plină de ceva şi întrà în casă la el înaintea lui, ba până să ajungă el acasă, ea şi eşise şi-l întâlní în drum. Veḍi că el era bětrân şi boleac şi něcăjit, ear ea era ca o porumbiţă de tinerică şi de uşurică. Când întră el în casă îşi aflà boreasa stând între perini şi mâncând la un corn de prescură, ear pe Susănica

o aflà cu o jumětate de prescură 'n mână. Ele mâncau lăcomoase, ca omul flămânzit, şi erau prea fericite, că pot băga în gură o bucăturiţă bună, că dela Crăciun nu mai mâncase pâne de grâu, numai pâne de cucuruz şi mămăligă.

— „Voi ce mai faceţi?" întrebà badea Grigore, întrând în casă şi făcêndu-şi palma punte deasupra ochilor, ca să poată zări mai bine.

— „Facem bine, tată", respunse Susana, „că mâncăm prescuri; hai mâncă şi dumniata, că ni-a adus domnişoara popii vre-o opt prescuri mândre şi mari".

— „Dumneḍeu să-i dee bine şi sănătate, dragile mele, că şi boleac şi něcăjit, cum sunt, nu mi se mai făcea la mălaiul gol — Doamne iartă-mě, dară o lecuţă de prescură sfinţită nu ḍic, că n'oiu îmbuca". — Şi-şi rupse badea Grigore un ou de prescură, şi îmbucà lacom odată din el, dar numai odată, că venindu-i în minte vitele lui cele hămisite cu foamea, nu-i mai mergea nici prescura cea sfinţită pe grumazi la vale.

— „Dar de ce nu mânânci, tătucă?" întrebà Susănica.

— „Ce te-a apucat ear, de nu mai îmbuci?" întrebà lelea Todora, din pat, boreasa badii Grigore; „deci lasă-le 'n pěcate gânduri" ....

— „Le-aş lăsa, dar nu mě lasă ele pe mine .... Nu merge, nu merge, dragile mele, pe grumazi la vale, nici să fie pască dela Pasci; că foame-mi e, şi bună-i şi sfântă prescura, cât şi cu ochii s'o mânânci; dar când mě gândesc la amărîtele cele de vite, ce stau legate în grajd de iesle, numai cu ogrinji dinainte, mi se rupe inima. — Joiana, din mică ce-i din firea ei, amu după ce a remas

numai pielea pe os, par'că-i capră, nu vacă; Suran, mare cum e cât o cămilă și sur ca ursul, amu de când hămisesce e hîd și plin de nĕcaz, de să nu te uiți la el; Păun din firea lui nu era gras, că-i vită *costrușe*, ear amu-i ca gardul cel ce-i gard, i se vĕd, sĕracul, coastele, ca la caii cei jidovesci. Mi se rupe inima când îi vĕd, și io, boleac, nu le pot câștiga hrană! Vai și de vită, când cade în mâna unui om boleac și slăbănog!"

— „Tată", îi luă Susănica vorba din gură, — „ia uite cine intră pe poartă cu o legătură de vejii (turgeni) în spate? Uite, după el altul, cu o legătură de fên; oare ce vreau? merg sĕ vĕd". Și Susana se și repede pe ușă afară, sĕ vadă cine-s, că nu li se vedea fața, fiind cu legăturile de nutreț în cap și fiind că ploua ca din cofă, și ei pășiau bărbătesce cătră șură.

Intr'o minută fu 'napoi și spuse: „tată, părintele ni-a trimis pentru vite o legătură mare de turjeni prin slugă și o legătură mare de fên prin crâsnicul".

— „Du-te, mândră, și le spune că mulțămesc Domnului părinte!" ḑise badea Grigore și-și lăsă cotele pe masă și rupse într'un plâns cu suspin ca un copil mic; și plângea și lelea Todora, și vĕḑêndu-i plângênd, rupse a plânge și Susănica. Toți plângeau de bucurie, că s'a aflat un suflet așa de îndurător pentru ei.

După ce-și mai descărcà badea Grigore sufletul, se sculà oblu 'n picioare și ḑise: „Doamne mulțămescu-ți și dă viață și sănătate părintelui nostru, că-i popă și creștin ca nime în lume. De nu era el — mĕ prăpădiam de necaz. Apără-l Doamne de rele și de supĕrări, precum el mĕ apără pe mine și casa mea și vituțele mele!"

După un restimp începu lelea Todora din pat: „Oare, mĕi bărbate, cum vine părintele de ne trimete așa de-odată hrană și nouă și vituțelor noastre?" Cine să-i fi spus de necasul, ce a dat preste capul nostru?"

— „Ḑici că cine? Eată eu! Nu te doare — nu te vaieți! Când ești în rĕu și 'n necaz, puțini sunt cari să-și aducă aminte de tine; până ești în bine, toți îți sunt cumetri și cuscri și prietini buni. M'am dus, muere, îngândurat de-acasă, să aflu pe cineva să mĕ scoată din nĕcaz, că la noi nime nu mai abate, decând bolim și ne merge rĕu. Amu n'avem nici cuscri, nici cumetri, nici prietini, suntem ca Iov din căzanie. Dar unde să dau de oameni? Afară ploauă de cură, suflet de om nu vĕḑui p'afară, toți sunt p'acasă ori pe la cea sêcreată de crîjmă. Acolo, în putoarea aceea, nu m'am dus, că și afară mĕ înădușesc, d'apoi în putoarea Jidanului?

Așa m'am gândit să merg ață la popa, să-i spun nĕcasul ce ne pasce și să-l rog de un sfat bun, că de aceea ni l'a trimis Dumneḑeu părinte. Și m'am dus. Și i-am spus din fir în pĕr nĕcasul nostru, i-am spus că bolim, că ni se gată bucatele, că nutrețul vitelor ni s'a ciuntat de mult și vitele stau să ne moară de foame; i-am spus că nici porc de Crăciun nu am avut, că ni l'a dus jucuțăul pentru dare, și l'am rugat de sfat. Și scii ce a ḑis domnul părintele? ... Dumnialui a ḑis așa, că ori să vindem o moină, ori se luăm dela banca din oraș nesce bani împrumut, să ne scăpăm de nĕcaz și de lipsuri...

— „Vai de mine, Grigore, să luăm noi bani împrumut și neam de neamul nostru n'a luat! Ni-ar mânca rușinea

têrgului. D'apoi camĕta cea mare? Ce ar ḑice Pavel, când ne-ar afla înglodaţi în detorii?"

— Dar dacă ni-ar afla numai cu trei moine, că patru avem de toate, ce ar' ḑice atunci?

— „Rĕu îi, când nu-i bine, în toată forma; că fără loc încă-i rĕu, dar cu datoria 'n grumazi încă-i greu".

— Aşa-i de fost, dar de ai noroc, de detorie mai poţi şi scăpa, dar locul, de-l vinḑi odată, vêndut e 'n veci, ori că-l rescumperi cu douĕ preţuri, că oamenii se 'nmulţesc, dar pămêntul nu cresce. Fără, eu m'am gândit aşa: boii nostri sunt boi mari dar slabi cum sunt, nu putem nici lucra omenesce cu ei, nici nu au mai nici un preţ, de-am da ai vinde! vaca încă-i slabă. Apoi acum cu scumpetea ast mare de bucate şi de fên nici vitele care-s mai bune nu au mai nici un preţ. Dar eu m'oiu pune şi oiu lua o sută bună împrumut pe un jumĕtate de an. Din bani voiu lua bucate şi nutreţ şi de dulce, şi de o fi s'avem noroc, la cea toamnă boii vor fi graşi, i-oiu vinde şi voiu plăti suta împrumutată, şi voiu vinde şi văcuţa asta, şi pe banii ei şi pe cei remaşi din boi voiu cumpĕra doue vaci bune cu doi bouţi sub ele, şi — când va veni Pavel — va afla moşioara 'ntreagă şi douĕ vaci bune cu bouţi, din care boi s'or face, de-om avé noroc. Eu gàndesc, că aşa să facem, tu boreasă; şi de ne-a ajuta Dumneḑeu se ne *iasă strigă-rile,* atunci noi eşim de-asupra necasului; de unde nu — va fi ce ni-i scrisă şi 'mpărţită!"

— „D'apoi", grăi boreasa, „dacă creḑi tu că aşa-i bine, fă, că tu esci cap de bărbat; apoi doară nici părintele sciu că nu te-ar îndemna să faci, de ar crede că nu-i bine, că el de acolo n'are nici folos, nici pagubă".

„Aşa gândesc şi eu", adause badea Grigore, şi-şi luà bâta şi se duse iarăşi la popa, să-i spună, că s'a socotit să facă Domnul părintele bine şi să meargă cu el la bancă să-i scoată o sută fl. pe o jumĕtate-de-an.

In ḑiua de Pasci badea Grigore era alt om, mai verde, mai vesel, mai oblu, par'că era şi mai 'nalt cu o palmă bună; nici focuitele de junghiuri nu-l mai nĕcăjau aşa tare. La boreasă âncă parcă'i era mai bine. Drept că şi ploaia încetase, ceriul se luminase, paserile ciripiau, pomii muguriau, iar iarba — după ploile cele multe — acum în căldura ast bună de primăvară, crescea, de gândiai că o trage cineva cu mâna, colo un firicel, dincolo altul, de ceea parte o floricică...

Badea Grigore scăpase deocamdată de grijile ce-l munceau ḑi şi noapte şi cari îi făceau ḑilele şi mai posomorite, de cum erau. El luase dela bancă împrumut o sută fl.; din oraş cumpĕră numai decât o untură mare, 2 mierţe de grâu curat, să aibă una pe Pasci şi una pe Rusale, 10 mierţe de cucuruz, să aibă până se vor coace holdele, ear dela părintele cumpĕră cu 40 fl. o claie bună de trifoiu, după care beau vitele bine apă şi se îngraşe vĕḑênd cu ochii. Din banii rĕmaşi mai cumpĕrà cele trebuincioase: încălţii, seminţe şi plătí darea, să nu-i mai calce jucuţăul ograda, şi-i mai remaseră bani de cumpĕrat o scroafă gata de fĕtat.

Acum era badea Grigore alt om. Mergea vesel la biserică, venia vesel acasă şi da nutreţ bun vituţelor, şi le ţĕsăla şi le grijea cum scia el mai bine. Şi se întrămau vitele lui vĕḑênd cu ochii, şi el era vesel, şi încet cu încetul — dacă nu'l mai turburau atâtea gânduri — se făcu

deplin sănĕtos. Că gândurile grele încă bolnăvesc pe om, ear împuţinându-i-se gândurile şi boalele îl părăsesc.

Când era pe la Ispas, badea Grigore gătase de arat, şi boii lui gândiai că n'au tras nici o brazdă, atâta erau de frumoşi şi de voioşi. De aci în colo boii merseră'n păşune, iar vaca o ţinu la grajd cu lucernă verde amestecată cu nutreţ uscat; se temea s'o mâne la păşune, că era tare grea, i se apropia timpul fĕtatului. Pe Rusale vaca era cu viţel şi casa cu lapte. Acum era şi mai mulţămit badea Grigore. Ba veselia lui mai crescu când vĕḑu că lelea Todora prinde a se ridica încet cu încetul, până se făcu sănĕtoasă cum e data, de putea rĕmâné singură acasă să-şi vaḑă de gălicioare şi de viţeluc şi sĕ facă câte o lingură de mâncare, că Susănica mergea în toate ḑilele la sapă cu badea Grigore.

Intr'o seară, când sosesc acasă dela sapă, lelea Todoră le iasă voioasă'n poartă şi le spune că scrofiţa lor are şepte purcei, unul mai frumos decât altul. — „Mulţam Doamne!“ ḑice badea Grigore: „Doamne ţine-ni-i“, ḑice fetiţa şi se repede la coteţ să-i vadă, dar lelea Todora o opresce: „Las, că o să-i veḑi mâne“.

In dricul verei e bâlciu mare la oraş, ţine dela Probeje până la Sântă-Măria mare. Lume multă se adună, atunci, unii să vêndă alţii să cumpere, ca la tîrguri. Badea Grigore âncă se găta de têrg, ţesălà boii, — care acum erau graşi ca lutul, — ţesălà vaca, care âncă era grasă şi frumoasă şi avea un uger mare şi un viţel grăsuţ după ea, umplu carul de nutreţ, înjugà boii, ḑise un: „Doamne ajută“, şi „cea Păun, ho Suraiu!“ — nu se opresce până'n tîrg. Lelea Todora, veḑi bine âncă merse la tîrg, ea şedea 'n

carul plin de fên şi se uita din când în când să vadă nu se smâncesce vaca, care era legată dindĕrĕtul carului, ori nu cumva remâne viţelul, ori nu se ia după alte carĕ?

Dela oameni aflase badea Grigore, că vitele-s foc de scumpe, că aşa-'s ele când dă Dumneḑeu de sunt bucate multe şi fên de ajuns. Ear în vara aceea holdele slobodiră foarte bine şi nutreţ încă făcură oamenii destul, ear cucuruzele erau date-'n coacere şi s'arĕta roadă multă şi bună.

Când ajunse-'n têrg, vĕḑu badea Grigore, că un neguţător tocmai plătea o păreche de boi mai bĕtrâni, dar bine ţinuţi cu 360 fl. şi-i crescù inima de bucurie când vĕḑù că boii, ce i-a cumpĕrat neguţătoriul acela, nu sunt cu nimica mai mari şi mai graşi decât ai lui; sciù deci numai decât cum umblă tirgul şi cât poate cere pe boi. Nici n'apucă a desprinde bine boii dela jug şi vení la el un Arman bogat, negustor de boi, cunoscut în tot ţinutul nostru.

— „Ce ceri pe boi, bade!“
— „Bani domnule, bani cer“.
— „Bani, bani, sciu, dar câţi bani?“
— „D'apoi numai vre-o patru sute bune“.
— „Ba patru sute de draci.... să-ţi dau trei sute“.
— „I-om mai ţiné noi domnule“.
— „Apoi cum îi dai?“
— „Am spus“.
— „Dar cu 320 dai-i?“
— „Ba, nu“.
— „Dar cum îi da?“
— „Cu 390!“
— Scii ce: 330 trebue-ţi?“
— „Nu mĕ lasă baba“.

— „Dar cum te lasă?“

— „Cu 390“.

— „Vĕd că nu ți-s de dat boii!“

— „Ba mi-'s de dat, numai să vină omul cu banii“.

— „Ḑi o vorbă ca o sută: Cât li-i prețul din urmă?“

— „380!“

— „Ba să-ți dau 350 fl. și să latru ca cânele de dau mai mult“.

— „Ba nu-i lătra, feri Doamne! și tot ĭi mai pune de-țĭ trebuesc boi grei“.

— „Spune vorba din urmă“.

— „Am spus'o“.

— „Ce lași de acolo?“

— „Nu cred să mai las“.

— „Lași 20 de zloți?“

— „Ba“.

— „Ḑece lași?“

— „Noroc sĕ dee Dumneḑeu!“

— „Noroc!“

Așa dădu badea Grigore boii cu 370 fl., ear ast'primăvară, când sta-'ngândurat, că n'avea ce le da de mâncare, i-ar fi dat și cu jumĕtate prețul, dar cine i-ar fi dat și atâta“.

Acum puse badea Grigore o hârtie de o sută dea-'ndemână: „Asta om duce-o la bancă, tu boreasă!“

— „Veḑi bine, că trebue dusă, te și du cu ea numai decât, și mulțămesce la domni cum scii tu mai frumos pentru așteptare. Dar pe vaçă cât să cer de va întreba-o cine-va?“

— Nu cere nimic. Spune că vaca nu-i de vênḑare, din 270 fl. vom cumpĕra noi ori boi, ori nesce vaci mari, fie și sterpe, dar pe Joiana n'o dăm, că-i prea bună de lapte și are bouț frumos.

Preste vr'un ceas de vreme vení badea Grigore dela bancă cu chitanță, că suta-i plătită, și cu doi juncani ca de 5 ani, trăgêndu-i de fune după el.

— „Da plătit'ai banii la bancă?“

— „Plătit, Doamne mulțam! Și am luat juncanii ĕștia, sunt vîjiți bine și-s osoși; apoi că-s slabi — s'or umplea ei la noi, de-om avé noroc dela Dumneḑeu, că amu nutreț avem destul și încă mai facem otăvuri“.

— „Cu cât i-ai luat?“

— „Cu 240! E scumpă marha,[1]) dar mi-s dragi că-s păreche bună, numai cât au fost pe mână slabă“.

— „Dela cine i-ai luat?“

— „Dela un domn; i-a fost dat pe mâna unui tălhar de biriș[2]) și acela numai cât nu-i-a belit. Dar facem noi boi din ei, sunt tineri și inimă prea cred că au bună, numai traiu bun le trebue și odichnă, apoi vin boi mai scumpi decât cei ce i-am vêndut“.

Toamna după culesul viilor sosi Pavel acasă. El, sĕracul, în trei ani cât a cătănit, tot cu frica 'n spate a fost, că tatăl seu, cum e bĕtrân și betegos, va fi silit a vinde din moșie, ori că l'a afla fără coadă de vită la casă. Dar mare i-a fost mirarea și bucuria, când îl află cu doi boi frumoși și tineri, cu vacă cu vițel, cu scroafă cu purcei, cu bucate și cu nutreț de ajuns, și neîngreunat în datorii.

— „Cum ai putut învinge cu atâtea greutăți, tată?“ întrebà el pe părintele seu; „cum de te aflu în mai bună

[1]) marha = dela unguresсul marha; când ḑice Românul: e scumpă marha, înțelege = sunt scumpe vitele. —

[2]) servitor la carul cu boi.

prindere de cum te lăsaiu, după ce vremile sunt atât de grele şi dumniata eşti bĕtrân şi bolnăvicios?"

— „O, dragul tatii, numai unul Dumneḑeu scie, care mi-a stat într'ajutor, şi domnul părintele care mi-a dat sfatul şi m'a miluit când eram mai nĕcăjit. Că, uite dragul tatii, astă primăvară prin postul Pascilor era cât p'aci să-mi pierd ori ce nedejde, atâta eram de străbătut şi de nĕcăjit; eu eram boleac, mâta zăcea pe pat, bucatele erau pe gătate, nutreţ la vite n'aveam nici de leac, ţineam boii cei bĕtrâni şi văcuţa asta numai cu ogrinji căpătaţi de pomană, dar se şi cunoscea, că numai de mas mai vinea sufletu 'n ei. Dar când era necazul şi lipsa mai mare, îmi dă Dumneḑeu gândul să merg la popa să mĕ tânguesc, să mĕ 'nveţe ce amarul m'oiu sci face? Dumnialui m'a ajutat cu vorba şi cu fapta, dee-i Dumneḑeu bine şi sănătate, că ni-a trimis prescuri nouĕ şi fên vituţelor noastre şi mi-a mijlocit dela banca din oraş o sută bună. Cu suta aceea mĕ cârpii, că cumpĕraiu hrană casei şi vitelor şi plătii dările şi cumpĕraiu scrofiţa asta, care ne dărui mai târḑiu cu 7 purcelaşi. Apoi avênd cu ce ţiné boii bine, am putut lucra cu ei locul omenesce şi pământul mi-a dat roadă multă şi bună, ear după ce au scăpat la păşune, într'atâta s'au îngrăşat boii aceia, de i-am dat cu 370 fl., de unde am rupt numai decât suta şi-am dat-o la bancă, ear pe banii remaşi am cumpĕrat boii ceştia, ce-i veḑi. Şi încă mi-au mai rĕmas bani, de am cumpĕrat plug de fier, că — ḑică cine ce-o vrea — umblă mai bine decât cele de lemn şi poţi lucra pământul mai omenesce. Drept şi mai drept, că boulenii ĕştia când i-am cumpĕrat, nu erau ca acum, că erau slabi şi tot erau rane pe la grumazi, de

juguiţi ce erau; dar i-a întrămat Dumneḑeu, după ce au ajuns la noi, la hrană multă şi la lucru puţin. Acum scii, dragul tatii, cine mi-a stat într'ajutor, pană-ai cătănit tu?

— Dumneḑeu să dee bine şi sănătate domnului părinte şi celor ce au făcut băncile, de se ajutoră şi se cârpesc cei nĕcăjiţi", — ḑise lelea Todora. Ear Pavel adause:

— „Am vĕḑut şi am auḑit şi pe unde am cătănit, că băncile sunt foarte bune pentru omul harnic şi cumpĕtat, dar sunt şi foc de rele pentru cei nesocotiţi".

— „Aşa-i", ḑise bĕtrânul; „băncile după a mea chibzuealǎ sunt ca apa: că apa stinge focul, apa domolesce setea omului şi a dobitoacelor şi rĕcoresce câmpurile, apa ne spală de uriciune, dar de n'om băga de seamă, apa ne şi îneacă. Aşa-s şi băncile: mulţi se fericesc cu ajutorul lor, mulţi se cârpesc cât de cât, mulţi se mântuesc de necasuri, mulţi se fac chiar avuţi cu ajutorul lor, dar mulţi — ba cei mai mulţi sunt care se prăpădesc, de rĕmân pe uliţă, că iau bani împrumut orbesce, şi nu se mai gândesc, că aceia trebue şi plătiţi; ear băncile de pagubă nu pot rĕmâné, nici nu se cade să rĕmână, c'atunci ar fi... cum ḑice ăla: „Fă bine, asceaptă rĕu!"

— „Apoi, tată, bine că pe d-ta te-a scăpat banca de năcaz, de-ar da Dḑeu ca toţi câţi sunt nevoiţi a lua bani împrumut de pe la bance, să aibă folos de bani, cum ai avut d-ta, şi să-i poată plăti la termin, să nu fie de val cu ele".

— „Să dee Dumneḑeu.... dragul tatii, să fie după cum spui".

MUSTRAREA PĔCATULUI.

În ḑiua de Probeje vor fi trei-ḑeci de ani, de când a fost la noi în sat o grozăvenie de foc, cum n'a mai fost din 48, când cu rĕsmeriţa arsese satul mai bine de jumĕtate. Acum, în ḑiua de Probeje, când se probozesce frunḑa şi earba, a ars o uliţă întreagă, uliţa bogaţilor[1]. N'oiu uita pân'oiu pune mâna pe piept, ce grozăvenie a fost atunci. Era chiar cruce-amiaḑăḑi, când a isbucnit focul, şi pe la ojină, când a prins o ploaie mare şi deasă, — întreagă uliţa bogaţilor era un câmp gol, acoperit cu cenuşe, numai ici-colea mai fumega câte o talpă de şură ori câte o cunună de casă. Oamenii umblau zăpăciţi, copii ţipotiau, muierile-şi frângeau mânile şi umblau ca buigate de cap de ici până colo. Nu se mai cunoscea bine nici locul caselor, că şi gardurile şi stâlpii porţilor arseseră. Cât e din piaţă, dela grajdurile armăsarilor împĕrătesci, şi până la grădina cea pustie a lui Bota Alexă, nu era de cât un câmp gol de amêndouĕ părţile drumului, împistriţat cu căpiţe de cenuşă formate din casele, şurile, grajdurile, clăile, stogurile arse. Preste 40 de familii rĕmaseră fără adăpost, fără o bucătură de pâne, fără ceva dedulce; cei mai mulţi scăpară numai cu ce era pe ei. Mai mult de 400 vite cornute nu sciau unde să tragă, când veniră seara din câmp; nici un par, de care sĕ se lege, nu rĕmăsese, nici un sĕmn — unde să se scie opri. Multe vaci nu mai auḑiră nici răgetul viţeilor

[1] bogat găzdac = avut.

lor, că şi aceia căḑură pradă focului acelui groaznic. Apoi, minunea minunilor, gândiai că-i făcătură, că chiar când s'a încins focul, oamenii erau toţi împrăsciaţi; unii pe la vii — să vaḑă ce-i p'acolo; muerile — cele mai multe erau la câmp, să vaḑă coaptă-i fasolea, de cules e cânepa, ca să meargă mâne să o culégă; baremi tineretul de ar fi fost în sat la joc! Dar şi el era împrăştiat pe câmp şi pe la vii, că cine să joace chiar în ḑiua de Probeje, când se probozesce frunḑa şi earba! Aşa, când isbucni focul erau p'acasă mai numai babele şi copii cei mici. Şi stând lucrul aşa, n'a fost cine sĕ iee repede măsurile de stingere, ear fiind că sufla un vênt de către rĕsărit, focul se încinse în dreapta şi-n stânga şi merse pârjol, ca-ntr'un câmp gol, unde nimenea nu-i stă-n cale. După ce se încinse focul în drépta şi în stânga, de erau vre-o 15 case în flacări, putură oamenii vení, că nimic nu isprăviră; nici nu putură scoate câte ceva din case, nici nu putură pune stavilă focului, să nu se lăţească. S'a tot dus focul ca un câne turbat, spre miaḑă-ḑi până în grădina cea goală a lui Bota Alexă, ear spre miaḑă-noapte până în grajdurile unde se ţineau armăsarii împĕrăţiei. Nici acolo poate că nu se opria de nu trimetea Dumneḑeŭ o plóie repede şi mare, care-l stinse, cât ai bate-n palme. Soldaţii dela armăsari încă nu putură da ajutor la stingere, ei erau învĕluiţi cu armăsarii, cari — scoşi din grajduri de frica focului — cum simţiră mirosul fumului, ciuliră urechile şi-o tuliră la fugă; nu era modru sĕ-i pótă cineva ţiné locului. Umplut'au mândrii armăsari 7 hotară, cu frânele şi căpestrele după ei, fără stăpân, fără călăraş! Numai a doua ḑi, ba pe unii numai a treia ḑi îi putură aduce la grajduri de prin satele vecine.

Par'că vĕd şi acum — după ce a mai încetat ploaia şi după ce s'a mai potolit şi focul, — ce vedenie tristă se arăta ochiului. Colo un porc gras, crepat, zăcea într'o baltă de unsoare, cum a ars coteţul pe el; dincolo doi viţei arşi, numai câteva oase mai remasese din ei, au ars cu colniţă cu tot, nefiind cine-i scoate; colo o groapă ca de var, un om scotea c'o sapă din ea ceva alb ca varul cel stîns: sunt berbinţe cu brânză, au ars doagele şi brânza s'a topit acolo şi sta grămadă rĕspândind miros plăcut. N'au rĕmas chiar cu nimic o uliţă de oameni, cea mai bogată uliţă din sat „uliţa găzdacilor".

Deodată cu seara satul era plin de jele; cei scăpaţi de năpastia focului alergară întru ajutorul celor nenorociţi, îi duseră pe la casele lor cu vite cu tot, le dădură adăpost şi împărţiră cu ei bucăturile şi hainele ce aveau. La vatra focului au rĕmas străji puse de primărie, parte ca sĕ nu mai erumpă cumva focul, parte ca unii din cei desnădăjduiţi sĕ nu-şi facă sama într'o bobotă [1]). Paguba cine s'o poată socotí? Că grânele şi sĕcările, oarzele şi ovesele erau toate pe la şuri, stoguri-stoguri, cele mai multe neîmblătite, numai puţine erau îmblătite; dar îmblătite ori neîmblătite, se făcură scrum şi fum ca jertfa lui Cain; fênul încă tot era adus şi aşeḑat în jerezi, ori în clăi; pe câmp erau numai cucuruzele, otăvile şi strugurii. Cu atâta s'au şi ales din agonisita unui an, ba a unei vieţi, celelalte erau fum şi cenuşă!

---

[1]) A-şi face sama = a se sinucide în ori ce mod: prin înecare, prin spânzurare ori în altă formă; este şi un cântec: Decât se iau, ce nu-mi place, mai bine sama mi-oiu face. —

Dar am spus, că aceasta era uliţa bogaţilor; mai la toată casa erau 4—8 boi, 20—60 oi, apoi vaci, porci. Deci oamenii vîndură din vite şi-i mai ajutorară şi creştinii cei neatinşi de foc, şi în scurt timp îşi ridicară case şi şuri şi grajduri nouĕ, îşi cumpĕrară grêu de seminţă şi de mâncare şi fên pentru iarnă la vite şi la oi, şi ear se vĕḑură aşeḑaţi în lăcaşurile lor.

Dar nu mult se bucurară de nouele lor aşeḑăminte, că în sĕptămâna întâiu a postului de Crăciun, în puterea nopţii, se auḑiră ear clopotele 'ntro dungă şi strigări pe uliţă: *săriţi! foc, foc!* Lumea săria din ascernuturi spăriată: ce-i? unde-i foc?

— „In uliţa cea nouă", că aşa-i ḑiceau acum la uliţa bogaţilor.

Ear luase foc uliţa, care arsese şi astă vară, dar acum era în cap de noapte, şi era un vênt, de nu te puteai apropia.

Arse de nou uliţa bogaţilor, focul sburà în piaţă şi arsĕră şi acolo douĕ case. Frica era mare, îngălmăşala şi mai mare. Cei păgubiţi la Probeje [1]), remasără ear fără adaposturi, fără pâne, fără nutreţ la vite şi fără haine. Focul acest din urmă i-a rupt de tot.

Nici nu mai cercară acum în cap de iarnă a-şi face alte locuinţe, ci se aşeḑară, care pe unde putură, pe la cei creştini, ear vitele le ţinură cu paie căpătate de pomană. Primăvara, după ce-şi făcură ear căsuţe şi garduri, erau

---

[1]) Probeje = Serbătoarea „Schimbarei la faţă" a dlui Christos.

atât de scăpătaţi, cum numai cei remaşi din douĕ focuri pot fi; nici haine, nici bucate, ear vitele — câte biată le mai aveau — erau slabe ca gardul, ca cele iernate numai cu paie de pomană. Vai de cel ce-i silit a trăi numai cu bucate şi cu nutreţ de pomană!

Oamenii se mirau, că de unde au putut veni într'un an douĕ plăgi aşa cumplite pe una şi aceeaşi uliţă?

Ḑiceau, că focul dela Probeje s'a iscat din pipa unui nesocotit. Lucrul nu se adeveri, dar acum de unde s'a iscat al doilea foc? Da, de unde, din ce? Nime nu-şi putea da seama, că la vre-o patru case se începu focul de odată.

Trecură doispreḑece ani. Satul uità încet cu 'ncetul pagubele cu cele douĕ focuri crâncene, deşi cei păgubiţi până 'n ḑiua de aḑi le tot simţesc şi le vor simţi şi copii de copiii lor, că-şi stirbiră moşiile şi se înglodară şi 'n detorii. Destul că după 12 ani se întâmplà, că un câne turbat muşcà pe Ioji teglariului, bărdaş de profesiune, un om altcum pe care lumea-l ţinea gata de ori ce faptă rea. In scurt timp după muşcătură începu a-l jitrui [1]) şi pe el turbarea. Alerga de a lungul satului sbierând: „feriţi-vĕ de mine, că-s turbat, m'a bătut Dumneḑeu, că eu am aprins uliţa bogaţilor în amêndouĕ rêndurile, dar nu din mintea mea, ci m'a îndemnat un om, pe care nu-l pot spune, că m'am jurat, că nu l'oiu spune“.

[1]) a-l jitrui = a-l apuca morbul cu vechemenţá; jitruesc morburile turbarea, nebunia, strocşala; alte morburi ca frigurile, lungoarea, tusa, ş. a. ~~minuesc~~ pe om, dar nu-l jitruesc, nu-l fac tot ţîră, nu-l sdrobesc, nu-l alungă. —

muncesc

Lumea se încrucea, când îl auḑia; mulţi credeau, cei mai mulţi însă ḑiceau că aiurează, vorbesce 'n nescire, cum îl jitruesce boala turbării.

Primariul îl prinse, îl legà şi'l trimise la spitalul comitatului; satul remase pe gânduri: de-i drept, că el a aprins uliţa bogaţilor, oare cine l'a îndemnat şi de ce?

Era lângă drumul cel mare o casă frumoasă acoperită cu şindile, lângă ea şură şi grajduri asemenea acoperite cu şindile, lângă ele multă adunătură, fên, paie, otavă, şi lângă grajd o grămadă mare de gunoiu, sĕmn că grajdul e plin de vite, stăpânul casei e om cu stare. Acela era Ionu Stioputului, om frumos, om de omenie, gazdă bună, curator la biserică, şi avea numai un copil. Nu avusese cu suflet de om vorbă legănată, decât odată cu cumnatu-so, cu Ion Oloierul, se certase pentru partea de moşie, ce Oloierul nu voia sĕ o dee surorei sale, care era măritată după Ionu Stioputului.

Dar doară dintr'o ceartă de aşa fel, cine-şi gândesce că s'a nasce un lucru aşa mare? Neamurile se mai ceartă şi ear se împacă, că oamenii doară nu-s sfinţi din icoană să nu mai aibă şi câte o pricină, câte o neînţelegere.

Dela întêmplarea cu focul cel groaznic, care bântuí uliţa bogaţilor a doua oară, Ionu Stioputului era tot posomorît, tot îngândurat. Oamenii credeau că-i bolnav, că nu era Duminecă şi sĕrbătoare să nu ducă la biserică prescuri şi să nu stee „la daruri“. Făcea milostenii cu sĕracii, ajutà cu carul şi cu plugul pe cei lipsiţi, ducea din pădure lemne cu carul lui şi cu vitele lui la cei ce nu aveau vite şi car şi nu lua dela nime nici o plată pentru facerile de bine.

Când audi Ionu Stioputului că Ioji teglariului a turbat şi că strigă dealungul drumului, că el a aprins uliţa bogaţilor în amêndouĕ rêndurile, ci nu din mintea lui, ci amăgit de un om, pe care s'a jurat că nu l'a spune-n veci, când audi că l'au legat şi l'au dus în spitalul comitatului, atunci Ionu Stioputului se înveselí ca din senin, prinse a jucá singur şi a horí, dar horea lui era tare jalnică:

Vai de mine, ce-am lucrat,
Trebuimi-ar capul spart
Şi sdrobit ca la gândac[1]),
Ce-am făcut să nu mai fac.

Era nebun! Tot juca câte-un scopot, apoi dacă se obosia, se punea pe un scaun şi cu cotele pe masă şi cu capul în pumni începea a cânta; dar numai cântarea asta o cânta, şi dacă se obosia cu cântatul, se lovia cu pumnii preste cap până tot se vineţia şi se urla[2]) morţesce.

Muerea lui plângea, copilul — care tocmai atunci se apuca holteiaş — plângea şi plângeau şi vecinii şi neamurile şi streinii de mila lui. El ânsă-i mângăia cu vorbe blânde şi înţelepte sĕ nu plângă, nimerui nici un reu nu făcea, ci apoi prindea iar a cânta şi a juca. Se aduna satul ca la comedie la el; prietinii îl luau cu buna, muerea aduse pe popa să-i cetéscă, ba aduse odată 7 popi să-i facă maslu, şi aduse şi un fălcer să-i slobódă sânge. Dar tóte fură înzadar. La nime nici un reu nu făcea, asculta tot ce-i spuneau

[1]) Pe la Reteag dic la şerpe *gândac*, sciu ei însĕ şi ce e şerpele, dar această vorbă o folosesc rar şi mai numai în sensul de şiret, d. e. Ce şerpe de muere-i aceea! I. P. R.

[2]) a se urla morţesce = a se boci.

prietinii, neamurile şi popa şi doftorul, dar nu dicea nimic, numai plângea înăduşit şi-şi da cu pumnii preste cap. A venit la el şi cumnatu-so, Ion Oloieriul, şi a încercat şi el să-l iee cu buna, să nu se sdrobéscă . . . dar el, cum vĕdù pe cumnatu-so, prinse a plânge şi mai tare, îi curgeau lacrămile ca bobul şi numai atâta dise: Iartă-mĕ cumnate, iartă-mĕ, şi prinde vitele la sanie — că era iarna — şi mĕ du în oraş în spitalul nebunilor, că eu sunt nebun, mi-am pierdut minţile, du-mĕ, dar tu cumnate sĕ vii cu mine, să mĕ duci în işpitaiul[1]) nebunilor, că de mai stau aci, mĕ tem că fac moarte de om şi-mi îngreun sufletul şi mai tare.

Toţi plângeau de mila lui, nimenea nu cuteza sĕ dică nimic. Toţi se mirau, că din ce se fi nebunit el aşa de odată, amu în cap de iarnă, că încă de ar fi vară, ai dice că i-a dat cineva mătrăgună de a mâncat, dar amu iarna... el, omul cel cucernic şi milostiv, din ce sĕ fi nebunit!

Cumnatu-so cu fecioru-so prinseră vitele la jug, el luà bunda cea mare de berbece în spate şi se puse în sanie şi până la oraş nimic n'a gremujdat.[2]) Acolo după ce l-au băgat în spital, cel dintâiu cuvênt ce l-a scos din gură a fost: Domnule doftor, ce face Joji teglariului dela noi din sat, care a venit aci mai eri alaltă eri, ca turbat?

[1]) Işpitaiu = spital d. e.:

Dee-ţi bade, Dumnedeu,
O căruţă cu trei cai,
Se te ducă 'n işpitaiu.

[2]) A gremujda = a dice ceva, fie chiar încet, dacă nu tare, fie barem în mod abea audibil. —

Doftorul se uità lung la el şi-i rĕspunse: sĕ află bine; dar şi pe dta te-a muşcat dóră cânele cel turbat?

— „Hei! = respunse Ionu Stioputului suspinând, de gândeai că i s'or rupe baierile inimei, „hei, domnule doftor, m'a muşcat şi pe mine un câne turbat şi mĕ roade şi amu iată'aci — arătând inima — iată'aci me roade tot mereu de 12 ani, amu trebue sĕ crep! —

Şi prinse a fluera, apoi a cânta:

Vai de mine, ce-am lucrat,
Trebuimi-ar capul spart
Şi sdrobit, ca la gândac,
Ce am făcut sĕ nu mai fac!

— Dar ce-ai făcut? întrebà doftorul.

— „Ce-am făcut? Ce-am făcut eu sĕ nu mai facă nime nici la duşmanul cel de moarte; eu am plătit 4 mierţe de grâu curat la Ioji teglariului şi l'am îmbătat, şi m'am îmbĕtat şi eu, şi l'am jurat la nime sĕ nu spună."

— „Ce să nu spună? Să nu spună, că v'aţi îmbĕtat împreună?" întrebà doftorul, lângă care era şi judecătorul.

— „Ba nu, sĕ nu spună la nime, că eu l'am cumpĕnit de a aprins pe cumnatul în două rĕnduri dup'olaltă şi cu el a ars o uliţă de oameni nevinovaţi. De atunci mĕ tot roade cânele cel turbat aci (arată la inimă) şi mĕ róde domnule doftor, şi n'am ce-i face. Scóte-l deacolo, domnule doftor, că-ţi dau dumitale tot ce am pe mine, şi cureaua — în care am 7 zloţi buni — şi pieptariul, şi sumanul, şi bunda, şi cioarecii ţii-i dau, domnule doftor... merg acasă numa-n cămaşă şi-n ismene şi desculţ, numai scóte cânele cel turbat dela inima mea."

A doua ḑi vení vestea în sat că Ioji teglariului şi-a zdrobit preste noapte capul de muchea cuptorului celui de fier din chilia lui unde era închis; ear pe Ionu Ştioputului l'au găsit în patul lui mort pe spate, cu ochii înholbaţi, cu limba scoasă şi cu degetele dela amêndouĕ mânile încleştate în jurul grumazului, se — sugrumase.

Oamenii îşi făceau cruce şi ḑiceau: Feri doamne pe toată lumea, de ce nu i-ai ferit pe ei; unii din cei păgubiţi de foc ḑiceau: „Dumneḑeu sĕ-i ierte, că şi-au ispăşit pĕcatele pe asta lume!" Singur Ion Oloierul, când a auḑit de moartea cea crâncenă a lor, a încruntat din sprâncene şi a ḑis: „Dumneḑeu nu bate cu bâta pe nime!"

UNDE ȘEDE ANTICHRIST?

Cam cu o sĕptămână înainte de sfântul proroc Ilie, cându-i pe valea Someşului din Ardeal timpul secerişului, era o vreme ploioasă de — mama focului. Ploua ca din găleată tot într'una, încât bieţii oameni nu se mai puteau apuca de seceriş.

Ei, de îngrijaţi ce erau, numai cât îi da: vai de noi şi de ḑilele noastre! Ce amarul nostru ni-om sci face? Dumneḑeu ni-a dat holde frumoase, spicoase, şi acum ar fi de tăiat, eară ploaia nu ne lasă, că ea în loc sĕ mai încete, parcă tot mai tare o dă. Va încolţi grăunţele în paiu, va putreḑi grâul şi sĕcara şi orzul şi — pace bună — foametea-i gata gătuţă... pĕcatele noastre! Eacă vine par'că vremea de apoi, ḑilele lui Antichrist, duces'ar în pustii locuri sĕ se ducă!

Dar într'o dup'amiaḑăḑi cam de către séră, ploaia numai vedem că înceată de odată, şi sórele, doritul de soare prinde a lucí roş-galbin de colo de către apus, ear la rĕsărit se arată un curcubeu frumos, semn că astă dată n'are sĕ piară lumea de apă.

Vĕḑênd eu vremea cea frumoasă, nu mai pot sta locului în sat, es la câmp, în ţarină, sĕ-mi vĕd holdele; trec pe lângă o holdă de orz ce o aveam chiar în capul satului, că-mi spuneau vecinii că mi-o strică rĕu paserile.

Cum es din sat, mĕ întêlnesc la poarta ţarinii cu *Ion Pădurariul*, unul dintre fruntaşii satului nostru, om cu avere şi cu chibsuială, apoi cu inimă bună şi bisericos, ca puţini alţii în sat la noi.

Cum ni-am apropiat unul de altul, badea Ion îşi iea pălăria de pe cap şi dându-mi bună ḑiua, se dă-n vorbă cu mine. Vorbirăm ca oamenii, mai de una mai de alta, despre umblarea vremilor, despre sĕmănături, despre preţul vitelor şi despre nerodirea viilor.

Când mai sĕ ne despărţim, vĕd că badea Ion ar mai avé ceva de ḑis, şi se cam codea, nu scia cum sĕ înceapă. In urmă-şi ia inima-n dinţi şi tuşind odată, începe:

— Sĕ mĕ erţi, domnule, dar aş mai avé sĕ te întreb un lucru, că sciu că cetesci *gazete*. Mai ales după atâtea vremuri rele ce au âmblat, tot voiam sĕ ne întâlnim sĕ te întreb. O dată mĕ bătea gândul sĕ te caut chiar acasă pentru acest lucru, şi amu mi te scóte Dumneḑeu chiar în cale.

— Oare ce-ar fi lucrul acela, aşa mare, bade Ioane?

— Eacă cei, domnule: oare drept e că s'a ivit Antichrist între oameni? Dumneḑeu cu noi...

— Cum de-ţi mai vine, bade Ioane, şi gândul acest ciudat?

— Apoi dă, domnule, un om din Prostesci venind dela moară mi-a spus că la dênşii pe păretele dela primărie este pus chipul lui „*Antichrist*“ şi ḑice că-i om tare chipeş, roş la faţă ca para focului, şi îmbrăcat tot în haine roşii ca sângele, apoi cu pĕr lung de aur şi subsuoară cu un coş, din care curge una cu una tot galbini de aur curat.

Ci că notariul li-a spus, că acela-i chipul lui „*Antichrist*“, care trăesce și-i în lume, amăgind cele suflete sĕ le ducă la iad cât mai degrabă.

Acum înțelegeam că pe părietele dela primăria din Prostesci e pusă o scire de loterià de stat cu un chip de om ori alt fel de scire. Dar trebuia sĕ dau lui badea Ion un rĕspuns oare-care și încă rĕspuns hotărît, din care sĕ se poată alege cu ceva învĕțătură sănătoasă. Căci, de ḑiceam că nu-i adevĕrat, el ar fi creḑut poate că me codesc a-i spune adevĕrul; de-i ḑiceam că-i așa, precum i-a spus omul din Prostesci, pe dînsul, de îngrijat ce era, îl puteau apuca te miri ce gânduri, chiar și boala cea rea, doamne apără și feresce.

Deci, după ce mi-am mai luat pe seamă, i-am spus așa:

— Bade Ioane, ceea ce-mi spui dta, se poate sĕ fie și drept și nedrept, adevĕr și neadevĕr.

— D'apoi cum sĕ poate domnule, sĕ fie și drept și nedrept?

Iac'așa, bade Ioane; „*Antichrist*“ bată-l crucea, e de mult în lume; dar veḑi dta, încă nime nu i-a vĕḑut fața, ca sĕ-l poată zugrăvi. Locul lui e ascuns. El șede mai cu drag în buțile și în poloboacele de rachiu ale jidanilor. Și oamenii, bĕnd rachiu, sorb într'una din *duhul* cel spurcat al lui „*Antichrist*,“ duhul cel ce amețesce și ori le leagă limba-n gură de nu mai pot nici bâlbăí, ori li-o desleagă, dar cum scii, numai la ceartă și sudalme, adecă tot la lucruri, ce-s plăcute diavolului dar neplăcute lui Dumneḑeu sfântul; pe o seamă-i îndeamnă chiar și la bătaie și la omor, și „*Antichrist*“ rîde din poloboacele jidanului, rîde

cu hohot, de stă sĕ se prăpădească de bucurie, că-și pune mâna pe sufletele creștinilor atât de ușor. Că ei, nepricepuții și ticăloșii de ei, își dau banii din pungă pe rachiul cel clocit de Antichrist, își dau averea, își dau fărimătura de pâne din gura copiilor, ba încă în beția lor își vînd chiar și moșiile moștenite dela părinți, de-și lasă în urmă copii-n drum ca pe nisce copii ai nimĕrui și cari ajung și ei în urmă în ghiarele lui Antichrist. Acum sci bade Ioane, cine este Antichrist? Scii unde șede el?

— Dumneḑeu sĕ te țină, domnule, că m'ai luminat. Acum sciu, iacă m'am desbătut la cap și cunosc, că de bună seamă așa este. Vai de sufletele bieților pĕcătoși, ce-ncap pe mânile lui „*Antichrist!*“

CUM S'A ÎMBOGĂŢIT BURĂLA.

Vedeţi, oameni de omenie, cât de avut e jidanul Burăla? E baron, ca baronii! Are cai cu hamuri scumpe, căruţă pe arcuri, care te hintiţă,[1]) ca-n leagăn, are casă şi moşie... ce sĕ spun? Sunt chiar baronesci, că dela baronul şi sunt cumpĕrate. Aḑi nime nu-i mai ḑice jupâne, ci domnule Burăla. Că domn şi este. Uite la el: cu inele de aur în degete, cu ceas de aur în busunar, cu haine scumpe de barşon[2]) pe el, cu pipă de spumă-n gură, d'apoi traiul lui! că groful, că-i grof, dar nu cred că are traiul lui! In toată ḑiua găină grasă de prânz, gâscă grasă de ameaḑi, raţă grasă de cină! D'apoi cafei cu lapte de bivoliţă? D'apoi vin de cel scump? D'apoi vinarsuri? Cum ḑic, baronii-s umbră pe lângă Burăla.

Şi, vai, sĕrac mai era când a venit din .... de unde pĕcate a venit? Doară nici el nu scie! Par că şi acum îl vĕd. Venise cu o cărucioară cu douĕ roate. Era plină de copii mici şi goli şi flămânḑi şi trasă de o mârţoagă de cal rĕu. Şi el era desculţ şi desmăţat, gol nap, iar Ruhăla lui era mai goală de cât o corturăreasă şi mai hămisită de cât o cerşitoare. Auḑiţi, atâta era Burăla de sĕrac, de n'avea... n'avea preţ de 2 fl., că calul — nu-i vorbă, era

[1]) a hintiţa = a legăna, dar nu în leagân ci în scrinciod, la care-i ḑic şi hintiţ.

[2]) barşon = catifea.

cal şi era al lui — poate — dar nici han-tătar n'ar fi dat pe el doi fl., că de spinare era deşelat, de un picior schiop şi de amêndoi ochii era orb. Iar afară de calul acela n'avea nimic de preţ, dar chiar nimic, nici haine, nici de ale măncării, nici bani.

Venise, par'că amu-l vĕd, pe la Stul George. Calul lui nimerí în raiu, că pe la Sân-Georg doară-i primăvară, toate şanţurile şi toate răzoarele-s pline de iarbă, putea pasce în dragă voia lui. Dar Burăla n'avea ce pasce, că lui nu-i e dată să pască pe şanţuri. Slab eşise din iarnă şi cal şi stăpân, dar calul scăpă la bine, cum sosí la noi, iar Burăla tot pus pe gânduri sta şi postea, Doamne, postul lipsitului. Numai unul Dumneḑeu îl scie cu ce-şi ţinea sufletu-n cele oase-pĕcătoase. Se uitau oamenii ca la minune la el; tuturor le era milă de el şi de sĕrăcia lui. O ḑi şi o noapte a stat Burăla cu muierea şi cu droaia lui de copii în şura unui creştin, până ispití satul, să vaḑă, nu cumva este ţara făgăduinţii pentru el? Într'o ḑi şi o noapte numai o mămăligă a făcut Ruhăla, din care a mâncat odată ea cu Burăla, şi au mai rĕmas nesce sfărimături pentru droaia de copii, la care le da din când în când, ca la puii cei de găină.

După ce ispití Burăla satul şi vĕḑù, că în adevĕr acesta poate fi Canaan pentru el, căută dacă nu se află cumva o casă goală la cineva, fie cât de calică, să o iee el în *tapşă* — şi a aflat una, chiar lângă drumul ţĕrii, o casă mare părăsită, cu trei odăi şi cu grajd şi cu şopru şi cu o grădină cât o livade. Stăpânul ei era un motoflete, holteiu bĕtrân, care trăia pe la cele neamuri; acele-i lucrau şi moşia şi lui îi dau, cât se îndurau, mai mult pumni decât

îmbucături. Casa aceea o luà cu 12 fl. pe an. „De i-a da, i-a da, de nu i-a da — ni-o fi și pomană“ — așa ḑise un unchiu al motofletului. Preste drum dela casă era o costiță, și din costiță țișnea un isvor limpede ca lacrăma. De aci ducea mai tot satul apă de beut.

Aci se așeḑă Burăla și-și desfăcu *bulendrele;* aci scoase el la iveală toată sĕrăcia lui: câteva bricege de cele de 2 bani una, câteva țevi de pipă, câteva pipe, nesce tocuri de „lemnușe“ și ca o jumĕtate font de zăhar. Dar cum își desfăcu negoțul, prinse lumea a-i căuta casa; o muiere venia cu un ou după „lemnușe“, un copil venia cu o legătură de grăunțe după un briceag, un bărbat venia cu bani gata de-și cumpĕra o pipă cu țeve cu tot.

Burăla prinse curagiu; se ruga mereu la Iehova al lui se nu-l părăsească norocul. Și nu l'a părăsit. La sĕptămâna merse la oraș cu căruța lui cea hîrbuită și în ea erau doi saci plini de bucate și o corfă mare plină de oauĕ. Orașul este cale de un ceas dela noi, de mergi pe jos, dar Burăla cu calul lui tot merse de când se omiḑia de ḑiuă până la ameaḑi, și seara, pe la cina cea bună, iar fu îndĕrĕt cu cărucioara plină de lucruri minunate: tăbac, țigări, lemnușe, pipe, țevi de pipă, coade de biciu, biciuri, oglinduțe, mărgele, inele, luminări de sĕu și de cele subțirele de ceară, numai ca vergeaua pipei de groase, fotogen și un ol ca de patru cupe plin de spirt curat. Aduse Burăla din oraș preț ca de 6 fl. de argint. Asta era într'o Joi, parcă amu vĕd. Vineri își încărcà o odaie de scumpĕturi; toți păreții erau plini de bunătăți. Sâmbătă ținu un „șabes“ cum n'a ținut doară de când era holteiu. Dar Duminecă dimineața satul era plin că Burăla a deschis *boltă.* Acum

mergeau lucrurile altfel. Intra o femeiă: da ce aveți de vînḑare; jupâne? Iar Burăla respundea cu gura 'ntreagă, ca omul plin de încredere 'n puterile lui: — Ce vrei, tot avem, lele dragă, și ce nu avem, aducem, numai poruncesce, că doară de aceea-s *boltaș.*

— Da ai mărgeluțe roșii pentru o copilă?

— Cum sĕ nu am? Incă ce mărgele?

— D'apoi cum dai *șirul?*

— D'apoi . . . cum ni-om puté ajunge cu têrgul; vrei sĕ le plătesci cu bani ori cu bucate?

— Cu bani gata.

— Atunci nu-ți cer mult, numai o *pițulă* pe șir.

— O pițulă e prea mult, dă-le cu 6 grițari.

— Ba fie cu 8 pentru d-ta sĕ vĕd ce *pocinog*[1]) îmi faci, cum ești la mână!

— Îs bună la mână, jupâne, îi vedé d-ta, ci dă-le cu sease grițari, că ḑeu îs plătite.

— Nu se poate, draga mea, nu se poate; se pot — cum nu le-aș da, dar pe mine mĕ țin mai mult; fără scii ce, Dumnitale treacă-ducă-se, ți-le dau cu 7 grițari, dar să-mi aduci un ou la copilu ĕsta.

— D'apoi un ou nu-i cel lucru mare.

Vinea altă muiere:

— Jupâne, ai cercei?

— Cum să nu? Și-apoi să veḑi numai ce cercei? îs suflați cu argint!

— En dă-i în coace! Cu cât dai părechia?

[1]) pocinog = prima vînḑare dintr'o marfă, ori dintr'o ḑi, dela care depind celelalte vînḑări; cam egal cu *augur.*

— Vrei pe bani, ori pe bucate?
— Pe bucate, ți-oiu aduce sĕcară.
— D'apoi numai trei cupe de sĕcară.
— Că-i prea mult, fără ți-oiu aduce douĕ cupe.
— Ba douĕ cupe și o „fele". [1])
— Apoi merg dară și-ți aduc sĕcara.
— Și io-ți dau să-ți alegi în plăcerea ochilor.
Intră un copil:
— Ce vrei, drăguțule?
— Ai zăhar?
— Am, de cât să-ți dau?
— De un ou.
— Bine, adă oul. —
Vin doi juni și se înhoalbă la lucrurile jidanului.
— Da ce să vĕ dau, feciori frumoși?
— Că n'ai, ce ne trebue nouĕ.
— Ce?
— Ni-am cumpĕra câte un fluer bun.
— Aduc Joi de bună samă, am scris la Țeligrad să-mi vină fluere din țara Murgului. Nu ve trebue tăbac, țigări, pipă?
— Ba io cumpĕr o pipă. Cât îi asta?
— Viclean fecior! Nu înzădar ești dta așa frumos, că și bine scii alege! Asta-i pipă scumpă! Dar dumitale de pocinog ți-o dau cu 6 grițari.
— Ba cu 6 draci beți! 4 grițari e plătită!
— Cum și poți pofti? Am eu și de 4 grițari! Dar ce ar ḑice fetele să te vaḑă cu pipă de 4 grițari.

[1]) o fele = $^1/_2$ de cupă.

— Așa! dă-mi-o dar cu 5 grițari.
— Fie, să nu ḑici că nu te cunosc.
Intră o babă și stă-n prag și-și face palma punte de asupra ochilor. Jidanul cum o zăresce îi iese înainte:
— Treci mai aproape, mătușă; veḑi ce am adus, doară mi-i face ceva pocinog.
— Faceți-oiu pe pĕcatele, că-ĭ nu sciu cum, dela inimă așa mi-i de rĕu; n'ai ce-va leacuri de durere de inimă?
— Cum să nu? Am picuri din țara Angliușului, treĭ picuri într'un păhar de vinars și trece ori ce durere de inimă.
— Câtu-i păhărelul?
— Numai 4 creițari.
— Dă-l cu 3, că-i mic.
— Fie, pentru dta, că eu sciu ce-i durerea de inimă. Să mai pun unul?
— D'apoi mai pune unuțul, doară mi-a mai îngăduí sĕrceata de boală.
— Mătușă, să-ți mai pun unul, și de un creițar să-ți dau zăhar, ăla așa alină durerile din lontru. Atunci rĕmâne pițula-ntreagă [1]).
— D'apoi fie!
Intră un moșneag: Ai tăbac, jupâne.
— Și încă ce tăbac. Am de cel cu 3 si de cel cu 4. Să-mi dai de cel cu 4.
— Și ce să-ți mai dau, moșule?
— Dacă — ḑi mi-ar mai trebuí și un păhărel de vinars că așa-s de *lihod* la inimă, dar nu-mi se vĭjesc grițari.

[1]) pițula = monetă de 10 bani.

— Nu-i silă, moşule, eu dau şi pe bucate, şi pe oauĕ, şi pe găini, şi-n urmă pe ori-ce. Că doară sciu eu că gazdele nu mai pot sta tot cu banii-n mână, apoi eu tot trebue să dau bani, pe câte-mi trebue de rêndul gurii. Cât vinars să-ţi pun.

— Să-mi dai o porţie.

— De cea cu trei ori de cea cu patru?

— D'apoi dă-mi de care mi-i da, apoi colo mai de către seară îţi aduc o cupă de grăunţe.

— Bine, moşule, bine!

Şi tot aşa şi iar aşa; de când se zăria de ḑiuă până noaptea târḑiu, dela el nu se mai ciunta lumea, copii, fete, feciori, muieri, bărbaţi, babe, moşneji, toţi cercau pe Burăla, că Burăla aducea dela oraş tot ce poftesce inima sătenilor, şi e om cu vorbă dulce, şi apoi sciţi vorba ăluia: „Vorba dulce, multe aduce.“ Şi avea fire bună, nu sfădia pe nime şi da marfa lui pe ori ce i se aducea, nu mai cerea tot ban şi iar ban. Apoi mai căuta şi la omenia sătenilor, le mai da şi în credinţă, până vor puté plătí bieţii oameni. Şi ḑicea oamenii, în scurtă vreme după ce s'a aşeḑat Burăla la ei: „Dumneḑeu ni-a trimis pe omul ĕst de omenie între noi“ — şi se mirau, cum putură trăí în satul lor atâtea veacuri de oameni fără Burăla? Că, de când el este-n sat, ei au tot ce le cere inima. De dragul lor, numai ca nu cumva să ducă ei lipsă de ceva, mergea în fie-care sĕptămână odată în oraş, şi venia cu cărucioara încărcată de ceea ce scia, că au oameni lipsă.

Amu i se înciripase şi calul, ba mai cumpĕră o dêrloagă dela un om să i-o plătească pe rênd, şi la cărucioară mai înciripà douĕ roate, de putea duce şi câte 10—15 mĕ-

suri de bucate la oraş. Că de ce i se înmulţia marfa, de aceea i se adunau mai multe bucate, şi de aceea putea aduce şi marfă mai multă şi mai aleasă. In fiecare Duminecă era *boltiţa* — că aşa-i ḑicea la odaia, în care-şi întindea *pîrticurile* — ḑic în fiecare Duminecă era boltiţa mai plină de marfă, şi din ḑi în ḑi era Burăla şi muierea şi copii lui mai binişor îmbrăcaţi, mai spălaţi, mai hrăniţi.

Când fu colo după secere, când prind oamenii a căra grâul la şuri, eşi Burăla în capĕtul din sus al satului, pre unde trebuia să vină tot satul cu carĕle 'ncărcate. Acolo duse o măsuţă şi pe ea multe glăji mari şi mici, ear sub măsuţă avea un buglănaş ca de 5 ferii plin de vinars. Lângă măsuţă avea douĕ corfe mari pline de covrigi, jemle, chifli (coarne) şi turtiţe; bunătăţi de care nu mai fusese în sat nici când. Care om cum sosia cu carul încărcat în capul satului, era ademenit a sta o leacă în loc să rĕsufle boii, şi Burăla, om bun, numai decât prindea vorbă cu el: Eşti ostenit, bade Gavrilă, hai bea o porţiucă de vinars, îmbucă un covrig doi, prinde inimă, că vai din greu *zolesci.* Şi badea Gavrilă se scărpina 'n ceafă:

— Dacă-ḑi n'ar strica ḑeu-acela un păhăruţ de vinars, dar ori ruşine, ori ba, n'am nici un ban la mine.

— N'ai grije, bade Gavrilă, dau eu la dumniata. Eu nu sunt ca alţii, numai pe bani gata să dau negoţul; mi-i arunca şi mie un snop — doi, să sciu c'a fost seceriş.

— Bucuros!

Şi badea Gavrilă bea o porţie de vinars de 3 cruceri şi îmbuca un covrig de 2 cr. şi da lui Burăla 2 snopi de grâu. Şi Burăla om cu minte şi cu judecată, nu lăsa pe badea Gavrilă numai cu atâta, îl mai îmbia şi cu un pachet

de tăbac, de cel de 3, şi-i mai aducea aminte şi de boreasa şi de copiii lui badea Gavrilă, şi badea Gavrilă om bun, lua la fiecare câte un covrig şi câte o turtiţă şi de fiecare covrig şi de fiecare turtiţă arunca lui biet Burăla câte un snopşor de grâu, că-i om bun sermanul şi n'are sĕmănătură şi are mulţi copii şi aceia încă ar trăi cu ceva, că doară aşa a lăsat Dumnedeu, ca cei bogaţi să ajute pe cei mişei şi prisosiţi. —

In urma urmelor, când da să plece badea Gavrilă cu carul, Burăla îl mai opresce pe-o minută: „Ean stai, bade Gavrilă, eşti omul lui Dumnedeu, trage d-ta odată de aici, vedi d-ta ce-i în glaja asta!" Şi-i dă în mână o glajă cu vinars galbin ca ceara şi dulce ca mierea. Şi trage odată badea Gavrilă, şi vede că-i bun şi-şi şterge gura cu mâneca cămeşii şi dă să plece mulţămind lui Burăla de omenie. Dar Burăla om bun: — Mai bea odată, bade Gavrilă, că lucri mult şi eşti vrednic să bei ce-i mai bun în lume. Apoi nu-ţi cer nimic pentru o *duşcă* de *„allaş"*. Şi mai trage badea Gavrilă din glajă o duşcă şi poruncesce să dee şi la servitor o porţiuţă de vinars şi-i mai aruncă doi snopi de grâu, apoi pleacă luându-şi dela Burăla „sănătate bună" şi mulţămindu-i de omenie.

Şi după badea Gavrilă nimeresce cu caru 'ncărcat Petru, apoi Ion, dup'aceea Toader, Niculae ... şi tot satul şi fiecare lăsa lui Burăla baremi un snop doi, cât de silă, cât de milă, mai mult de ruşine să nu le iasă numele „hîrsiţi" [1]), că-şi trag dela inimă un păhăruţ de *rozol*, o porţiuţă de vinars, un covrig, o turtiţă, un tăbac ş. a.

hîrsit = scump, avar.

Şi când era seara, avea Burăla un stog de grâu mai mare decât ori care gazdă.

După ce se gătă căratul grâului îşi îmblăti şi el stogul şi duse la oraş şi vîndu pe bani buni grâu de 200 fl. şi el acel grâu îl căpătase pe marfă de 15—20 fl.

Dar Burăla-i om bun şi cuminte, nu aduse toţi banii acasă, ci cei mai mulţi îi băgă în marfă proaspĕtă: opinci, curele de opinci, năfrămi, bricege, amnare, pipe, fluere, cercei, mărgele, inele, covrigi, turtiţe, bertiţe şi alte nimicuri. Cu deosebire înse aduse vinars şi zăhar alb şi colorat în toate feţele şi făcut în deosebite figuri de om, cal, câne, pasere ş. a. Şi când fu acasă, de-şi întinse marfa, toţi se minunau de înţelepciunea lui Burăla.

— Uite — uite! şi opinci a adus Burăla! dise un om, când a dat întâiu cu ochii de ele.

— Da, respundea Burăla, şi ce opinci, tot alese!

Că uite bade, eu mi-am dis aşa: m'a adus Dumnedeu în satul D-voastră, trebue să trăim la olaltă, să vĕ aduc ceva folos. D-voastră sunteţi învăluiţi cu lucrul, nu vi se plătesce să bateţi calea pe la oraş pentru o păreche de opinci, că vremea-i scumpă; mai bine aduc eu în boltă şi vi le dau cum pot. De am cinci cr. într'o păreche de opinci, eu sunt mulţămit; ear diua omului, c'ar merge la oraş pentru o păreche de opinci, face doară mai mult decât cei 5 cr. ce-i daţi aci mai mult decât la oraş! Apoi mai este un lucru: Acolo trebue să meargă omul tot cu banu 'n mână; dar la mine, precum vedeţi, veniţi cu ce v'a dat Dumnedeu şi mai dau şi pe asceptare, că aşa a lăsat Dumnedeu să trăim unii cu alţii.

— Bine dici, jupâne Burălă, Dumnedeu te ţină!

Acum să fi vĕḑut învêrtitură pe la Burăla! O muiere vinea: dă-mi o năframă roşiă la copilă.

— Dau lele, cam de ce preţ?

D'apoi cam de 3 piţule.

— Poftim năframă roşiă de 3 piţule; place-ţi?

— Place, dar n'am bani; câte cupe de grâu să-ţi aduc pentru ea?

— Numai 7 cupe, lele.

— N'a fi destul 6?

— Fie şase şi o fele! —

Intră un bărbat: — Să vĕd ce opinci ai.

— Bucuros! Opinci de Braşov, de care n'a mai purtat nime pe apele aceste.

— Cât li-i preţul la aceste?

— Aieste-s scumpe, că-s din cele mai bune; uite-s groase ca scândura. Un fl. şi 30 cr. li-i preţul.

— Atâta nu-ţi pot da, că nu fac, în oraş le iau cu 1 fl.

— De le iai cu 1 fl. îţi dau de cinste 5 părechi.

— Apoi cum le dai dară?

— Am spus, cu 1 fl. 30.

— Ba să fie cu 1 fl. 20 cr. şi să me ascepţi de bani până merg la tîrg să vînd o piele de berbece.

— Adă pielea-n coace, c'o iau eu, de ne putem tîrguí; ce să mai baţi drumul pentr'o nimică?

Şi aduce pielea de berbece, care era vrednică 1 fl. 60 cr. şi o dă pe opinci în preţ de 1 fl. 20 cr.

Apoi tot aşa şi iar aşa; aduna bucate, piei, lână, oauĕ, pui, găini şi în schimb da marfa de a lui, socotindu-şi marfa tot în 2—3 preţuri şi luând marfa oamenilor tot cu preţul jumĕtate, ba şi cu a treia parte din preţ! D'apoi pe cei copii nepricepuţi cum îi frigea!

Vení timpul culesului de cucuruz.

Atunci se duse Burăla cu masa la capĕtul din jos al satului, că din jos de sat erau cucuruzele, şi pe lângă măsuţa lui trebuiau să treacă toate carĕle. Şi dela care car, cum trecea căpăta o corfă-doauă de ciucalăi, pe vinars, turtiţe, covrigi, poame, tăbac ş. a. Deabia-şi duse cucuruzul adunat pe câte-va cară până acasă. Îşi umplu podul casei de cucuruz adunat mai pe nimica.

După culesul cucuruzului începură ţa-i umbla şi mai bine trebile negoţului. Şi ţinea mai multe nimicuri ieftine, pe care scotea ciucalăi dela copii nepricepuţi şi de pe la muieri şi bărbaţi uşori de minte. De dimineaţa, până seara târḑiu tot aduna ciucalăi de cucuruz.

Un copil venea cu 2—3 ascunşi sub cămaşă: dă-mi pe ei mere jupâne. Şi da 2—3 mere cât nucile. Alt copil venea cu alţi 2—3 ciucalăi: să-mi dai, jupâne, zăhar pe ei. Şi-i întindea o bucată mică de zăhar şi copilul eşa lingându-şi degetele. — Venia o fată cu traista plină de cucuruz: Să-mi dai, jupâne, mărgele pe cucuruzii ĕştia.

Dau, drăguţă!

Şi pe cucuruzi, ce erau vrednici 10—12 cr. îi da un fir de mărgele de 2—3 cruceri.

Un moşneag aducea altă traistă de ciucalăi: să-mi dai pe ei o paclă de tăbac şi o porţie de vinars.

— Nu pot, decât numai o paclă de tăbac şi un păhar de vinars, că nu fac mai mult.

— Apoi adă dară, cât trăsnet îi aduce.

Şi tot aşa şi iar aşa, până nu mai scia unde pune cucuruzul, se temea că s'a surpa casa de greutatea lui.

Venì timpul cel ploios şi friguros, când trebue încălţăminte bune. Tot satul alerga la Burăla a opinci.[1]) Şi le da Burăla pe bani, pe bucate şi în credinţă tot cu 2 preţuri.

— E drept, că le plătim ceva mai scumpe decât la oraş, ḑicea ei, dar e omul nostru, e la noi în sat, nu mai trebue să alergăm la oraş.

Căḑu omětul. Oamenii prinseră a căra lemne dela pădure. Care cum trecea pe lângă Burăla, toţi se opriau în loc, ori de vreau să tot treacă îi opria el: stai Petre o leacă.

— Da ce-i, jupâne?

— D'apoi dumniata aduci lemne, şi eu le duc dorul. Aruncă-mi o creangă-doauě, că-ţi dau o porţie de vinars să te mai desmorţesci o leacă, că eşti plin de frig.

— Fie!

— Şi aruncă lemne de erau vrednice 10—15 cr. şi bea o porţie de vinars, care nu-l ţinea pe Burăla mai mult de 2 cr. Pe asta cale avea Burăla grămadă de lemne cât casa de mare.

— D'apoi şi nouě ne trebue căldură, ḑiceau oamenii, că mai stăm în povesti la Burăla, şi el, om de omenie, nu ne ţine în casa rece!

In postul Crăciunului aduse Burăla butoiaşe de heringi şi toţi îi da pe bucate, oauě, fasole şi în credinţă. Numai scria pe o hârtie nesce semne ca labele cele de gâscă.

[1]) a opinci = după opinci. Mai mult se aude în giurul Năsăudului ḑicêndu-se: „Merg a sare, a brânză, a lemne“ . . . în loc de merg după . . .

Veni Crăciunul. Burăla se gătă de cu bună vreme pentru aceste sfinte sěrbători. Aduse nuci, mere, turte, covrigi, vinars, zăhar, opinci, curele, năfrămi, căciule, bricege, amnare, pene de têrg, mărgele, cercei, inele, petele şi alte nimicuri. Şi alergau oamenii la bolta lui, cât cu bani, mai mult cu bucate şi 'n credinţă. Şi nime nu eşia nemângăiat dela Burăla, că era om de omenie.

Veni Anul nou şi Boboteaza. Tot aşa urmà ca şi la Crăciun.

Se începură ospeţele. Acum prinse Jidanul a vinde vinars şi mai cu grosul. Unul vinea:

— Jupâne Burăla, îmi însor feciorul.

— Aşa? Imi pare bine! Noroc să dee Dumneḑeu! E voinic fecior şi din oameni, sciu că nu-l însori cu fie cine?

— De! mulţam Doamne! Luăm fată din oameni! Ne aduce zestre ca la un popă. Dar uite, jupâne, nu ne prea ajung unele-altele, şi am vrea să facem sci d-ta — nuntă, nu comândare. Mi-ar trebui vre-o 4 ferii de vinars. Cum mi le dai pe aşteptare până la cea primăvară, ce vindem mieii?

— Lesne. Uite, bade şi om de omenie; feria-i pe bani în mână 3 fl., pe aşteptare fie 3 fl. 50 cr., pe 4 ferii vin 14 fl.; mi-i da la Ispas 14 miei, care mi-i-oiu alege eu din boteiul d-tale. Bine a fi?

— Ba ţi-oiu da 12 miei.

— Ba mi-i da 14, mai lesne nu pot, că poate fi că mielul — unul cu altul — nu l-oiu puté da nici cu 1 fl. Atunci cum rěmân eu?

— D'apoi fie!

— Aşa dară capeţi 4 ferii de vinars şi pe la Ispas ai să mĕ laşi să-mi aleg din boteiul d-tale 14 miei!

— Aşa, jupâne, aşa.

Vine alt creştin: Jupâne, îmi mărit fata, pe Măriuţa.

— Aşa de tinĕră o măriţi? Trebue că i-ai aflat un loc bun, că altcum nu te grăbiai.

D'apoi fetele-s bune date, când le cer! Ni-se 'mpare de băiat, că-i din oameni cu stare, veḑi d-ta, sunt fruntea satului între fruntaşi.

— Apoi atunci bine faci, noroc să dee Dumneḑeu!

— Da-i altul *baiul,*[1] jupâne.

— Noa?

— D'apoi c'avem cheltuială, că veḑi d-ta, ni-a venit când nici nu gândiam. N'avem bani de beutură, apoi fără beutură — scii d-ta — nu se poate face ospĕţ. De aia am venit, nu m'ai putea folosi pân la o ḑi?

— Cam cât ţi-ar trebui?

— E... că mi-ar trebui 3 ferii.

— D'apoi, bade, da-ţi-oiu, că doară omul nu 'n toate ḑilele face ospeţe, d'apoi când le face, să le facă cum se cadė. Dar oare pe câteva sĕptămâni.

— *La mieze părese* (jumĕtatea postului mare) e târg în oraş, atunci vînd doi juncani şi plătesc omenesce.

— Bine, bade; atunci mi-i da pentru 3 ferii de vinars numai 11 fl. Că, veḑi d-ta, cu 9 fl. ar' fi de bani gata.

— Dar oare nu s'ar puté să mi-l laşi cu 10 fl. pân' atunci?

[1]) baiul = nĕcazul.

— Nu se poate, bade, că veḑi d-ta, de nu duc şi eu banii la termin, arêndaşul mĕ trage camĕtă după ei. Alta ar fi dacă aş fi eu arêndaş? Dar aşa, veḑi d-ta, fac şi eu numai cum pot, nu cum aş vrea. Ba arêndaşul nici nu-i prea voios, că vĕ dau beutura pe asceptare. El e un om sucit, ḑice că cine n'are bani, să bee apă rece!

— De ar da Dumneḑeu să fi d-ta arêndaş!

— Cred şi eu!

— Apoi fie dară şi cu 11 fl. Mĕsură-mi trei ferii, dar rogute pune şi o leacă de spirt în el să fie mai aspruţ o leacă.

— Pun, de-mi aduci o sarcină de fên la cai.

Că-ţi aduc.

Şi mĕsură Jidanul 3 ferii de vinars şi pune pe deasupra un *pleuţ* (un vas de tinichea de 3 dl.) plin plinuţ de apă clocită, în care-şi spăla vasele, şi ḑise: uite, bade, ăsta-i pe de asupra, spirt ca para focului, de 18 grade!

— Dumneḑeu te ţină; lasă că şi eu îţi aduc minteni o sarcină de fên, de-i vrednică douĕ piţule!

Şi omul pleacă mulţămit şi îndată-i aduce o legătură de fên, de gândiai că s'a speti bietul creştin, pentru un pleuţ de apă spurcată. Ba încă se ţinea măreţ, că ce tîrg bun a făcut.

Cât ţinu timpul ospeţelor, tot tîrguri de acestea făcu Burăla; tot da vinars şi zăhar şi însemna la protocol.

Primăvara începură a se împuţina bucatele pe la oameni. Dar Burăla avea podul plin de cucuruz. Şi veniau oamenii cu *droaia* la el: jupâne, nu m'ai puté folosi de o mĕsură doue de cucuruz?

— Cum să nu? Oare cu cât a fost joi în oraş?

— D'apoi nici nu sciu bine, cică a fost cu 1 fl. 20 cr. Dar uite, doară mi l'ai puté da în credinţă, până la secere.

— In credinţă nu pot, fără împrumut. Câte mĕsuri de cucuruz îţi dau acum, atâtea mĕsuri de grâu să-mi dai la îmblătit, când iai grâul de pe şură.

— Dapoi fie şi aşa; pot veni după ḑece mĕsuri?

— Vină, dar iată-ţi spun, grâu curat să-mi dai, nu sĕcăreţ.

— Nici n'am sĕmănat numai firul grâului.

— Bine atunci hai să-ţi mĕsor.

Vinea alt creştin: Jupâne, am auḑit că dai cucuruz împrumut.

— Dau şi nu prea, că nici eu nu prea am mai numai pe sama casei, că doară atâtea guri trebuesc ţinute cu ceva.

— Fie, că mie-mi poţi da cinci mĕsuri, până la cea toamnă, c'atunci îţi dau altu-n loc.

— D'apoi să mĕ înţeleg şi cu jupâneasa.

In urmă, după ce ştroncănesce cu jidovoaica în limba lor, rĕspunde creştinului: Scii ce, la alt om mai că n'aş nici da, dar dtale, treacă-ducă-se; îţi dau 5 mĕsuri de cucuruz ca aluna, dar la toamnă sĕ-mi dai 10 pentru ele.

— Oare n'a fi prea mult, jupâne?

— O Doamne, cum să fie prea mult? Nu veḑi d-ta că nu-ţi iau mai numai cât îţi dau? aḑi e mĕsura de cucuruz pe bani în mână cu 1 fl. 50 cr.., cinci mĕsuri vin 7 fl. 50 cr. Nu-i aşa?

— Ba aşa!

— Noa uite ici: cu 7 fl. 50 cr. câte mĕsuri de cucuruz pot lua, când e mĕsura cu 70—75. Nu pot lua 10 mĕsuri? Veḑi dar că e tot atâta, ori aḑi 5, ori la toamnă 10.

— Apoi fie dară cum ḑici d-ta!

Pe astă cale, mai dând, după ce a scăpat de asupra năcazului, şi bani împrumut cu dobânzi mari, se vĕḑu Burăla în vre-o ḑece ani arêndaş, ear după alţi vre-o ḑece ani stăpân peste moşia baronului şi preste toţi oamenii din sat.

Aḑi nime nu-i ḑice jupâne Burăla, aḑi toţi îi ḑic domnule şi stau cu pălăria-n mână, când vorbesc cu el. Satul întreg îi lucră ḑiua-noaptea. Tot omul, care vrea să păşuneze pe locul lui, trebue să-i dee de oaie câte 75 cr., de vacă câte 6 fl., de un viţel câte 3 fl., câte 8 fl. de o păreche de boi şi o ḑi de plug. D'apoi ḑile cu palma şi clăci? E şi putred de bogat. Umblă în trăsură pe arcuri care te hintiţă ca un leagăn, are cai ca cei grofesci, hamuri la ei ca prinţii, âmblă îmbrăcat ca ori ce domn de cei mari. Fetele şi le-a făcut doamne, feciorii domni; toţi îs împrăsciaţi în lume, numai el cu Ruhăla şi cu o copilă ca de 14 ani mai sunt acasă. Se ḑice, că i se îmbie de ginere un fecior de baron, dar stă jidanul pe gânduri, să-l iee ori ba?

Vedeţi, cum s'a îmbogăţit Burăla? Aşa se îmbogăţesc Jidanii!

Ei au noroc şi minte, când ajung într'un sat cu oameni fără noroc şi fără minte!

CUPRINSUL.

